

Arkitekten Bernt Nyberg och modernismen

En studie av konst- och musikvetenskapsinstitutionens
byggnad ”Josephson” vid Lunds universitet

80-poängsuppsats i konstvetenskap
Lennart Lundberg
HT 2003

Handledare: Henrik Ranby

Institutionen för konst och musikvetenskap

Lunds universitet

ABSTRACT FÖR 80-POÄNGSUPPSATS

Institutionen för konst- och musikvetenskap
Box 117
22100 Lund
046-222 00 00

Författare: Lennart Lundberg

Titel och undertitel: Arkitekten Bernt Nyberg och modernismen
En studie av konst- och musikvetenskapsinstitutionens
byggnad "Josephson" vid Lunds universitet

Handledare: Henrik Ranby

80-p uppsats

Ventilationsdatum: 6 november 2003

Sidantal 93

Illustrationer 7

Ritningar 23

Abstract:

Syftet med uppsatsen är att beskriva en av arkitekten Bernt Nybergs byggnader. Han utbildades på KTH och examinerades år 1952. Den utbildning som bedrevs på KTH vid den tiden var präglad av modernismen. Bernt Nyberg visade redan under utbildningstiden ett stort intresse för tidigare arkitekturstilar och isynnerhet för klassicismen. Hans intresse för utpräglad ordning tog sig uttryck i byggnader som kan härledas till de geometriska grundformerna. I "Josephson" har han använt sig av kvadraten och kuben som utgångspunkt för rumsmodulens utformning. Man kan ana, men inte säkerställa, att han har använt sig av gyllene snittet på ett egenartat sätt vid utformningen av fasaderna. Bernt Nybergs sätt att ta sig an uppgiften visar på stor uppfinningsrikedom, i synnerhet när det gäller trapphusets utformning, vilket kan ses som ett tidigt exempel på arkitektonisk dekonstruktion. Det är därför märkligt att han sedan balanserat ut delarna på ett sådant sätt att avvikelser från modernismens norm inte blir iögonfallande. Bernt Nyberg har också fångat aktuella stildrag vid uppförandet av "Josephson". Huset var avsett att ingå i en serie centralt placerade trevåningsbyggnader i ett stråk genom kvarteret. Förslaget kallades populärt för "tåget". Av dessa planer kom endast "Josephson" att förverkligas.

Sökord: Bernt Nyberg
Modernist
Klassicist
Manierist
Arkitektonisk dekonstruktion

ABSTRACT

Department of Art History and Musicology

Box 117
22100 Lund
046-222 00 00

Author: Lennart Lundberg

Title and subtitle: Architect Bernt Nyberg and the Modernism
A Study of the "Josephson" Building at the Department of Art
History and Musicology, Lund University

Supervisor: Henrik Ranby

Thesis, 61-80 p

Ventilationsdatum: November 6th, 2003

Number of pages: 93   Number of Illustrations: 7   Number of Drawings: 23

Abstract:

The purpose of this thesis is to describe one of the buildings of the architect Bernt Nyberg. He was studying at the Royal Institute of Technology (KTH) and got his degree in 1952. At that time the education at KTH was characterised of the modernism. During his time at KTH Bernt Nyberg showed a great interest in early styles of architecture, and particularly in the classicism. His typical interest in orderliness was manifested in his buildings as common geometrical shapes. The starting point in the creation of the rooms in "Josephson" for example, is the square and the cubic. He has probably used the golden section in a distinctive way when shaping the facades. Bernt Nyberg's way to deal with the project is ingenious, in particular the shape of the entrance, which is an early example of architectural deconstruction. Due to this, it is strange that he balances the parts in a way that do not make a conspicuous deviation from the norm of the modernism.

In the construction of "Josephson" Bernt Nyberg has also got hold of the typical style of that time. The intention was that the building should be a part of several three-storey houses located in the center of the block. The building proposal was called "the train" in everyday speech. "Josephson" was the only building that was erected.

Keywords: Bernt Nyberg
Modernist
Klassicist
Manierist
Arkitektonisk dekonstruktion

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	Ämnesval	3
1.2	Uppsatsens avgränsning och syfte	3
1.3	Litteratur och tidigare forskning	4
1.4	Förkortningslista	6
1.5	Arbetets uppläggning och metod	6
1.6	Bernt Nyberg som person och arkitekt	7
1.7	Bernt Nybergs arkitektkontor	10
2	Kvarteret Hyphoff	11
2.1	Kvarterets bildande	11
2.2	Forskningen, trångboddheten, provisorierna	11
2.3	Byggnadsstyrelsens planer för kvarteret	12
2.4	Byggnadsplanens genomförande	13
3	”Josephson”	13
3.1	Läget på tomten	13
3.1.1	Husets närmaste omgivning	14
3.2.	Huset	16
3.2.1	Måttättning, material och motivval.	16
3.2.2	Allmän beskrivning av byggnaden	18
3.2.3	Husets konstruktion	19
3.2.4	Sydvästra fasaden	20
3.2.5	Tidigare förslag	22
3.2.6	Husets nordvästra gavel	24
3.2.7	Taket	25
3.2.8	Kommentarer till utformningen av husets exteriör	25
3.3	Trapphusets uppbyggnad	26
3.3.1	Gården vid ”Josephsons entré	26
3.3.2	Husets sydöstra gavel, socklarna på gaveln och trapphuset	27
3.3.3	Översiktlig beskrivning av trapphuset	27
3.3.4	Trapphusets detaljuppbyggnad	28
3.3.5	Fönsterbandet	29
3.3.6	Hallsektionens gavel	31

3.3.7	Trappsektionens gavel och nordvästra vägg	32
3.3.8	Maskinrummet	32
3.3.9	Entrésektionen	33
3.3.10	Trapphusets utseende på planeringsstadiet och vad som byggdes	35
3.4	Husets och trapphusets interiörer	39
3.4.1	Husets interiör	39
3.4.2	Trapphusets interiör	43
4	”Josephson och de modernistiska idealen	47
4.1	Modernismen i Sverige	47
4.2	Modernismen och ”Josephson”, en jämförande analys	48
4.3	Konstverkets födelse	50
4.4	Manierismer	53
4.5	Bernt Nyberg och marginaliseringen	56
5	Sammanfattning	60
6	Litteratur och källor	63
6.1	Tryckta källor och litteratur	63
6.2	Otryckta källor	66
6.3	Intervjuer och telefonintervjuer	90
7	Verkförteckning	91

1 Inledning

1.1 Ämnesval

Denna uppsats kommer att redogöra för det hus som arkitekten Bernt Nyberg ritade på byggnadsstyrelsens uppdrag för den histologiska avdelningen vid institutionen för anatomi och histologi vid Lunds universitet och som då kallades för ”nya byggnaden”. Huset uppges vara byggt år 1964 men det rätta året för färdigställandet är år 1965.¹ Det ligger i kvarteret Hyphoff, disponeras idag främst av institutionen för konst-och musikvetenskap och kallas numera ”Josephson” efter Ragnar Josephson professor i konsthistoria vid institutionen mellan åren 1929-1957.

Det är mitt intresse för arkitekten Bernt Nyberg som är anledningen till ämnesvalet. Den kommunala verkstaden i kvarteret Stenkrossen vid Kastanjegatan var med sin enkla och distinkta arkitektur en av de första moderna byggnader som jag lade märke till när jag flyttat till Lund år 1965.² Det var Bernt Nyberg och hans kollega Karl Koistinen som hade ritat anläggningen. Nybergs och Koistinens verk ändrade min syn på hur den funktionalistiska arkitekturen kunde utvecklas mot en större variationsrikedom utan att förlora sin identitet. Denna anläggning har emellertid undergått en genomgripande ombyggnad vid slutet av 1980-talet. Endast en liten del vid Hyllegränd kvarstår i ursprungligt skick. ”Josephson” är däremot kvar, med en i stort sett oförändrad exteriör. Här kan man fortfarande följa arkitektens avsikter och ibland även se de infall som han tydligen har tillåtit sig under husets uppbyggnad.

1.2 Uppsatsens avgränsning och syfte

Syftet med uppsatsen är att söka besvara frågorna kring tillkomsten av huset, den föregående planeringen och hur planerna slutligen genomfördes. Dessutom kommer jag att presentera en noggrann undersökning av husets konstruktion och uppbyggnad, för att med detta resultat kunna beskriva Bernt Nybergs sätt att förhålla sig till modernismen. Hans metod att använda sig av tidigare stilgrepp inom arkitekturen under arbetet med ”Josephson” kommenteras i samband med genomgången av byggnadens olika delar. Vid sammanfattningen jämförs ”Josephson” med modernismens ideal. Därefter analyseras byggnaden med stöd av en konstvetenskaplig teori och två arkitekturteorier.

---

¹ Byggnadsstyrelsen, arkivkopia, 1975-09-29, 773 01 692 00, s 2.

²Anläggningen uppfördes för Lunds stads byggnadskontor år 1963.

1.3 Litteratur och tidigare forskning

Den utförligaste granskningen av Bernt Nybergs oeuvre har arkitekten Vanja Knocke presenterat i ett temanummer av tidskriften *Arkitektur* från år 1996. Övriga artiklar som har behandlat Bernt Nybergs produktion är, med få undantag, publicerade i *Arkitektur*. Olle Svedberg skrev där ett kort inlägg år 1975. I ett temanummer om Skåne från år 1978 tecknades den då nyligen bortgångne Bernt Nybergs verk av Janne Ahlin, Lennart Holm och Staffan Schultze. Elisabeth Hatz diskuterar Bernt Nybergs materialbehandling och hans känsla för att modellera med ljus och skuggor i en uppsats från år 1995. Det av Bernt Nyberg om- och tillbyggda Landsarkivet i Lund har analyserats av Mattias Kärrholm i en magisteruppsats i konstvetenskap med titeln "Landsarkivet i Lund – två arkivmodeller" från år 1997. Några år senare publicerade han även en skrift med titeln *Landsarkivet i Lund*. I medlemsbladet *Gamla Lund-nytt* från år 1999 har Stefan Romare beskrivit Bernt Nybergs förhållningssätt till klassicismen. Otto Ryding, red. har i *Lund utanför vallarna: Bevaringsprogram del 1* givit underlag både för beskrivningen av kvarteret Hyphoff och fakta om "Josephson". Från Eva Rudbergs bok *Stockholmsutställningen 1930: Modernismens genombrott i svensk arkitektur* har jag hämtat uppgifterna om modernismens arkitekturprinciper. De tre studier som jag redogör för i samband med analysen av Bernt Nybergs förhållningssätt till både samtida och tidigare stildrag inom arkitekturen är följande: *Konstverkets födelse* av Ragnar Josephson, "Manierismer eller vad gör vi med vårt funktionalistiska arv" av Stefan Alenius, Jan Angbjär och Magnus Silfverhielm och *Tre texter om förskjutningens estetik*, delen *Den utpekande gesten*, 1996, av Lars-Henrik Ståhl.

Gunilla Millisdotters licentiatavhandling om arkitekten Bengt Edman med titeln *Bengt Edmans arkitektur och pedagogik – en analys av några skånska tegelbyggnader* från år 1993 kan kanske förefalla främmande i detta sammanhang, men Bernt Nyberg och Bengt Edman hade varit kurskamrater på KTH och i Lund delade de kontorslokaler på 1970-talet. De tävlade ihop men de projekterade aldrig tillsammans.

Det är svårt att få någon samlad bild av hur "Josephson" var avsedd att utformas då jag endast har haft tillfälle att få se ett mindre antal av de ritningar som har legat till grund för byggnadens uppförande. Ett projekt av den här omfattningen kräver omkring etthundrafemtio ritningar.³

---

³ Intervju med arkitekten Jonas af Klercker 18/3 2002.

De ritningar som enligt Bernt Nybergs testamente skulle sparas, finns arkiverade på Arkitekturmuseet i Stockholm.⁴ Möjligheten att få se dessa ritningar är starkt kringskurna då museets byggnader nyligen har angripits av mögel.⁵ Det är heller inte säkert att arkivet innehåller några nybyggnadsritningar eller något annat material i anslutning till ”Josephson”. På övriga arkiv där ritningar i anknytning till ”Josephson” kunde förväntas, har de av allt att döma kommit på avvägar. Byggnadsstyrelsen, som hade det administrativa ansvaret för universitetets byggnader, upphörde med sin verksamhet år 1993. I samband med avvecklingen överfördes arkivalierna till Riksarkivet. Dessa handlingar är inte så fullständiga som man kunde förvänta sig, det finns exempelvis inte någon ritning eller handling som refererar till ”Josephson”. I boken *Byggnadsstyrelsen 1918-1993* av Staffan Nilsson nämns endast en av de byggnader som Bernt Nyberg ritade på uppdrag av byggnadsstyrelsen, och i de bibliografiska noteringarna är han inte nämnd. Riksarkivets personal hänvisar till Statens fastighetsverk angående de saknade ritningarna. Fastighetsverket har emellertid inte några sådana ritningar i sina förteckningar, vare sig i Stockholm eller på det lokala kontoret i Lund. Akademiska Hus i Lund var den organisation som övertog byggnads- och underhållsverksamheten vid universitetet efter byggnadsstyrelsen. Beträffande ”Josephson” har man inga byggnadshandlingar och endast enstaka nybyggnadsritningar. Det finns sex ritningar i skala 1:100 från år 1963 med beteckningen huvudhandlingar. Från år 1964 finns det en ritning i skala 1:400 och två i skala 1:100, dessutom finns det sju ritningar i skala 1:50. Från år 1997 finns det också sju ombyggnadsritningar av arkitekten Mats Österberg. Universitetets byggnadsenhet har inget eget ritningsmaterial eller andra handlingar utan hänvisar till Akademiska Hus. Universitetets arkiv har enstaka bygghandlingar, men de är av litet värde för uppsatsen.⁶ Handskriftsavdelningen på UB har inga hänvisningar vare sig till Bernt Nyberg eller ”Josephson”. Stadsbyggnadskontoret i Lund förfogar inte över några aktuella nybyggnadsritningar eller handlingar därför att byggnadsstyrelsen år 1965 ännu inte hade någon rapportskyldighet till kommunen. På stadsbibliotekets Lundasamling finns det litteratur och tidningsartiklar om Bernt Nyberg men den innehåller inga ritningar. ”Josephson” finns f.ö. inte nämnd i någon dagstidningsartikel i detta material.

---

⁴ Enligt testamentet som är undertecknat och bevittnat 19/5 1977.

⁵ Museets arkiv är f.n. deponerat i Tumba. Enligt ett telefonbesked 24/9 2003 kommer arkivet att vara tillgängligt tidigast i februari år 2004.

⁶ I en skrivelse från rektorsämbetet till LUP - nämnden i Stockholm 29/6 1973 Dnr 14261/73 C 42 föreslås en ny byggnad främst avsedd som djurstall på platsen mellan huvudbyggnaderna för histologi och anatomi. Arkitekterna bakom förslaget var Eva Friis och Bernt Nyberg. Planerna genomfördes aldrig.

Stadsarkivets mapp med ritningar över kvarteret Hyphoff ger inget av värde utöver en ritning på ett tidigare djurhus där ”Josephson” nu ligger.⁷ Landsarkivet i Lund, till sist, har inte heller några referenser till ”Josephson” i sina register.

De otryckta källorna innefattar samtal med följande personer som har varit anställda hos Bernt Nyberg: konstnärinnan Mariana Manner, arkitekterna Hjördis Gunnarsson, Bertil Olsson, Staffan Schultze och Ulrich Wagner. Jag har också intervjuat arkitekterna Vanja Knocke, Jonas af Klercker, Mats Österberg och Stefan Romare.

Jan-Erik Sjögren, som är drifttekniker vid Akademiska Hus, har hjälpt mig i samband med den tekniska undersökningen av ”Josephson”.

Ingrid Nathell på Sydsvenska Dagbladets redaktion i Lund hade vänligheten att publicera en efterlysning av personer som kunde tänkas ha några upplysningar angående ”Josephson”.⁸

1.4 Förkortningslista

”Josephson”	Histologens ”nya byggnad”
KTH	Kungliga tekniska högskolan
LTH	Lunds tekniska högskola
KBS	Kungliga byggnadsstyrelsen
”Norlind”	Histologens tidigare annex
UB	Universitetsbiblioteket
”Wrangel”	Histologens tidigare huvudbyggnad

1.5 Arbetets uppläggning och metod

Redogörelsen börjar med en kortfattad beskrivning av Bernt Nybergs bakgrund och utbildning. Efter avslutade studier anställdes han hos arkitekten Klas Anshelm i Lund år 1952. Vid sidan av det ordinarie arbetet deltar Bernt Nyberg i arkitekttävlingar. Efter att ha vunnit ett förslag till en sportanläggning och simhall i Fagersta tillsammans med kollegan Karl Koistinen år 1957 öppnade de ett eget arkitektkontor. Bernt Nybergs syn på sin yrkesroll, arbetsmetoderna och vad han krävde av sina medarbetare presenteras helt kort. År 1963 får han ett uppdrag från KBS att utforma den nya bebyggelsen i kvarteret Hyphoff för de humanistiska vetenskapernas behov. Det skulle genomföras både genom att uppföra nya

---

⁷ Djurstall vid fysiologiska [sic] institutionen i Lund. Arkitekter: H. Brunnberg och H. F. Neumüller. Det uppfördes med stor sannolikhet år 1948 och revs i samband med att ”Josephson” byggdes.

⁸ Efterlysningen som var införd 13/5 2002 gav två svar.

byggnader och att anpassa de befintliga till de nya förutsättningarna. En beskrivning följer sedan av kvarterets topografi och existerande bebyggelse.

Huset får därefter en utförlig presentation för att jag senare skall kunna göra en detaljerad analys av byggnadens uttryck och innehåll i jämförelse med modernismen men även till tidigare skeden. Eftersom ”Josephson” till synes är byggd i modernismens anda beskriver jag de visioner som formulerades i samband med Stockholmsutställningen år 1930. Boken som ligger till grund för den granskningen är skriven av Eva Rudberg och har titeln *Stockholmsutställningen 1930: Modernismens genombrott i svensk arkitektur* (1999).⁹ Jag kommer i första hand att använda begreppet modernism i uppsatsen och endast i undantagsfall begreppet funktionalism eftersom de inte är helt synonyma. Modernism har en mer övergripande betydelse.

Vid diskussionen om arkitektens förhållningssätt till sina förebilder använder jag några av de teorier som Ragnar Josephson presenterade i sin bok *Konstverkets födelse* (1940).¹⁰ En jämförelse mellan manierismens förhållande till renässansen och den sena modernismens förhållande till tidiga modernismen diskuteras därefter. Den uppsats som jag refererar till är: ”Manierismer eller vad gör vi med vårt funktionalistiska arv” publicerad i *Arkitektur* (1978) av Stefan Alenius, Jan Angbjär och Magnus Silfverhielm.¹¹ Slutligen kommer jag att göra ett försök till tolkning av hur arkitekter och deras byggnader uppfattas av beställare och allmänhet. Underlaget för denna analys är en arkitekturteoretisk avhandling om gestens betydelse för tolkningen av en byggnad. Avhandlingen, som skrivits av Lars-Henrik Ståhl, har titeln *Tre texter om förskjutningens estetik*. Den del som jag refererar till är *Den utpekande gestalten* (1996).¹²

1.6 Bernt Nyberg som person och arkitekt

Bernt Nyberg föddes i Ockelbo år 1927. Han kom till Malmö år 1943 och tog senare studenten där. Bernt Nyberg avlade arkitektexamen på KTH år 1952. Samma år anställdes han hos arkitekten Klas Anshelm i Lund.¹³ Mellan åren 1957 till 1978 hade Bernt Nyberg

---

⁹ Eva Rudberg, *Stockholmsutställningen 1930: Modernismens genombrott i svensk arkitektur*. Stockholm 1999.

¹⁰ Ragnar Josephson, *Konstverkets födelse*, Lund 1994.

¹¹ Stefan Alenius, Jan Angbjär och Magnus Silfverhielm, ”Manierismer eller vad gör vi med vårt funktionalistiska arv”, *Arkitektur* 4/1978.

¹² Lars-Henric Ståhl, *Den utpekande gestalten*, ingår i *Tre texter om förskjutningens estetik*, Lund 1996.

¹³ Vanja Knocke, ”Bernt Nyberg”, *Arkitektur* 4/1996, s 5.

ett eget arkitektkontor i Lund. Fram till år 1964 var arkitekten Karl Koistinen delägare i kontoret.

Då Bernt Nyberg avled vid drygt femtio års ålder år 1978 hade han bara en liten produktion bakom sig, men de projekt som han genomförde har alltmer kommit att uppmärksammas för sina skenbart enkla men noga genomtänkta lösningar.¹⁴

Redan under studietiden på KTH var Bernt Nyberg mycket intresserad av symmetri och geometrisk ordning. Hans främsta teoretiska förebild var Le Corbusier.¹⁵ Bernt Nyberg ägde praktiskt taget all litteratur av Le Corbusier och sökte även upp hans byggnader under sina utlandsresor.¹⁶

Bernt Nybergs syn på sitt yrke hade till följd att han inte valde större projekt än han själv kunde övervaka och detaljstyra. Han var alltså även arkitekt i den ursprungliga betydelsen som överbyggmästare.¹⁷ Genom att följa uppbyggnaden på nära håll kunde Bernt Nyberg lättare finna lösningar på uppkommande problem som inte hade kunnat förutses vid ritbordet. Det var inte alltid lätt att arbeta på detta hävdvunna sätt när byggprocessen på allvar började industrialiseras. Det ledde ofta till motsättningar mellan honom på den ena sidan och med beställare och byggmästare på den andra. De båda senare var nämligen rädda för att ändringar under byggnadstiden och en i deras ögon alltför långt driven noggrannhet i utförandet skulle leda till förseningar och därmed till fördyringar i arbetet.¹⁸

I det praktiska arbetet var arkitekterna Klas Anshelm och Sigurd Lewerentz de viktigaste förebilderna för Bernt Nyberg. Sigurd Lewerentz hade han lärt känna då denne uppförde kyrkan i Klippan vid 1960-talets början. Men grunden i Bernt Nybergs skapande var den modernism som utvecklats i början av 1930-talet och som lärdes ut på KTH under studietiden. Lärarna tillhörde den första generationens modernister, som Eskil Sundahl, Uno Åhrén och Nils Ahrbom vilket Gunilla Millisdotter nämner i sin licentiatavhandling om Bengt Edman.¹⁹ Eftersom Bengt Edman och Bernt Nyberg var kurskamrater på KTH måste påståendet även gälla för Bernt Nyberg.

---

¹⁴ Vanja Knocke (1996), s 5.

¹⁵ Stefan Romare, ”Formsträng modernist med känsla för klassicism”, *Gamla Lund-nytt* 1999:1.

¹⁶ Telefonintervju med Staffan Schultze, som har varit anställd hos Bernt Nyberg. 3/4 2002.

¹⁷ Staffan Schultze (3/4 2002).

¹⁸ Ledare [osignerad], ”Bland trender, tendenser och Bernt Nyberg”, *Arkitektur* 4/1996, s 3.

¹⁹ Gunilla Millisdotter, *Bengt Edmans arkitektur och pedagogik, en analys av några skånska tegelbyggnader*, Lund 1993, s 6-12.

Bernt Nybergs byggnader präglas av den s.k. nybrutalismen, en riktning mot enkelhet och materialverkan inom funktionalismen, vars främste teoretiker var Le Corbusier.²⁰ Gunilla Millisdotter gör emellertid följande differentiering av brutalismen: new brutalism, [tonvikt på etik och sociologi], neobrutalism [tonvikt på estetik och uttryck], samt lyrisk brutalism. Den sista termen skapades av Nils Ole Lund och utgör exempel på en nordisk tegelarkitektur med associationer till medeltiden och dess hantverk.²¹ Det är en asketisk arkitektur, ofta med kraftfulla murar, och med en särskild tonvikt på ljusföringen där Bernt Nybergs, Bengt Edmans och Sigurd Lewerentz byggnader kan placeras.²²

Det enda tydliga lokala inflytande som finns hos Bernt Nybergs byggnader är att de oftast är byggda i tegel.²³ Den lundsiska traditionen att bygga bostadshus och institutionsbyggnader i tegel sträcker sig långt tillbaka i tiden.²⁴ Betong, som hade introducerats för husbyggnad i Sverige på 1930-talet i samband med modernismens genombrott, hade alltså ännu inte under 1960-talet fått fullt genomslag i Lund eller i resten av Skåne. En starkt bidragande orsak var att det fortfarande fanns många tegelbruk på nära håll. Ett citat från Klas Anshelm visar att det inte fanns något motstånd mot betong, utan att han tvärtom genomdrev en byggnadsteknik med bärande murverk av tegel och platsgjutna betongbjälklag. Metoden visade sig dessutom vara ekonomiskt fördelaktig fastän vissa experter tvivlade på ekonomin i detta byggsystem:

[...] ”Varje metod dom [sic] föreslog, alltså prefab [sic] bjälklag, prefab så, prefab hit, prefab dit, blev dyrare”. [...]²⁵

Platsgjuten betong användes alltså där den var platsbesparande och överlägsen i styrka och smidighet, som i bjälklag och hisstrummor.

Eftersom Bernt Nyberg inte valde större projekt, som tidigare nämnts, deltog han inte i ”miljonprogrammet” mellan åren 1965-1974 där det gällde att snabbt bygga bort den dåvarande bostadsbristen.

---

²⁰ Olle Svedberg, *Planerarnas århundrade*, Stockholm 1988, s 140-153.

²¹ Nils Ole Lund, ”Brutalism fra Hunstanton til Scarborough, (danska) *Arkitekten* 1966, s 542-554.

²² Gunilla Millisdotter (1993), s 15.

²³ Bland de övriga arkitekterna i Lund som vid denna tid föredrog tegel fanns bl.a. Klas Anshelm, Hans Westman, Bengt Edman och Ingeborg Hammarskjöld-Reiz.

²⁴ Hjördis Kristenson, *Vetenskapens byggnader under 1800-talet*, Stockholm 1990, s 280.

²⁵ Per Qvarnström, *Klas Anshelm, Samlade arbeten*, Stockholm 1998, s 150.

Bengt Edman framhåller bl.a. följande i sin minnesteckning över Bernt Nyberg i Svenska Dagbladet:

[...] Till verksamhetens profil hör den ömsinta och noggranna projekteringen av ett antal mindre byggnader – för det mesta privathus – där uppdraget i en del fall blev livslångt på grund av hanteringen förtroliga karaktär. Till profilen och denna arbetsform – livsform hörde också ett utåtriktat vårdande av kulturella kontakter med konstnärer och tekniker, med musiker och skådespelare, författare och arkitekter – här hemma och utomlands. [...] ²⁶

Bernt Nyberg hade, som framgår av citatet från Bengt Edlund, en nära kontakt med konstnärligt och tekniskt verksamma personer. Men det stannade inte enbart vid ett stimulerande umgänge, utan dessa människor anlätades också vid de olika projektens genomförande.²⁷ Senare skapar Bernt Nyberg en fristående organisation för dessa kontakter som kom att kallas för AKVE-gruppen.²⁸ Det var en fri gruppering av medarbetare utan några bindande anställningsförhållanden. Avsikten var att kunna konsultera gruppens medlemmar enbart så mycket som varje uppdrag krävde.

1.7 Bernt Nybergs arkitektkontor

Bernt Nyberg krävde av sina medarbetare att de genast skulle kunna uppfatta enkla skisser eller utkast för att därefter omsätta dem till användbara ritningar.²⁹ Då Bernt Nyberg kunde vara rätt så fåordig då han arbetade, gällde det för medarbetarna att snabbt kunna förstå en antydan om hur något skulle utföras. Det förekom även ett omvänt sätt att arbeta, kollegorna uppmanades då att komma med förslag som Bernt Nyberg gjorde invändningar emot. Det var speciellt inför nya uppdrag som han använde sig av denna metod. Det var för honom ett sätt att finna nya uppslag. När ett projekt gick in i ett avgörande skede ville han också ha öppen hjärtig kritik från sina medarbetare som han då ofta samtalade med enskilt. Bernt Nyberg lyssnade ingående till deras invändningar och när han vidhöll sina egen plan eller kom med motförslag gjorde han det på ett sådant sätt att medarbetarna ändå kände sig uppskattade.

Körde man fast i något projekt löste Bernt Nyberg ofta problemet under sina många dagliga promenader mellan kontoret och hemmet. Hjälpte inte en promenad tog han en förlängd lunch då han ivrigt skissade på problemet tills han fann en lösning. Bernt Nyberg använde sig framför allt av en svart filtpenna och detaljskisserna gjordes ofta i full skala.

---

²⁶ Svenska Dagbladet 12/1 1978.

²⁷ Staffan Schultze (3/4 2002).

²⁸ AKVE är en förkortning för Arkitektur, Konstruktion, Vatten (värme och sanitet) och Elektricitet.

²⁹ Staffan Schultze (3/4 2002).

Han arbetade praktiskt taget alltid med att göra utkast och förslag oavsett om det var på kontoret eller någon annanstans.

Slutligen var Bernt Nyberg mycket beroende av sina medarbetare för ritningarnas och modellernas utförande eftersom han själv var tämligen opraktisk. Kollegorna skulle därför, förutom de tidigare nämnda egenskaperna, också vara goda hantverkare.

2 Kvarteret Hyphoff

2.1 Kvarterets bildande

Långt innan någon kvartersbildning hade organiserats kallades området för Hyphoffslyckan efter läkaren Johan Melchior Hÿphauf, som förvärvat ett stycke jordbruksmark en bit bortom den nordöstra delen av stadsvallen år 1647.³⁰ Då området stadsplanelades år 1882 skapades kvarteret Hyphoff. Det kom även att omfatta den långsmala Lindforska lyckan, som låg på området för den förutvarande stadsvallen och vallgraven. Staden löste in denna lycka och skänkte den till universitetet med förbehållet att den skulle planteras och inte fick bebyggas utan stadsfullmäktiges tillstånd.³¹ Den på så sätt uppkomna parken skiljer alltså institutionsbyggnaderna från Biskopsgatan och bebyggelsen intill den tidigare stadsvallen. Kvarteret som ligger på en sydvästsluttning mellan Finngatan och Biskopsgatan avgränsas av följande gator, i sydväst av Biskopsgatan, i nordväst av Sölvegatan, i nordost av Finngatan och i sydost av Tunavägen-Pålsjövägen.

2.2 Forskningen, trångboddheten och provisorierna

Den sydvästra delen av kvarteret domineras av parken och byggnaderna för de förutvarande institutionerna i fysik, histologi och anatomi. Villorna längs Finngatan uppfördes som privata bostäder av de professorer som hade sin verksamhet i kvarteret. Institutionerna med tillhörande vaktmästarbostäder och villorna byggdes under en trettioårsperiod med början år 1883. Därefter har endast två permanenta byggnader tillkommit, nämligen Tornblad institutet för embryologisk forskning år 1934 och ”Josephson” år 1965.³²

Det ständigt ökande antalet studenter krävde allt större institutionsbyggnader. I början av 1950-talet räckte inte längre lokalerna till för den fysiska institutionens behov,

---

³⁰ Lycka, inhägnad mindre åker eller äng, enskilt ägd och nyttjad.

³¹ Otto Ryding, *Lund utanför vallarna: bevaringsprogram del I*, Lund 1991, s 186.

³² Otto Ryding (1991), s 191-196.

därför uppfördes en ny och ändamålsenligare byggnad på annat håll inom universitetsområdet. Den klassiska institutionen flyttade därefter in i de vakanta lokalerna. Den medicinska undervisningen och forskningen i anatomi och histologi blev också alltmer lokalkrävande. De provisoriska baracker, som uppfördes år 1948 för att lösa de akuta lokalproblemen, kom att stå kvar till slutet av 1990- talet. Barackerna var belägna på den öppna platsen mellan huvudbyggnaderna för histologi och anatomi.³³ På den plats där ”Josephson” nu är belägen fanns det tidigare ett djurstall.³⁴

2.3 Byggnadsstyrelsens planer för kvarteret

Den klassiska institutionen hade, som redan nämnts, övertagits från fysikerna i början av 1950-talet. Andra humanistiska institutioner hade ännu tidigare börjat flytta in i de tidigare professorsvillorna längs Finngatan. Vid mitten av 1960-talet ansågs villorna så omoderna att de borde rivas. Endast institutionernas huvudbyggnader och universitetets gästhem på Finngatan 4 skulle bevaras.

KBS, som då var ansvarig för universitetets byggnationer, beslöt i en utbyggnadsplan från år 1964 att i första hand samla humanistiska institutioner till kvarteren Hyphoff och Absalon.³⁵ Vem som verkligen utarbetat dessa byggnadsplaner har inte framkommit ur några handlingar. Eftersom Bernt Nyberg redan året innan hade författat ett förslag till ”Josephson” med rubriken huvudhandlingar, där även läget i förhållande till ”Wrangel” och ”Norlind” är inritade, har han med stor sannolikhet också upprättat nybyggnadsplanerna för kvarteret Hyphoff.³⁶ Enligt utbyggnadsplanen skulle huskropparna bilda ett centralt sammanhängande stråk av trevåningsbyggnader, som kallades ”tåget”, genom kvarteret.³⁷ Den humanistiska fakulteten skulle till en början endast få disponera två tredjedelar av dessa byggnader, medan den medicinska fakulteten under lång tid skulle få utnyttja de resterande lokalerna.³⁸

---

³³ Otto Ryding (1991), s 194.

³⁴ Ritning LU 134612:2A9, s 74.

³⁵ Byggnadsstyrelsen, *Lunds universitet och högskolor. Förslag till utbyggnadsplan*, Helsingborg 1964, s 30.

³⁶ Ett sådant förfarande inträffade nämligen vid uppbyggnaden av LTH där Byggnadsstyrelsen utsåg Klas Anshelm till både plan- och byggnadsarkitekt. Intervju med arkitekten Jonas af Klercker, som har varit anställd hos Anshelm. 18/3 2002

³⁷ Otto Ryding (1991), s 165.

³⁸ Byggnadsstyrelsen (1964), s 30.

2.4 Byggnadsplanens genomförande

”Josephson” var emellertid den enda del av nybyggnadsplanen som genomfördes och dessa lokaler kom helt att tillfalla den histologiska avdelningen. Humanistiska fakulteten fick alltså till en början inte del i några av de planerade byggnaderna. Byggnadsstyrelsen byggde ”Josephson” i egen regi efter det att projektet hade varit ute på sedvanlig anbudsgivning.³⁹ Den främsta anledningen till detta var att det skapades dolda karteller mellan de stora byggföretagen under den intensiva byggverksamheten på 1960-talet. Anbudsgivningen gick till så, att firmorna kom överens om ett väl tilltaget pris på mindre, inte så lockande projekt, som exempelvis ”Josephson”. En av anbudsgivarna lade sedan ett något lägre anbud än de övriga för att på så sätt vara ”förmånligast”. Byggnadsstyrelsens representanter ansåg att det lägsta budet var orimligt högt i detta fall och beslöt därför att bygga huset i egen regi. Kostnaden för att uppföra ”Josephson” lär ha varit ungefär hälften av det lägsta anbudet. Beskrivningen verkar trolig men det är inte klarlagt att det verkligen gått till på detta sätt. En av orsakerna till att byggnadsplanerna inte fullföljdes, var att de ekonomiska resurserna i första hand användes till LTH som byggdes upp vid denna tid.

Det var först sedan institutionen för anatomi och avdelningen för histologi fått lokaler på annat håll som delar av byggnadsplanerna från år 1964 genomfördes. År 1997 övertog institutionen för konst- och musikvetenskap av ”Josephsons”, ”Wrangels” och ”Norlinds” utrymmen. Från samma tidpunkt tillträdde också den s.k. Kulturanatomen den förutvarande byggnaden för anatomi. Professorsvillorna längs Finngatan fungerar fortfarande som institutionslokaler för humanistiska ämnen.

Den enda medicinska verksamhet som till helt nyligen har bedrivits inom kvarteret är den embryologiska forskningen vid Tornblad institutet.

3 ”Josephson”

3.1 Läget på tomten

I mitten av kvarteret finns det en gårdslignande plan som hålls samman genom att större delen av ytan är stensatt. Den gränsar i sydväst till ”Wrangel” och i nordöst till ”Josephson”, mot nordväst utgörs gränsen av parken kring den klassiska institutionen och åt sydöst av Kulturanatomen. Gårdens nordöstra gräns betonas särskilt genom att ”Norlind” står som en flygelbyggnad till ”Josephson”.

---

³⁹ Telefonintervju med Bertil Olsson, som har varit anställd hos Bernt Nyberg. 17/5 2002.

”Josephsons” läge på tomten med längdaxeln i nordöst-sydvästlig riktning följer den beslutade byggnadsplanen, (Fig. 1, s 15). ”Josephson” står placerad rakt bakom och i nära grannskap av ”Wrangel” på ett avstånd av drygt tio meter. De båda byggnaderna är lika långa och har parallellt orienterade längdaxlar.

Eftersom ”Josephsons” trapphus har placerats i spetsig vinkel intill den norra delen av ”Norlinds” sydvästra fasad bildas det ett prång som öppnar sig mot sydväst. Att husen placerats så nära varandra berodde på att ”Norlind” enligt byggnadsplanen skulle rivas.⁴⁰

Nere från Biskopsgatan är trapphuset strängt taget den enda del som är synlig av ”Josephson”. Den som vill se närmare på huset måste först passera ”Wrangels” sydöstra gavel och komma in på gården för att få syn på huset med sina gråslammade fasader och stora fönster, den stenbelagda gården och den muromgärdade planteringen framför huset. Från Finngatan får man endast en skymt av ”Josephson” eftersom byggnaden står på en utgrävd avsats nere i slänten bakom professorsvillorna. Det som syns är i stort sett bara den nordvästra gaveln och ett par fönsterrader på den nordöstra fasaden. Huset ger sammantaget ett anonymt intryck och det är först vid en närmare granskning som byggnadens arkitektoniska kvaliteter framträder.

3.1.1 Husets närmaste omgivning

På ett avstånd av omkring två meter framför husets södra fasad finns det en stödmur av prefabricerade betongelement. Den börjar vid trapphuset och ansluter i sned vinkel mot den södra delen som löper parallellt med sydvästra fasaden. Vid den västra gaveln viker muren av i rät vinkel upp mot ingången.

Murens höjd är fördubblad i det sydöstra hörnet och sträcker sig fram till mitten av huset för att där vika av rakt ut från fasaden. På den förhöjda delen är sittbänkar monterade. Framför den låga delen på murens sydvästra sida är cykelställ uppsatta. Innanför muren är en rabatt anlagd som är planterad med buskrosor, nävor av olika slag, kattmynta, daggkåpa, dagliljor och lökväxter, främst tulpaner. Det är en återgång till det urval av växter som tidigare fanns i rabatterna kring institutionerna i kvarteret.⁴¹

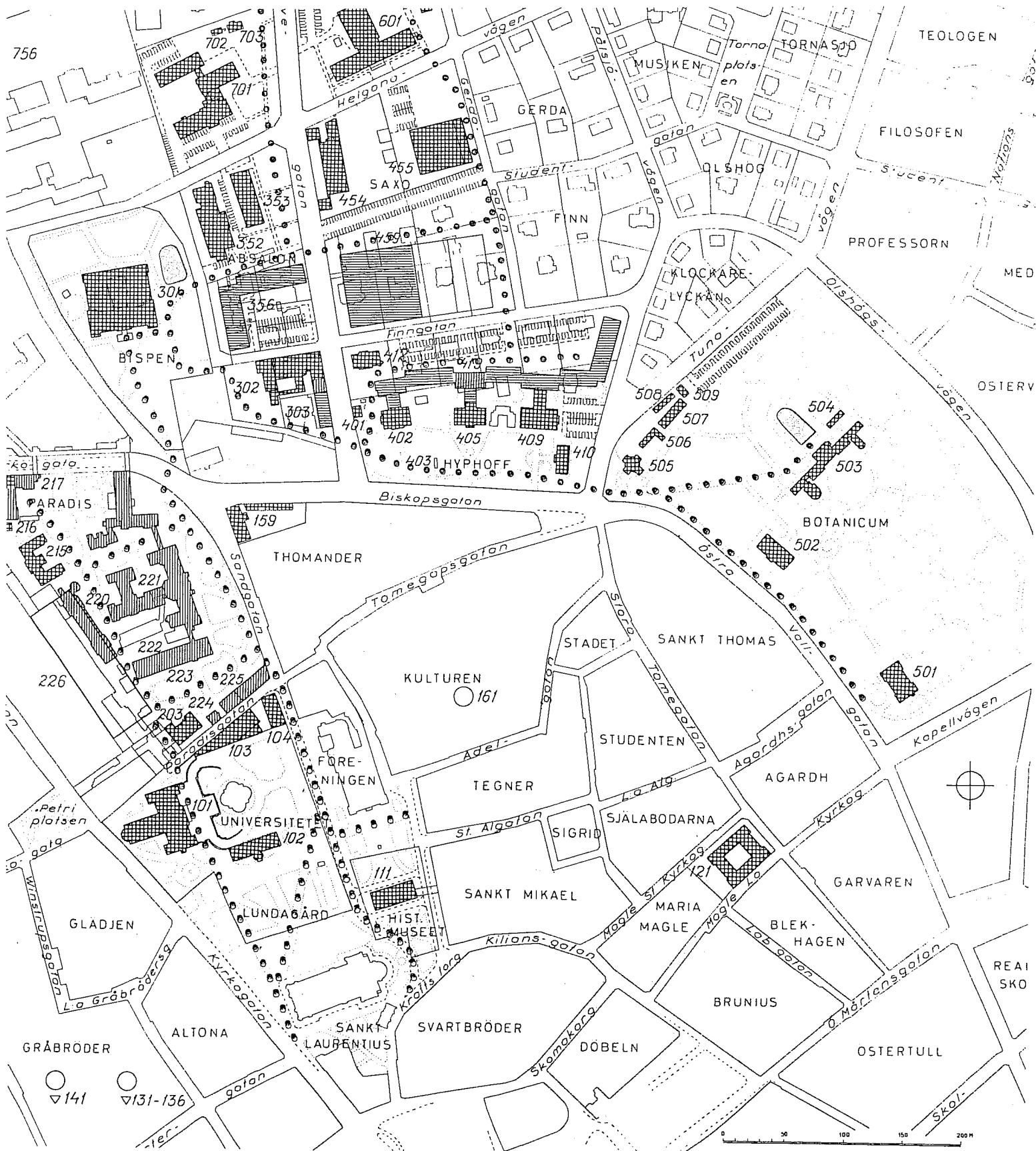
Den mur som Bernt Nyberg lät anlägga var uppbyggd av storgatsten till ungefär samma höjd som den låga delen av den nuvarande muren. Från trapphusets murpelare gick den rakt

---

⁴⁰ Riksantikvarieämbetet avvisade dessa planer år 1976, SDS 2/2 1976.

⁴¹ Nils-Arvid Bringeus (red), *Folklivsarkivet i Lund 1913-1988*, Lund 1988 s 34.

Fig. 1⁴²

⁴² Byggnadsstyrelsen (1964), s 30. Kartan är beskuren.

ut mot den sydvästra muren och inte snett som nu. Hela rabatten var planterad med berberis, (berberis thunbergii), det är en städsegrön buske som inte kräver så mycket underhåll.⁴³

Som tidigare nämnts står huset på en grävd avsats i slänten. Nordväst om huset kan man se hur slänten och avsatsen är utformad. Avsatsen har formen av en skovel som planar ut åt nordväst. Den plana delen av avsatsen är liksom slänten täckt med gräs. Gränsen mot kvarterets gräsbevuxta sluttning åt nordöst får på detta sätt en mjuk men ändå tydlig övergång.

3.2 Huset

3.2 1 Måttsättning, material och motivval

De arkitektoniska teman som Bernt Nyberg ser ut att ha använt sig av i detta hus, kan man återfinna i byggnader från medeltiden och fram till 1960-talet.⁴⁴ Bortsett från vilka skeden han har hämtat idéerna så är de transformerade till modernismens synsätt. Byggnadens utförande utmärks av stor noggrannhet och genom ett begränsat urval av material: tegel, betong, trä, glas och stål.

Bernt Nyberg har använt sig av kvadraten och kuben vid måttsättningen.⁴⁵ I samband med fasadutformningen har Bernt Nyberg av allt att döma även använt sig av den gyllene rektangeln, som är en variant av det gyllene snittet. ”Josephsons” längd var given, den skulle enligt byggnadsplanen vara lika lång som ”Wrangels”. Det verkar som om Bernt Nyberg har sökt efter ett samband med den gyllene rektangeln för att bestämma husets höjd. Sambandet är tveksamt, eftersom det inte finns någon exakt överensstämmelse. Den omskrivna kvadrat som ryms inom halvcirkeln blir tre decimeter högre än husets verkliga höjd. På den ritning i liten skala där jag har ritat in gyllene rektangeln förefaller avvikelserna att vara större än vad som är fallet. Måttsättningen har enligt mitt antagande gått till på följande sätt: till en halvcirkel med en given diameter har den omskrivna kvadraten konstruerats.⁴⁶ Från kvadraten har sedan radien fällts åt båda hållen när den endast skall fällas åt ett håll. Sedan figuren färdigställts framträder två rektanglar som förefaller att vara inskjutna i varandra, (Fig. 2, s 17). Proportioneringen är värd att framhålla eftersom den återkommer vid trapphusets gavel. Förklaringen till måttsättningen kan också vara att Bernt Nyberg har måttsatt huset utifrån sin känsla för klassiska proportioner, utan att följa dem slaviskt.

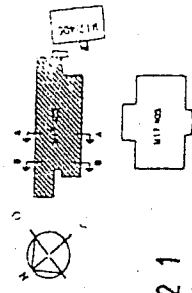
⁴³ Ritning LU 134612:2A8, s 73.

⁴⁴ Vanja Knocke (1996), s 10.

⁴⁵ Vanja Knocke (1996), s 6.

⁴⁶ Enligt definitionen skall den omskrivna halvcirkeln till en given kvadrat konstrueras, här gäller det omvända förhållandet.

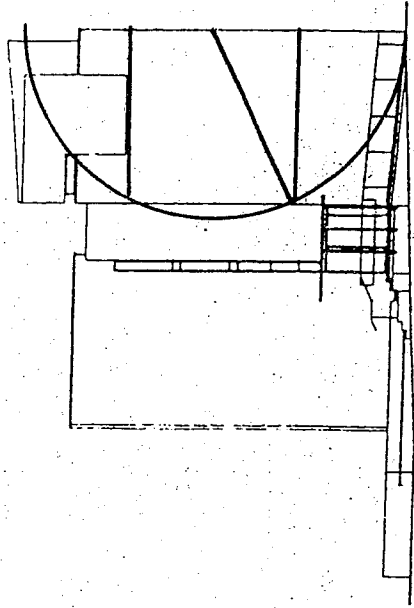
ANSLUTNING
 BIL 993/96 970116
 BYGGNADSKOMMUNEN LUND

1997-01-21
 har byggnadsnämnden i Lund tillåtit
 lov enligt denna fastslagna handling
 på sätt som beslutet utvisar.

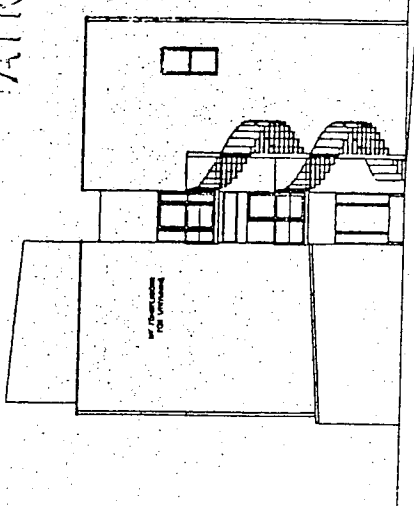
Fig. 2⁴⁷

BYGGI		BYGGI		BYGGI		BYGGI		BYGGI		BYGGI	
LU OMBYGGNAD FÖR KONS		LU OMBYGGNAD FÖR KONS		LU OMBYGGNAD FÖR KONS		LU OMBYGGNAD FÖR KONS		LU OMBYGGNAD FÖR KONS		LU OMBYGGNAD FÖR KONS	
AKADEMISKA HUS		AKADEMISKA HUS		AKADEMISKA HUS		AKADEMISKA HUS		AKADEMISKA HUS		AKADEMISKA HUS	
LUND AV BYGGROT 5		LUND AV BYGGROT 5		LUND AV BYGGROT 5		LUND AV BYGGROT 5		LUND AV BYGGROT 5		LUND AV BYGGROT 5	
177000 177150 177150		177000 177150 177150		177000 177150 177150		177000 177150 177150		177000 177150 177150		177000 177150 177150	

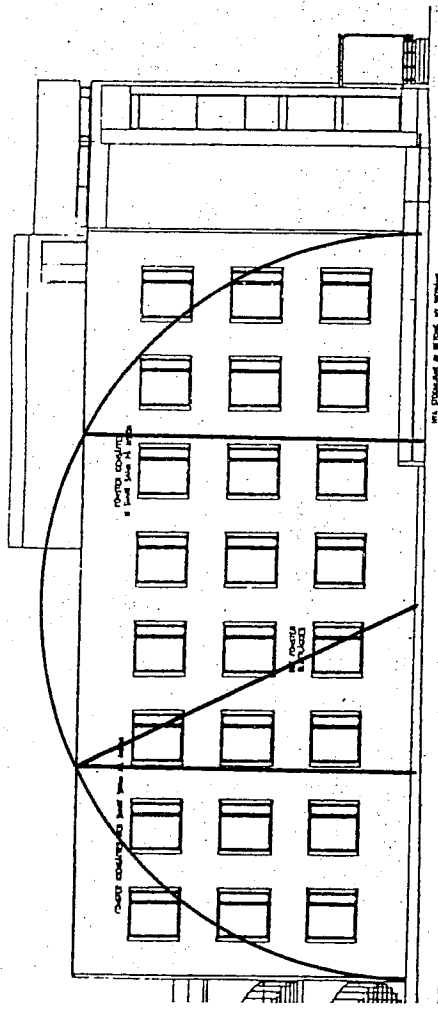

FASAD MOT SYDOST

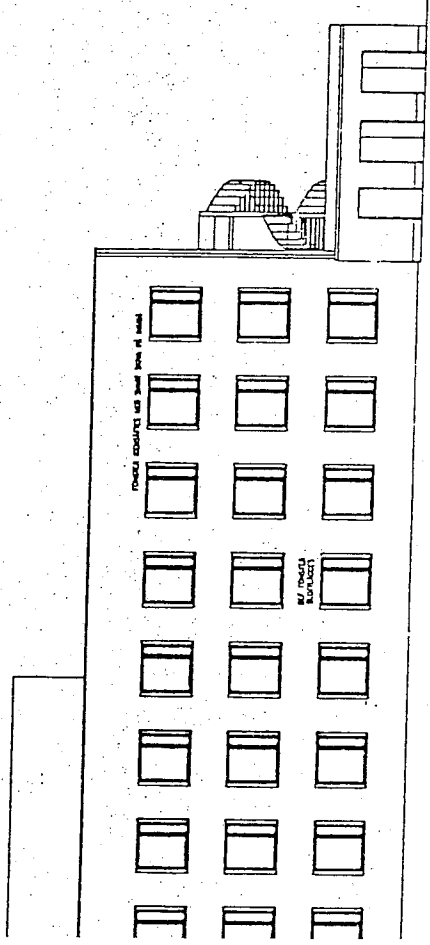
ARKIV

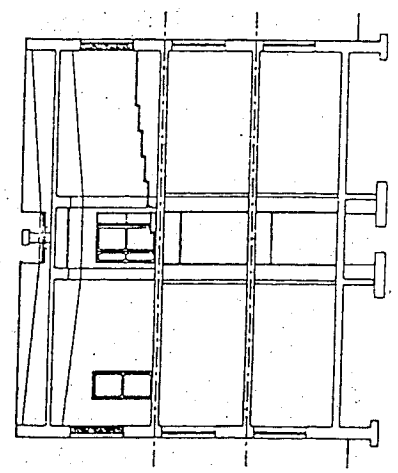
FASAD MOT NORDVÄST

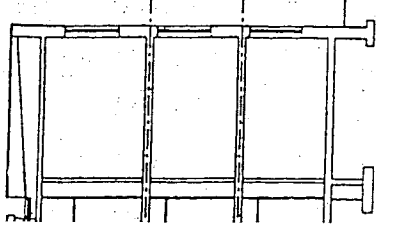
ST

ST

SEKTION R-R

219623

⁴⁷ Ritning 219623. Ritningen är beskuren, finns i obscuret skick på s 88.

Fönstren på fasaderna åt sydväst och nordöst är symmetriskt fördelade i både höjd och sidled. Trots Bernt Nybergs kända intresse både för modernismen och för den äldre arkitekturen infinner sig ändå en känsla av att han har arbetat intuitivt och utan direkta förebilder för att finna egna lösningar på de uppställda problemen. Detta visar sig tydligt vid utformningen av trapphusets sydvästra gavel som tycks bestå av ett antal tillfälliga lösningar som först efterhand fått en genomarbetad form.

Bernt Nybergs sätt att lösa de arkitektoniska och byggnadstekniska uppgifterna under uppförandet av ”Josephson” har också resulterat i ett antal konstruktioner, vars syfte enbart förefaller att vara dekorativa, exempelvis fönsternischerna och fasadens hörn. Men helt säkert är det inte då de också går att motivera som förstystvande konstruktioner. Nischerna i hörnen är kanske inte ens tänkta att vara någon dekor utan har uppkommit genom den tekniska lösningen. Olle Svedberg skriver i sin bok *Planerarnas århundrade*:

Arkitekturen skulle för den skull inte vara utan dekorativ verkan, men det behövdes ingen ornamentik, inga profilerade listverk och andra arkitektoniska relikier.⁴⁸

3.2.2 Allmän beskrivning av byggnaden

”Josephson” består av en rätvinklig huskropp som delas av en längsgående mittkorridor, ett anslutande trapphus och en yttre entré.⁴⁹ Byggnaden är tre våningar hög och till största delen uppförd i tegel. Den har en enkel arkitektonisk konstruktion som vid en första anblick förefaller att följa modernismens mönster.⁵⁰ Trapphusets uppbyggnad kan ses ur två synvinklar, antingen som en enkel förlängning av den nordöstra rumssektionen och korridor-sektionen eller som en dekonstruktion av den sydvästra hussektionens gavel.

För att tydligare kunna beskriva byggnadens sammansättning har jag delat in den på följande sätt: huskroppen i två hussektioner och en korridor-sektion, trapphuset är på motsvarande sätt delat i en hallsektion och en trappsektion. Den yttre entrén kallas i fortsättningen för entrésektionen. Den nordöstra fasaden beskrivs inte eftersom att den har samma uppbyggnad som den sydvästra.

Trots att de sydvästra och nordöstra fasaderna är helt symmetriska utgör byggnaden som helhet ett tydligt exempel på en arkitektur som är utvecklad inom modernismen både genom

---

⁴⁸ Olle Svedberg (1996), s 51.

⁴⁹ Längden är 26.3 meter, höjden 11.8 meter och djupet 13.9 meter.

⁵⁰ Eva Rudberg (1999), s 29-31.

att huset fått en horisontell betoning och att hussektionerna och korridorsectionen fogats samman på ett tydligt sätt. Vertikaliteten framhävs samtidigt hos det asymmetriskt placerade trapphuset. I grunden följer byggnaden alltså modernismens idéer, men Bernt Nyberg gör en personlig tolkning av dem genom att framhäva den dubbla symmetrin i fasadernas uppbyggnad, som ju närmast är stildrag från renässansen. Vid trapphusets konstruktion vänder han dessutom på grundläggande arkitektoniska begrepp genom att placera både den reella och visuella tyngden uppe vid maskinrummet medan det sydvästra hörnet inte ens tycks ha markkontakt.

På samma sätt ger inte trapphusets vertikala fönsterband något oroligt intryck trots att det är sammansatt av fönsterramar av olika höjd som tillsynes har kopplats samman slumpvis. Det hänger samman med att murpelaren, gavelhörnet, fönsterbandets nedre plåtavtäckning och brädväggen ovanför fönsterbandet fungerar som en sammanhållande ram för fönsterbandets olika delar.

Då inte heller entrésectionen vid gaveln har någon kontakt med marken ger beskrivningen kanske en föreställning om att trapphuset skulle vara eller se instabilt ut. Men sammanställningen av de ingående delarna är gjord på ett så diskret sätt att en tillfällig betraktare knappast lägger märke till den ovanliga konstruktionen.

Sedan huset färdigställdes år 1965 har det byggts om vid två tillfällen, den första gången år 1983 och den andra år 1997. Ansvarig arkitekt vid de båda ombyggnaderna har varit Mats Österberg. I samband med granskningen av husets konstruktion beskrivs de ändringar som gjorts. Mindre ändringar som inte nämnvärt har ändrat utseendet eller funktionen kommenteras i fotnoterna.

Granskningen av husets olika delar börjar med en beskrivning av husets konstruktion, därefter följer den arkitektoniska uppbyggnaden. Jag kommer under granskningen av husets sammansättning att diskutera de olika teman som Bernt Nyberg förefaller att ha valt.

3.2.3 Husets konstruktion

Huset vilar på grundmurar i betong. Förutom yttermurarna finns det två något klenare parallella murar centralt i husets längdaxel. Största delen av utrymmet under huset utgörs av ett ouppvämt och outnyttjat utrymme under bottenbjälklaget, en s.k. krypgrund. Det finns alltså ingen egentlig källare med golv mer än på ett par begränsade utrymmen. Yttermurarna och de inre murarna bildar basen för bottenbjälklaget, som är gjutet i betong liksom de övriga bjälklagen. De bärande tegelväggarna i fasaderna och i korridorsectionen

viljar på yttermurarna respektive innermurarna. Fasadväggarna avslutas med bröstvärnen ovanför vindsbjälklaget. Korridorsektionen, som konstruktionsmässigt är den dubbel hjärtmur, är uppbyggd av murpelare och sammanbindande mellanväggar. Hjärtmurarna når upp till vindsbjälklaget. De tvärgående mellanväggarna i huset är inte bärande.

Trapphusets konstruktion skiljer sig från husets genom att det inte finns någon stabiliserande hjärtmur. Stommen utgörs istället av hisstrumman.

Krypgrunden är en beprövad konstruktion men det är ändå förvånande att Bernt Nyberg valt en så enkel lösning. Anledningen till detta var kanske att hålla byggkostnaderna nere genom att inte behöva schakta för en källare. Den dubbla hjärtmuren är en bra konstruktion för att ge huset en stabil stomme. Den kan ses som något föråldrad, men med tanke på den tidigare beskrivna skånska tegeltraditionen är det en logisk lösning. Bernt Nyberg har dessutom förstärkt väggarna mellan hjärtmurarnas pelare genom att utforma deras tvärsnitt som öppna lådor vilket samtidigt minskar materialåtgången.

3.2.4 Sydvästra fasaden

Den sydvästra fasaden har formen av en liggande rektangel med fönster i tre regelbundna rader. Den är uppbyggd i helsingborgstegel som slammats med grå cementputs. Genom putsen kommer väggen att framhållas som en skiva, vilket förstärks ytterligare genom att varken sockeln eller takfoten är betonade. Murarna möts inte på brukligt sätt i hörnen, utan istället ser det ut som om deras inre hörn står i kontakt med varandra. Resultatet av denna konstruktion är att det bildas smala nischer som uppåt och nedåt avgränsas av de traditionellt utformade hörnen på bröstvärnens plåtavtäckningar, respektive grundmurarnas stödytor. Med denna konstruktion uppnår Bernt Nyberg en starkare betoning av hörnen genom att de upprepas tre gånger.

Fasadernas lätthet framhålls samtidigt genom denna hörnutformning. Idén till hörnutformningen kan Bernt Nyberg ha fått från en studiemodell i kartong där hörnen får ett likartat utseende om pappan ritsats före vikningen. Motivet att betona hörn genom minskning istället för ökning av volymen finner man redan under det manieristiska skedet. Men då var även hörnspetsen markerad mellan pilastrarna. Hörnen till burspråket på Stockholms stadshus södra fasad överensstämmer däremot med Bernt Nybergs hörnutformning. Bernt Nyberg har givetvis känt till båda motiven, men det är inte säkert att motivet kommer från någon av dessa förslag. Bernt Nyberg har med sin väggkonstruktion

utvecklat tre drag från modernismen, för det första genom att framhålla de enskilda väggarnas kortsidor som självständiga ytor och för det andra genom att slamma istället för att putsa murarna. Slamningen, som görs med ett tunnare bruk, ger en oregelbunden och livligare yta i jämförelse med en putsad yta, som föredrogs under högmodernismen. En putsad yta har ett kraftigare påslaget bruk som sedan slätputsas så att den bakomvarande väggens struktur inte är synlig.⁵¹ För det tredje framhövdes de plana obrutna ytorna genom att den ursprungliga plåtavtäckningen, som var utvikt över murkrönet, tecknade en skarp gräns och underströk därmed fasadens horisontalitet. Plåtens utformning bidrog också till att ge en mer varierad skuggbildning av fasaden. Den grönmålade plåt som numera utgör murens avtäckning är nedvikt över murkrönet och sedan fäst i muren vilket innebär att en del av det avsedda syftet har förlorats. Vid trapphusets nordöstra hörn, där den ursprungliga avtäckningen finns kvar, kan man se vilken utmärkt konstruktion det är, som dessutom ger ett bättre skydd av murkrönet.

Fasaden är försedd med tjugofyra lika stora fönster som är symmetriskt anordnade i tre regelbundna rader. Bernt Nyberg har genom en skicklig formgivning av fönstren och de omslutande nischerna lyckats att åstadkomma både en horisontell accentuering av fönstren och samtidigt betona att fasaden är uppbyggd av murpelare. Fönsteröppningarnas yta har formen av stående rektanglar men tillsammans med de omgivande nischerna är ytan kvadratisk. Genom denna uppbyggnad får Bernt Nyberg oss att uppfatta de kvadratiska öppningarna som rektangulära. Murens vertikala betoning framträder på väggen mellan två fönster, där nischerna ger form åt korta tydliga pelarstycken, som blicken kopplar samman till murpelare. Intrycket förstärks ännu mer när solljuset skapar skuggor på muren. Detta låter motsägelsefullt och strider mot modernismens principer, men den vertikala betoningen finns där och ger en ökad visuell rörlighet åt fasaden. Motivet att utforma fönster med omslutande nischer förekommer redan på medeltida byggnader som då var ofta försedda med kolonnetter för att stödja fönsteröppningarna, trots att de saknas här kan man ana deras närvaro därför att det var den vedertagna konstruktionen.

Följande konstruktionsdetaljer hjälper också till att understryka horisontaliteten hos fönstren: de utskjutande fönsterkarmarna som varken ligger i liv med nischernas bas eller med huslivet, den ovanliga utformningen av fönsterblecken där framkanterna är markerade som tunna streck genom att de inte falsats utan istället är stadgade underifrån av vinklade plåtar som är fästade i muren. Vi kan konstatera att Bernt Nyberg endast skenbart har följt

---

⁵¹ Eva Rudberg (1999), s 25-37.

modernismens krav på horisontell betoning av fönstren, men beträffande storleken följs de uppställda reglerna. Den dubbelt symmetriska utformningen av fasaden är också ett avsteg från modernismens ideal, som förordade asymmetriska uppbyggnader.

3.2.5 Tidigare förslag

Bernt Nyberg hade från början tänkt sig att fönsterkarmarna skulle ligga i liv med fasaden, eller t.o.m. något framför, (Fig. 3, s 23). Fönstrens vertikala betoning skulle ha förstärkts genom att nischerna då fått en tydligare avgränsning men förmodligen hade murpelarnas accentuering då gått förlorad. När Bernt Nyberg slutligen bestämde sig för den nuvarande utformningen ledde det till en konflikt med representanterna från KBS.⁵² Det skulle bli ännu en kontrovers och denna gång gällde det fasadutformningen. Det framgår av tidiga ritningar att Bernt Nyberg hade tänkt sig att teglet skulle vara synligt.⁵³ Fasaderna i helsingborgstegel skulle ha utstrukna fogar. Uppslaget till att använda utstrukna fogar fick Bernt Nyberg från den kyrkobyggnad som Sigurd Lewerentz uppförde i Klippan mellan åren 1962-66.⁵⁴ I trapphusets källare finns det en vägg som på försök har murats med utstrukna fogar. Byggnadsstyrelsen motsatte sig detta förfarande och önskade istället en traditionell fogning av teglet. Bern Nyberg blev då, enligt uppgift, besviken och lät istället slamma fasaden.⁵⁵ Huset har vunnit på att ha en ljus slamning då det får en lättare prägel samtidigt som murens yta och detaljutformning framträder tydligare. Hade huset fått en tegelfasad skulle det istället harmonierat med de kringliggande byggnaderna.

Beträffande betoningen av fasadens horisontalitet respektive vertikalitet finns det ett tidigare förslag där Bernt Nyberg dels lät det se ut som om vindsbjälklagets ändar låg synliga på murkrönet. Han hade också tänkt sig att hörnen skulle ha korta nischer med samma höjd och läge som fönstren. Förmodligen övergav Bernt Nyberg båda idéerna därför att den helhet som han tydligen eftersträvade då hade förlorats.⁵⁶

---

⁵² Telefonintervju med Hjärdis Gunnarsson, som var anställd hos Bernt Nyberg under den aktuella tiden. Det fanns många orsaker till konflikten och hon kommer inte ihåg den avgörande anledningen. Förmodligen berodde det på att de ursprungligen konstruerade fönsterkarmarna redan hade tillverkats. 6/2 2002.

⁵³ Ritning 13465, "1", s 67.

⁵⁴ Mattias Kärrholm, *Landsarkivet i Lund, en byggnadshistorik*. Lund 2000. s 22.

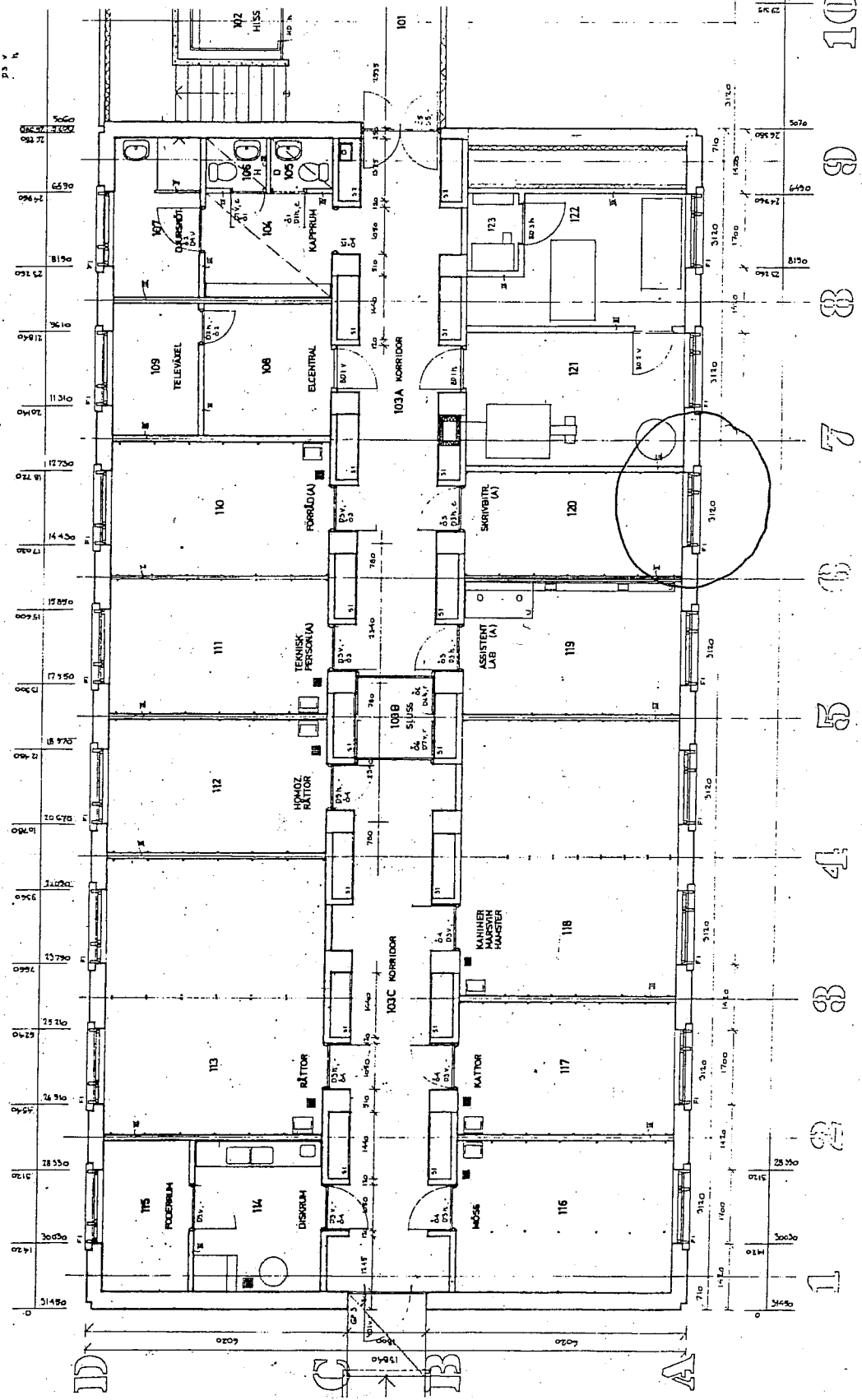
⁵⁵ Bertil Olsson (17/5 2002).

⁵⁶ Ritning 13465, "1", s 67.

Fig. 3⁵⁷

VÄGGTYPER:
 I VÄGGVÄRMEISOLERING
 II VÄGGVÄRMEISOLERING
 III VÄGGVÄRMEISOLERING
 IV VÄGGVÄRMEISOLERING
 V VÄGGVÄRMEISOLERING
 VI VÄGGVÄRMEISOLERING
 VII VÄGGVÄRMEISOLERING
 VIII VÄGGVÄRMEISOLERING
 IX VÄGGVÄRMEISOLERING
 X VÄGGVÄRMEISOLERING
 XI VÄGGVÄRMEISOLERING
 XII VÄGGVÄRMEISOLERING
 XIII VÄGGVÄRMEISOLERING
 XIV VÄGGVÄRMEISOLERING
 XV VÄGGVÄRMEISOLERING
 XVI VÄGGVÄRMEISOLERING
 XVII VÄGGVÄRMEISOLERING
 XVIII VÄGGVÄRMEISOLERING
 XIX VÄGGVÄRMEISOLERING
 XX VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXI VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXII VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXIII VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXIV VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXV VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXVI VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXVII VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXVIII VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXIX VÄGGVÄRMEISOLERING
 XXX VÄGGVÄRMEISOLERING

BESKRIVNING:
 HÖRNING: "INNEKANT" U. ANSLUTNING
 OCH UPPÅTTNING AV INRETNINGSDELAR
 * * * * *
 ** * * * * *
 OCH UPPÅTTNING AV INRETNINGSDELAR

ANATOMI OCH HIST.
 PLAN VÅNING 101
 (BOTTENVÅNING)
 Bertil Nyberg arkitekt

BYGGSÄTTNINGEN
 13465
 FÖRSTÄLLNINGEN
 FÖR
 HÖRNINGEN
 OCH
 UPPÅTTNINGEN
 AV
 INRETNINGSDELAR
 I
 ANATOMI OCH HIST.
 PLAN VÅNING 101
 (BOTTENVÅNING)

BYGGSÄTTNINGEN
 FÖR
 HÖRNINGEN
 OCH
 UPPÅTTNINGEN
 AV
 INRETNINGSDELAR
 I
 ANATOMI OCH HIST.
 PLAN VÅNING 101
 (BOTTENVÅNING)

ALLA MÅTT GÄLLER OMFATTAR VÄGGAR I
 VIDARE HÄNSYFTNING SE RITNING NR 4.20

⁵⁷ Ritning LU 13465 A11. Ritningen är beskuren, finns i obscuret skick på s 77.

3.2.6 Husets nordvästra gavel

Den nordvästra gaveln har en tydlig vertikalitet, inte genom sin form som närmast är kvadratisk, utan för att de delar som bygger upp gaveln har en vertikal utsträckning. Gaveln är uppbyggd av de båda hussektionernas murar och den mellanliggande korridorsectionens brädvägg. En av anledningarna till att väggen är uppbyggd av trä var att huset enligt planerna lätt skulle kunna anslutas till ytterligare byggnader. En annan orsak var att sammanställningen av trä och tegel på detta sätt ofta förekom under 1960-talet. Träväggen ansluter till murarna ungefär en decimeter innanför murlivet. Eftersom korridorsectionens tak inte har något bröstvärn, som hussektionerna, blir det en bred slits mellan dessa sektioner som uppåt avslutas med en öppning. Bernt Nyberg har i detta fall följt modernismens princip genom att betona de ingående sektionerna som självständiga enheter, både genom att de är av skilda material och att sammanfogningen har utförts med tydliga gränser. Det arkitektoniska motivet, sprängd fronton, har med stor sannolikhet uppkommit ur arbetsmetoden, men det kan också mer eller mindre medvetet ha hämtats från den antika torgporten i Miletos eller från kyrkan San Francesco i Rimini av Alberti.

I det nordvästra hörnet på den tredje våningens föreläsningssal finns det ett dörrliknande fönster. Det byggdes år 1983 som en nödutgång från den dåvarande mikroskoperingssalen.⁵⁸ I samband med att föreläsningssalen inrättades år 1997 togs en ny nödutgång upp i korridorsectionens gavelvägg och den tidigare dörren ändrades till ett fönster. Den nya reservutgången är utformad som en fönsterdörr. Mellanvåningens utrymningsdörr, som redan vid den första ombyggnaden hade placerats i korridorsectionens gavel kunde vara kvar i oförändrat skick. I anslutning till dessa båda nödutgångar finns det en spiraltrappa. Hela trappkonstruktionen är utförd i galvaniserat järn och är uppställd intill den sydvästra hussektionens gavelvägg.

Bottenvåningens utrymningsdörr fungerar även som personalingång och har inget samband med spiraltrappan. Vinkelrätt mot denna dörr leder en rejält tilltagen uppfart som avslutas med en avsats i galvaniserat järn och två järnrörsräcken. Med tanke på den tidigare tunga hanteringen av foder och avfall vid djurstallarna på första våningen var den stabila rampen nödvändig.

Vid den upplags- och avfallsplats som låg i anslutning till nordöstra hussektionens nordvästra gavel byggdes år 1983 en transformatorstation. Förutom att stationen ligger i

---

⁵⁸ Från en avsats förde en rak trappa intill väggen ner till nästa avsats mitt för andra våningens korridor. Därifrån förde ytterligare en rak trappa ner till markplanet. Trappor och avsatser var utförda i galvaniserat järn.

direkt anslutning till husgaveln skjuter den dessutom ut ett stycke utanför murlivet på den nordöstra väggen. Transformatorstationen är målad med en gråaktig plastfärg ovanpå putsen till skillnad från huset vars puts är infärgad med en silikatslamning.⁵⁹ Genom att ansluta transformatorstationen på angivet sätt intar arkitekten Mats Österberg en självständig hållning gentemot Bernt Nyberg.

3.2.7 Taket

De platta tak som förespråkades inom modernismen passade inte det nordiska nederbördsrika klimatet. Bernt Nyberg kunde ändå ge sken av att taket var platt genom att luta hussektionernas tak mot korridorreaktionens lägre liggande tak. Genom denna konstruktion fick huset både en godtagbar dränering samtidigt som skorstenen, takbrunnarna och ventilationsrören i största möjliga utsträckning doldes. Sammansättningen av husets delar får dessutom en tydlig redovisning även på taket. Fasaderna fick också ett renare utseende genom att inte inramas av häng- och stuprännor.

För att förbättra ventilationen på djuravdelningen byggdes ett fläkthus på den nordöstra hussektionens tak år 1983. Det är beläget i direkt anslutning till hissens maskinrum och är helt inklätt i svartmålad plåt. En utanpåliggande ventilationstrumma var ansluten mellan ett fönster på bottenvåningens djuravdelning och fläkthuset.⁶⁰ Ventilationstrumman togs bort år 1997 men fläkthuset är fortfarande i bruk. Det är både högre, längre och djupare än maskinrummet. Trots sin storlek är det knappt synligt nere ifrån gården. Fläkthuset dräneras inte genom brunnarna på taket utan av en stupränna, som har placerats i den tidigare beskrivna slitsen mellan huset och trapphuset vid den nordöstra väggen. Stuprännan förtar till viss del väggslitsens verkan som en gräns mellan huset och trapphuset. År 1997 byggdes även ett litet kylhus i rostfri plåt på taket ett par meter ifrån fläkthuset. Apparaturen i kylhuset har till uppgift att temperera ventilationsluften.

3.2.8 Kommentarer till utformningen av husets exteriör

Det har tidigare nämnts att Bernt Nyberg var intresserad av symmetri och geometrisk ordning vilket tydligt framgår av ”Josephsons” fasadutformning. Dessutom förefaller fasadens måttsättning att vara utgångspunkt för interiörens utformning.

---

⁵⁹ Telefonintervju med arkitekten Mats Österberg 7/6 2002.

⁶⁰ Fläktrumman var ansluten till det femte fönstret räknat från entrén. Fönsteröppningen var täckt av en träskiva och ventilationstrumman var ansluten i det övre högra hörnet.

Fönsterbröstningarna har nämligen en höjd på omkring en meter, medan sjuttio centimeter är en mer vanligt förekommande höjd. Som en följd av de höga fönsterbröstningarna kommer fönstren att nå upp till innertaken. Man kan ana att Bernt Nyberg har bestämt placeringen av fönstren i arbetsrummen för att de skulle harmoniera med fasadens proportioner istället för att låta arbetsrummen bestämma exteriören. Detta sätt att bygga upp en fasad symmetriskt för att därefter utforma interiören pekar tillbaka på den italienska renässansarkitekturen. Det som talar för att Bernt Nyberg också har haft modulerna som utgångspunkt, är att de stora och högt sittande fönstren ger ett bra dagsljus långt inne i rummen. Han betonar också att det är arbetsrum genom att de höga fönsterbröstningarna tydligt avgränsar dem från den yttre omgivningen.

Utformningen av fasaden visar också prov på manieristiska drag. Det ena är att den översta våningen höjdes för att ge byggnaderna en tydligare horisontell förankring genom den ökade visuella tyngden.⁶¹ Skälet till att Bernt Nyberg ökade rumshöjden på tredje våningen var med stor säkerhet för att få ökad volym i föreläsningssalarna. Men med den symmetriska uppbyggnad som Bernt Nyberg tillämpat var avstånden mellan översta fönsterradens överkant och murkrönet respektive den nedersta radens underkant och sockeln redan lika långa. Därför fick Bernt Nyberg sockelpartiets synbara höjd att minska genom att anlägga en muromgärdad plantering framför fasaden. Samtidigt bidrar planteringen till att minska fasadens monumentala drag och att avleda uppmärksamheten från nivåskillnaderna i slänten. Det andra är att den tidigare plåtavtäckningen på murkrönet, som i jämförelse med en manieristisk byggnads utkragade takfot är obetydlig, ändå gav en tydlig horisontell avgränsning. Det tredje, som inte har Bernt Nyberg som upphovsman, är att fasadens symmetri bibehölls efter den senaste ombyggnaden genom att de fönster som inte längre hade någon funktion ändrades till blindfönster istället för att muras igen.

3.3 Trapphusets uppbyggnad

3.3.1 Gården vid ”Josephsons” entré

Eftersom den del av gården som begränsas av ”Josephsons” sydöstra gavel, trapphuset, entrésektionen och ”Norlinds” nordvästra fasad bildar ett samverkande motiv beskrivs de tillsammans.

---

⁶¹ Michelangelo gav Palazzo Farnese i Rom (1546) en förhöjd övervåning.

Åt sydväst finns det ingen tydlig gräns mot den övriga gården, men då stenbeläggningen blir mer framträdande genom den ökade lutningen från "Norlinds" sydvästra gavel upp mot "Josephsons" entrésektion får den därigenom betydelse även som gårdsavgränsare. "Josephsons" och "Norlinds" entrétrappor som står placerade närmast vinkelrätt mot varandra utgör gårdens nordöstra begränsning. Trapphuset med sin vertikala uppbyggnad dominerar i fonden. Den låga och kompakta byggnaden för hissmaskineriet med sin kraftigt markerade fönsterslits ger trapphuset en tydligt horisontell accentuering liksom även den lätta, lågt placerade entrésektionen. "Josephsons" och "Norlinds" fasader fungerar som sidokulisser. Det uppstår en intressant samverkan mellan "Josephsons" ljusa stående gavel, "Norlinds" liggande röda tegelfasad och det mörka trapphuset i fonden.

3.3.2 Husets sydöstra gavel, socklarna på gaveln och trapphuset

Det är endast den sydvästra hussektionens gavel som är synlig medan trapphuset döljer de övriga delarna. I höjd med bottenvåningen är ett ventilationsgaller utsparat i muren. Gallret är uppmurat av korta tegelstenar där stötfogarna har lämnats öppna. Det omfattar nästan hela väggens bredd och överensstämmer både i höjd och i läge med bottenvåningens fönster. Genom denna konstruktion har Bernt Nyberg fått ett varierat och samtidigt diskret mönster i muren utan att dess substans har gått förlorad. Gallret dolde luftintaget till värme pannan som var installerad i källaren, men eftersom huset numera är anslutet till kommunens fjärrvärmenät har luftintaget inte längre någon funktion.

Socklarna på husets gavel och trapphuset har varierande höjder. Det oregelbundna intrycket förstärks också av att stödmuren till rabatten har en avvikande höjd där den ansluter till murpelaren. Oregelbundenheten beror på att husets liksom murpelarens socklar till hälften är inklädda av tegel medan hallsektionens sockel ligger helt synlig. Öppningen mellan "balken" och marken i det sydvästra hörnet, som beskrivs i samband med fönsterbandet, fungerar som en imaginär sockel. Bernt Nyberg har genom att variera socklarnas höjd löst upp det kompakta intryck som en enhetlig höjd annars skulle ha givit.

3.3.3 Översiktlig beskrivning av trapphuset

Trapphuset är lika högt som huset, om man bortser från hissmaskineriets hus som är placerat på taket till trappsektionen. När man betraktar trapphuset från "Norlinds" gavel förefaller det inte ha en originell konstruktion. Det är först vid en närmare granskning som det visar sig att hallsektionen har en utstuderad uppbyggnad.

I grunden är konstruktionen rätt enkel, det är i utförandet som sinnrikheten uttrycks.

Det som uppfattas tydligt av trapphusets hallsektion är träväggen, murpelaren och fönsterbandet. Entrésektionens olika delar och hall- respektive trappsektionens gavel har däremot inte en lika tydligt urskiljbar struktur. Den främsta orsaken till detta är att den som närmar sig entrén kommer nästan parallellt med trapphusets gavel och kan av den anledningen inte uppfatta konstruktionen. Dessutom utgör entrésektionens tak på ”Josephson” tillsammans med närheten till ”Norlind” ett hinder för att få någon ordentlig överblick av trapphusets gavel. Eftersom trapphusets gavel, som tidigare har beskrivits, står nära orienterad i spetsig vinkel intill ”Norlinds” nordvästra fasad bildas det ett prång mellan husen som är smalast vid entrésektionen. Följden av detta blir att den uppfattas som förtätad trots sin lätta konstruktion. Genom entrésektionens utformning och placering har Bernt Nyberg angivit en tydlig riktning mot husets diskret placerade ytterdörr.

3.3.4 Trapphusets detaljuppbyggnad

Hallsektionen som står i förlängningen av korridorsectionen har samma höjd, bredd och djup som korridorsectionen. De båda delarna har dessutom en större överensstämmelse i detaljutformningen än vad som först kan anas.

Hallsektionens fasad åt sydväst är uppbyggd av en trävägg, en murpelare och ett vertikalt fönsterband. Träväggen som binder samman husets gavel med murpelaren är täckt av en liggande brunlaserad panel. Ursprungligen var brädorna tjärade och hade samma höjd som pelarens tegelskift. Då brädfodringen byttes ut år 2001 ändrades virkesdimensionen så, att det inte längre finns någon överensstämmelse mellan trä och tegel. Laseringen ger inte heller den intensiva svärta som tjäran gav.⁶² Den nya panelen innebär ändå att väggen fortfarande fungerar som en fond för den framträdande pelaren i helsingborgstegel och det vertikala fönsterbandet som sträcker sig från bottenbjälklaget upp till vindsbjälklaget. Träväggen är indragen och ansluter till pelarens inre yta medan fönsterbandet ligger i liv med pelarens fasad.

Utformningen av sydvästfasadens olika delar kan först förefalla märklig men den visar sig ha en rationell uppbyggnad. Följande beskrivning hör egentligen till hallsektionens interiör men måste behandlas redan här. Alla bjälklagen i hallsektionen sträcker sig fram till den sydöstra gaveln men är endast anslutna till de delar av pelaren som vetter mot korridoren respektive hallen, vilket innebär att det blir en öppning i det sydöstra hörnet.

---

⁶² Egen iakttagelse i samband med panelbytet.

Detta hörn kan ses som en förstoring av den hörnutformning som huset har. Det hade då förefallit naturligt att betona detta samband genom att flytta in fönsterbandet till bjälklagens kanter, men Bernt Nyberg har istället visat på ett annat samband då han flyttade fram fönsterbandet i liv med murpelaren. På en av de planritningar som finns tillgängliga visar det sig nämligen att öppningen i bjälklagens hörn i stort motsvarar ytan av de väggfack som ansluter till murpelarna inne i husets korridor, (Fig. 4, s 30). Dessutom, vilket beskrivs i samband med hallsektionens gavel, finns det ett smalt anslutande fönsterband på denna gavel så att det bildas ett inglasat väggfack i hörnet.

Den modul som Bernt Nyberg använde sig av vid måttsättningen av rummen har ett djup på drygt sex meter. Träväggen har placerats enligt modulens mått, som innebär att den hamnat i liv med den inre ytan av hallens pelare. Bernt Nybergs konstruktion är logisk men de olika sambanden är inte lätta att upptäcka. Det han vann genom att flytta in brädväggen var att pelaren och fönsterbandet framhävdes.

Av tänkbara källor till fönsterbandets placering kan man peka på Walter Gropius skolästfabrik i Alfeld, där fönstren har flyttats ut i huslivet för att betonas som självständiga delar av fasaden.⁶³ De mörka brädväggarna med den liggande panelen kan också ses som en variant av de sydnorrländska storbondegårdarna från slutet av 1700-talet, där förstubron framträdde mot de mörka timrade väggarna. Men det är mer sannolikt att Bernt Nyberg har varierat en av de väggkonstruktioner i trä som han använde sig av vid utformningen av ekonomigården på den nya begravningsplatsen i Gävle som uppfördes samtidigt med ”Josephson”. Men det hindrar inte att Bernt Nyberg ändå har varit inspirerad av den norrländska byggnadstraditionen.⁶⁴

3.3.5 Fönsterbandet

Fönsterbandet är sammansatt av åtta fönsterramar i fyra olika storlekar, men med samma bredd, och har till synes kopplats samman slumpvis.⁶⁵ Denna uppbyggnad förstärker fönsterbandets vertikalitet genom att det är svårt att avgöra de olika våningsplanens lägen.

Fasadutformningen vid fönsterbandets ändar är originella. I den nedre delen, som tidigare beskrivits, blir det en öppning i hallsektionens sydvästra hörn. Öppningen i bottenbjälklaget är delvis utfylld av en kopparlåda vars överkant ligger jäms med

---

⁶³ Skolästfabriken Fagus i Alfeld ritades av Walter Gropius och Adolf Meyer och uppfördes åren 1911-14.

⁶⁴ Ekonomigården uppfördes åren 1964-65.

⁶⁵ Fönsterramarna är uppbyggda av stålband som har ett tvärsnitt i form av ett ”T” med den långa stapeln vänd utåt. Glasrutorna är inpassade i ramarna utifrån.

bjälklagets överkant medan underkanten avslutas strax ovanför pelarens sockel. Resten av öppningen är täckt av en kopparplåtsklädd träram som är inpassad framför lådan. Plåtramen ser ut som en massiv kopparbalk. Den ligger i liv med pelarens och fönsterbandets fasader och är utformad så att den bakomliggande lådan inte syns. Uppåt begränsas ”balken” av fönsterbandets undre kant och nedåt av murpelarens sockel, vilket innebär att det också blir en öppning mellan ”balkens” undersida och marken som kommer att motsvara höjden av murpelarens sockel. Åt sydöst sträcker sig ”balken” lika långt som det övriga bjälklaget, vilket innebär att det också blir en öppning mellan ”balken” och bjälklaget, som motsvarar avståndet mellan murpelarens främre och bakre ytor.

Eftersom den övre delen av murpelaren sträcker sig till yttertaket medan fönsterbandets övre del endast når vindsbjälklaget, blir det en öppning som i sidled begränsas av pelaren respektive fasadens hörn. Bernt Nyberg valde att täcka denna öppning med en liggande träpanel av samma slag som på övriga delar av huset. Det är en oväntad men följdriktig lösning, oväntad därför att inte någon av de övriga brädväggarna ligger i liv med murade väggar eller glasade ytor och logisk därför att den anslutande gavelväggen på hallsektionen är panelklädd. Andra lösningar hade varit att mura igen öppningen eller att förlänga fönsterbandet. Att den brädfodrade fasaden var den enda utvägen inses genom att se på alternativen. Fasadens övre avgränsning hade blivit otydlig om fönsterbandet förlängts och murpelaren hade gjort ett instabilt intryck om öppningen täckts av en mur.

Den lösning som Bernt Nyberg bestämde sig för ger dessutom trappsektionens övre hörn en tydlig visuell förankring. Genom att panelernas hörn är geringssågade får hörnet också en distinkt utformning.

3.3.6 Hallsektionens gavel

Gaveln på hallsektionens bottenvåning utgörs av en glasvägg, som är infälld i kraftiga svartmålade stålramar. Glasväggen är vinkelrätt ansluten till sydvästfasadens fönsterband, de båda bjälklagen och parallellt ansluten till trappsektionens gavelmur. Entrédörren som är placerad i detta gavelparti är således omgiven av glas på tre sidor.

Motsvarande väggar på de övriga våningarna är uppbyggda av ett smalt vertikalt fönsterband och en brädvägg. Fönsterbandets ena långsida är vinkelrätt sammanfogad med sydvästfasadens fönsterband. Den andra långsidan är parallellt ansluten till brädväggen i en slits innanför dess främre kant. Uppåt har fönsterbandet en likadan anslutning till den del av brädväggen, som sträcker sig fram till sydvästfasadens hörn.

Nedåt är fönsterbandet sammanfogat med den främre övre delen av den glasade väggen på bottenvåningen. Brädväggen är i sin tur fogad till trappsektionens gavelmur ungefär en decimeter innanför murlivet. Uppåt begränsas brädväggen av hallsektionens tak och nedåt av trappavsatsens skärmtak. Hallsektionens gavel förefaller på detta sätt att vara sammansatt av skjutväggar som dragits ut från trappsektionens gavel. Det som är förvånande i denna uppbyggnad är att Bernt Nyberg har valt att ansluta brädväggen till skärmtaket eftersom glasväggen ovanför dörren då blir skymd. Men konstruktionen har en praktisk förklaring eftersom den hindrar regnvatten från att rinna ner över ytterdörren.

3.3.7 Trappsektionens gavel och nordöstra vägg

Trappsektionens gavel har samma djup som den nordöstra hussektionen och är uppbyggd på samma sätt som motsvarande gavel i nordväst med undantag av att betongväggen till hissmaskineriets maskinrum delvis omsluter gavelns övre fjärdedel. Till skillnad från hörnen på huset har den nordöstra avslutningen på gaveln ett traditionellt format hörn som går i liv med den nordöstra väggen.

Men eftersom trappsektionens nordöstra vägg inte når fram till detta hörn, utan slutar redan en dryg decimeter före, blir det en tydligt markerad slits innanför hörnet. I mötet mellan trappsektionens och den nordöstra hussektionens väggar finns det en likadan slits. Till följd av slitsarna förefaller väggen att vara löst inpassad mellan trappsektionens gavel och husets nordöstra fasad, samtidigt som de bidrar till att ge trappsektionens vägg en klar avgränsning från huset. Väggens konstruktion med en innervägg i trä och med en tunnare tegelmur än på huset i övrigt, förefaller att vara gjord för att medge en enkel anslutning till ny bebyggelse.

3.3.8 Maskinrummet

Maskinrummet som är placerat på den främre delen av trappsektionen har en starkt horisontell prägel, dels genom sin ringa höjd och dels genom den kraftigt markerade fönsterslitsen som öppnar sig åt sydväst och sydöst. Eftersom hallsektionen skjuter ut framför trappsektionen kommer maskinrummets nedre del att döljas, vilket innebär att den visuella tyngden minskas. Rummet är uppfört i betong och vilar dels på vindsbjälklaget och dels på hisstrumman som också är en betongkonstruktion. Den del av maskinrummet där hissmotorn står har förstärkta väggar som är förankrade i trappsektionens respektive hussektionens gavelmurar. Åt sydöst skjuter väggen ut ett stycke utanför trappsektionens

gavelmur och tycks omsluta övre delen av muren. Den nordvästra väggen är däremot dold i hussektionens gavelvägg. Betongväggen ovanför fönsterbandet är också förstärkt på samma sätt. Maskinrummet är den enda del av "Josephson" där det med visshet går att peka på källan till Bernt Nybergs motivval. Idén måste han ha hämtat från Le Corbusier. Även i utförandet har Bernt Nyberg inspirerats av Le Corbusier eftersom det är gjutet helt i betong, "beton brut". Trots att maskinrummet delvis är dolt av hallsektionen har Bernt Nyberg även här visat stor omsorg om detaljutformningen både i interiören och i exteriören. Formbrädorna har exempelvis hopfogats vågrätt på den del av maskinrummet som står på taket medan de står lodrätt vid den del som skjuter ut från gavelväggen.

3.3.9 Entrésektionen

Under 1960-talet var det vanligt att göra att göra entréer små och nästan dolda.⁶⁷ Bernt Nyberg följde den aktuella strömningen genom att placera dörren undanskymt vid hallsektionens gavel. Men genom den utformning som entrésektionen har fått är det ingen tvekan om var dörren är belägen. Entrén är till sin konstruktion en lågt placerad balkong med öppna gavlar, som vilar på vinklade konsoler. Ytterdörren kan nås från två håll, antingen från sydväst via trapporna eller också från nordöst med hjälp av en handikappramp. Innan rampen byggdes avslutades den övre trappavsatsens nordöstra del av ett skyddsräcke som var fodrat med en liggande träpanel. Trappräcket närmast trappavsatsens stolpar som har formen av liggande rektangel var det enda räcket och den första betongtrappan bestod av endast ett trappsteg. Trappavsatsen var alltså inte öppen som nu men i gengäld gjorde trapporna ett lättare intryck. I samband med att Bernt Nyberg omkring år 1967 kompletterade entrén med ytterligare två trappräcken byggdes också en ny betongtrappa med två trappsteg som avslutades med en avsats.

Entrésektionen utmärks av en enkel och luftig konstruktion men uppbyggnaden är sammansatt av många skilda delar: ett skärmtak, två trappavsatser, en trätrappa, en betongtrappa, en handikappramp, tre stolpar, och fem trappräcken. Skärmtaket vilar på vinklade järnkonsoler som är förankrade i hallsektionens gavelvägg. Taket har ett kopparklätt yttertak och ett brädfodrat undertak. Det skjuter ut framför trappavsatsen och begränsas bakåt av trappsektionens mur medan det i sidled är obetydligt bredare än trappavsatsen. Det är originellt nog försett både med en främre vattenutkastare och med en bakre stupränna.

---

⁶⁷ Gunilla Millisdotter (1993), s 88.

Trappavsatsen är täckt av ett trädeck och bärs upp av vinklade järnkonsoler som är förankrade i muren på hallsektionens gavel. Trätrappan vilar i sin tur på konsoler som är fästade i trappavsatsens konsoler. Omedelbart framför denna trappa ligger den tidigare beskrivna betongtrappan. Handikapprampen som byggdes år 1983 är konstruerad av två bärande järnbalkar med en rullbana av galvaniserat järngaller. De trappräcken som omger rampen har samma utförande som Bernt Nyberg använde sig av vid sin komplettering. Rampen löper intill trappsektionens gavelvägg, den ena änden vilar på trappavsatsens balkar och den andra på marken vid väggens nordöstra begränsning. Luftigheten i entrésektionen förstärks genom att avsatsens och takets yttre långsidor är förenade med tre stolpar, som inte når upp till taket, utan stödavväxlingen sker istället med hjälp av vinklade konsoler. Lättheten i stolparnas konstruktion understryks genom att de är uppbyggda av bandjärn som är parvis sammansvetsade med hjälp av korta mellanliggande distanser. Stolparna fungerar främst som stöd för ett par trappräcken, medan den bärande funktionen är av mindre betydelse.

Trappräckena är också tillverkade av bandjärn. Räckets på trappavsatsen intill stolparna, var som tidigare beskrivits det enda räckets. Det ansågs emellertid inte uppfylla erforderliga säkerhetskrav varför Bernt Nyberg kompletterade med de övriga räcken.⁶⁸ Det andra handracket börjar mitt för ytterdörren och är placerat innanför det första räckets och i nivå med dess övre kant. Handracket stöts i andra änden av en bandjärnsstolpe, som är förankrad framtill på avsatsen till den yttre betongtrappan. Stolpens övre del har därefter vridits ett kvarts varv innan den svetsats samman med räckets. De sammanbindande konsolerna mellan stolpar och räcken har samma utformning som de mellan stolpar och tak, det är endast storleken som skiljer. Det tredje trappracket har en utformning som helt skiljer sig från de båda andra. Det är monterat intill ytterdörren och fungerar främst som ett skyddsräcke för öppningen i bjälklaget intill entrédörren. Det är konstruerat av tre bandjärn som sammanfogats till en framåtlutande spetsig triangel. Det första bandet är förankrat på undersidan av den bjälke som är infogad mellan trappavsatsen och bottenbjälklaget. Från framkanten av bjälken är bandet först vinklat uppåt mot räckets handtag och därefter böjt framåt i spetsig vinkel. Det andra bandet som är placerat på bjälkens ovansida är också vinklat upp mot handtaget men viker sedan av bakåt i trubbig vinkel. Det tredje bandet slutligen är sammansatt av två delar som har svetsats samman till formen av ett uppochnedvänt "T". Den korta stapeln är sedan fastskruvad tillsammans med det andra

---

⁶⁸ Telefonintervju med Nils Lynhagen, tidigare forskningsingenjör på institutionen för histologi. 28/2 2002.

bandet i bjälken. Den längre stapeln har därefter vinklats upp mot det andra bandets handtagsdel. En bult håller samman de båda banden strax under handtaget. Själva handtaget består av ett bandjärnsstycke som svetsats samman med de båda vinklade stöden.

3.3.10 Trapphusets utseende på planeringsstadiet och vad som byggdes

Det förefaller som om Bernt Nyberg har intagit en något vacklande hållning när han konstruerade trapphuset. Han klargör inte om det skall betraktas som en tillfogad del eller en dekonstruktion.

På en av de ritningar med beteckningen huvudhandlingar från 1963 kan trapphuset, helt i modernismens anda, uppfattas som en ansluten del till huset, (Fig. 5, s 36). Ritningarna är översiktliga och ger få detaljupplysningar men de ger ändå intressanta inblickar i vad som var planerat och vad som kom att uppföras. Den nordöstra väggen var helt uppglasad medan de sydvästra och sydöstra väggarna hade högt sittande fönsterband på varje våningsplan, som sträckte sig från husets sydöstra gavel fram till trappsektionens mur. Den sydvästra väggen och bjälklagens kanter låg i liv med pelarens fasad. Genom pelaren och hörnet kom fönsterbanden att delas upp i tre sektioner. Väggarna nedanför fönstren var uppbyggda av brädväggar som täcktes av en stående panel. Väggpartiet mellan vindsbjälklaget och taket på hallsektionens båda sidor var också täckta av en liggande träpanel.⁶⁹

Hissens maskinrum hade samma läge som nu men i sidled sträckte det sig endast fram till trappsektionens murar. Det är svårt att få någon uppfattning om maskinrummet hade fönster eller inte, men troligen var det fönsterlöst.

Ytterdörren var utformad som en dubbeldörr och var placerad mellan husets gavel och murpelaren. Med denna utformning hade trapphusets sydvästra och sydöstra fasader troligen fått ett rätt ordinärt utseende genom att den tydliga markeringen av våningsplanen delvis hade suddat ut trapphusets vertikala form. Det hade det troligtvis inte blivit någon tydlig växelverkan mellan husets gavel i helsingborgstegel och det mörka trapphuset. Från nordost hade glasväggen däremot framhävt trapphusets vertikala utsträckning, som dessutom hade förstärkts av att hisstrummans pelare då blivit synlig.

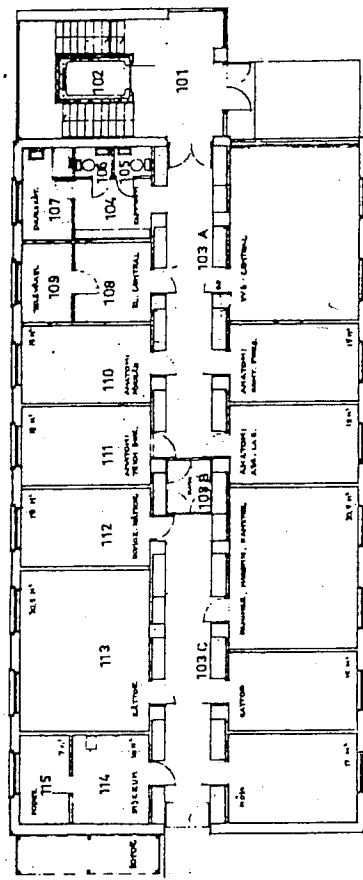
Det uppförda trapphuset kan emellertid inte enbart ses som en tillfogad del till huset utan är lika mycket en återstod av något som har avlägsnats.⁷⁰ Bernt Nybergs metod för att

---

⁶⁹ Ritning 13465, "1", s 67.

⁷⁰ Ritning LU, 13465 A13, s 79.

Fig. 5.⁷¹

15468 · LUNDS UNIVERSITET · ANATOMI OCH HISTOLOGI · HOUDRÄNDNINGAR · BOTTENVÄN · SCALA 1:100 · RIKHT HVISER · ARKITEKT · LUND · 1973

⁷¹ Ritning 13465, "6", finns även på s 72.

konstruera trapphuset kan beskrivas som om huset från början varit längre. Genom att riva väggarna i den del av sydvästra hussektionen som vetter mot "Norlind" blottlägger han den del av korridorsectionen som kommer att utgöra hallsektionen. Hjärtmurarna avlägsnas också så när som på en pelare. Den avlägsnade hjärtmuren ersätts av en gjuten hisstrumma. Bernt Nybergs konstruktion är med detta synsätt ett tidigt exempel på det dekonstruktiva arbetssätt som förekom i samband med den s.k. postmodernismen på 1980-talet. Vid uppbyggnaden av hallsektionens väggar gör Bernt Nyberg dessutom några ändringar för att skärpa uttrycket i konstruktionen. Istället för att bygga en tegelvägg mellan husets gavel och murpelaren uppför han en brädvägg eftersom hallsektionens gavel och väggen ovanför fönsterbandets övre avslutning är brädfodrade. Hallsektionens ytterväggar får på så sätt ett enhetligt utseende.

I samband med beskrivningen av hörnet på hallsektionens gavel påpekades det att öppningarna i bjälklagens hörn motsvarade ytan av väggfacken intill murpelarna inne i huset och att Bernt Nyberg upprepade fackets uppbyggnad men denna gång med två fönsterband. Då det gäller avslutningen kring fönsterbandens nedre delar förefaller det emellertid som om Bernt Nyberg inte har haft en bestämd föreställning om hur hörnet skulle utformas. Eftersom det saknas ritningar till denna del av trapphuset går det inte att få någon uppfattning hur konstruktionen var utformad. Det finns en möjlighet att konstruktionen är en stundens ingivelse, men det är mindre troligt med tanke på det sammansatta utförandet. Det är också förvånande att Bernt Nyberg lät tillverka "balken" av kopparplåt, med tanke på det begränsade materialval som han tillämpade. Men ibland sätter han sig över reglerna, tydligen av praktiska skäl.

Ur uppvärmningssynpunkt kan det förefalla märkligt att placera en radiator som till hälften är nedsänkt i en tunn plåtlåda. Men eftersom också de övriga radiatorerna är placerade på ett likartat sätt intill respektive bjälklagsöppningar är åtminstone en av anledningarna att Bernt Nyberg ville ha bästa möjliga värmecirkulation för att undvika kondens på fönsterbanden. Ett annat motiv för placeringen var, som vi skall se längre fram, att han ville framhålla radiatorerna som självständiga skulpturala föremål, vilket understryks genom att varje radiator har målats i olika kulörer.

Det kan också förefalla en smula planlöst att glasväggen på bottenvåningen är sammanfogad med det breda fönsterbandet, medan det smala fönsterbandet börjar först på andra våningen, men det bidrar möjligen till att ge entréplanet ett mer distinkt intryck. Hade fönsterbandet istället börjat på bottenvåningen skulle överensstämmelsen med

korridorsektionens väggfack blivit tydligare, men Bernt Nyberg ville förmodligen inte visa på det sambandet.

En av anledningarna till att hallsektionens murpelare inte slammats beror sannolikt på att Bernt Nyberg har velat visa på samhörigheten med pelarna i korridorsektionen, vilket skulle tyda på att trapphuset skall uppfattas som en dekonstruktion. Här visar Bernt Nyberg på nytt sin kluvenhet inför trapphuset om det skall ses som ett tillägg till huset eller som en dekonstruktion.

Det påpekades tidigare att väggens uppbyggnad med en innervägg i trä och en tunn yttervägg i tegel troligen var gjord för att medge en enkel anslutning till ny bebyggelse. Anledningen kan lika gärna ha varit att på ett enkelt sätt kunna bygga den planerade glasväggen. Genom de båda slitsarna på trappsektionens nordöstra vägg ger Bernt Nyberg också ett mer entydigt besked om att trapphuset, sett från nordöst, är en självständig del som fogats till huset.

Placeringen av hallsektionens sammanbindande trävägg på den sydvästra fasaden, som en följd av rumsmodulens måttsättning, har tidigare beskrivits. Det enda som först överraskar är att inte väggens övre avslutning har betonats genom att flyttas fram i liv med pelaren för att harmoniera med väggpartiet ovanför fönsterbandet. Men väggens funktion som bakgrund till hörnkonstruktionen skulle då ha försvagats. Att betona sockel eller takfot strider dessutom mot modernismens principer.

Utformningen av trappsektionens gavel kan ur ett dekonstruktionsperspektiv beskrivas som om den från början har varit innesluten i ett betongskal. Sedan det mesta av betongen har avlägsnats återstår endast en mindre del vid murkrönet. Hallsektionens brädvägg får vara kvar oförändrad så när som på att den ovanför fönsterbandet förlängs fram till gavelhörnet. Den glasade delen som är nästa skikt, friläggs därefter och byggs ut till hörnet. Slutligen avlägsnas en del av sockeln vid hallsektionens hörn. Gavelväggen får på detta sätt en viss likhet med den trappstegsformade dekorationsstil som användes under art deco-perioden. Det är knappast troligt att Bernt Nyberg eftersträvat detta, utan likheten beror förmodligen enbart på konstruktionsmetoden.

Entrésektionens lätta konstruktion kommer inte helt till sin rätt genom den nya betongtrappan, men ur praktisk synvinkel är det en förbättring i jämförelse med den ursprungliga uppbyggnaden. I gengäld har genomsiktligheten ökat vid trappavsatsen då den bakre gaveln avlägsnades i samband med att handikapprampen byggdes år 1983. Det enda dekonstruktiva drag man kan finna i entrésektionens uppbyggnad är att stolparna inte når taket utan att stödväxlingen istället sker med hjälp av vinklade konsoler.

Hallsektionens tegelpelare, de vertikala fönsterbanden och de båda brädväggarna bidrar till att understryka vertikaliteten, medan maskinrummet genom sin ringa höjd och stabila konstruktion har en starkt horisontell prägel, som understryks av den kraftigt markerade väggen ovanför fönsterslitsen. Lättheten i hallsektionen betonas genom den varierade konstruktionen kring de båda fönsterbanden och den imaginära sockeln. Men den känsla av tyngdlöshet som Bernt Nyberg betonat i hallsektionens hörn är idag dolt av en iögonenfallande, fast förankrad, ljusgrön skräpkorg.

Det är förvånande att Bernt Nyberg har lagt ner så stor möda på att skapa en märklig konstruktion som trapphuset och entrésektionen, för att sedan balansera ut delarna på ett sådant sätt att avvikelserna från modernismens norm inte blir iögonenfallande, utan att de framträder först vid en närmare granskning. En av förklaringarna till den diskreta framtoningen finns kanske i ett citat från Vanja Knocke:

Få offentliga beställare var beredda att acceptera okonventionella lösningar utan diskussion, många av dem uppfattade honom som oresonligt envis.⁷²

Att genomföra sina konstruktioner på ett mindre uppseendeväckande sätt kan alltså ha varit en medveten strategi från Bernt Nyberg för att kunna driva igenom sina förslag.

3.4 Husets och trapphusets interiörer

3.4.1 Husets interiör

Korridorerna har en i stort sett likartad utformning, de domineras av det mörka helsingborgsteglet med dess sträva yta. Avvikelserna mellan korridorerna är följande: korridoren på första våningen har putsade och ljus målade väggar i den del där djuravdelningen var lokaliserad, andra våningens korridor upplevs som mer öppen eftersom den får ljus från fönsterdörren på gaveln. Den tredje våningens korridor är kortare än de båda andra därför att hörsalen upptar den nordvästra tredjedelen av våningens yta.

Korridorerna är uppbyggda av de tidigare beskrivna murpelarna och väggfacken. Ytan av korridorernas tvärsnitt är egentligen kvadratisk. Men det uppfattar man inte därför att murpelarna och fackens murar skjuter ut lika långt från väggarna. Genom det tillfogade innertaket är takhöjden en dryg halvmeter lägre än i trapphallen och i rummen. Korridorerna upplevs därför som smala och trånga. Mellan pelarna och tvärväggarna bildas det smala och breda nischer. Intill korridorväggarna i de smala nischerna är arbetsrummens dörrar placerade. Nischerna får på detta sätt en tydlig markering. Till de breda nischerna

---

⁷² Vanja Knocke (1966), s 18.

konstruerade Bernt Nyberg särskilt anpassade plåtskåp. Då dessa skåp är infogade i liv med murpelarna och de utskjutande tvärväggarna tycks de inte inkräkta på korridorutrymmet.

Bernt Nyberg exponerade många gånger de tekniska installationerna enligt brutalismens synsätt, men lika ofta dolde han dem. Vanja Knocke skriver:

Installationerna, vid sidan av bärningen en viktig struktur i huset, är oftast helt inbyggda – helst i en kontinuerligt förtjockad vägg, så att man ingenstans kan gissa dess närvaro. När installationer är synliga, [...] är de mycket hårt formalt tämjda.⁷³

I detta fall valde han att dölja dem ovanför ett innertak. De nuvarande cementbaserade fiberplattorna som täcker taket är tyngre och otympligare än de tidigare eternitplattorna, men fördelen är att de har en bättre ljuddämpande förmåga och bättre ljusreflexion. Eternitplattorna kunde lätt demonteras vid inspektion av utrymmet mellan bjälklaget och innertaket, men på grund av asbestrisken togs de bort vid ombyggnaden år 1983.⁷⁴ Från början var öppna kabelstegar monterade strax under taket på båda sidor om korridoren, men de byttes senare ut mot de nuvarande gråmålade, täckta, kabelstegarna.⁷⁵ Det har inte gått att få några säkra uppgifter om den ursprungliga golvbeläggningen, ett antagande är att det har varit en svart golvmatta i plast. Den nuvarande beläggningen är en flammigt gråvit-blå till blåsvart plastmatta där den blåsvarta färgen dominerar. Belysningen består av platta cirkelformade armaturer som sitter monterade på den övre tredjedelen av varje murpelare på korridorens sydvästra sida. Den ursprungliga belysningen lär ha bestått av ”källararmaturer” som varit monterade ovanför dörrarna till arbetsrummen.⁷⁶

Det rum som Bernt Nyberg skapade i korridoren hade troligen inte blivit lika uttrycksfullt om installationerna hade varit synliga, men genom att sänka innertaket skapade han en förtätad atmosfär där den rytmiska växlingen mellan murpelarna, tvärfacken, skåpen och dörrnischerna istället kommer till sin rätt. Bernt Nyberg har genom denna konstruktion uppenbarligen velat betona att korridorerna enbart är förbindelseleder och inte några uppehållsplatser. Dessutom kom inte de skrymmande tekniska installationerna att inkräkta på arbetsrummens ytor genom placeringen i korridorerna.

Rummen på ömse sidor om korridoren är, som beskrivits, utformade enligt ett modulsystem med en yta på tre gånger sex meter. Då höjden också är tre meter utgörs modulen alltså av två kuber, (Fig. 6 och 7, s 41 och 42). Men, som också beskrivits, djupmättet gäller från hussektionens liv fram till murpelarnas liv mot korridoren.

---

⁷³ Vanja Knocke (1996), s 8.

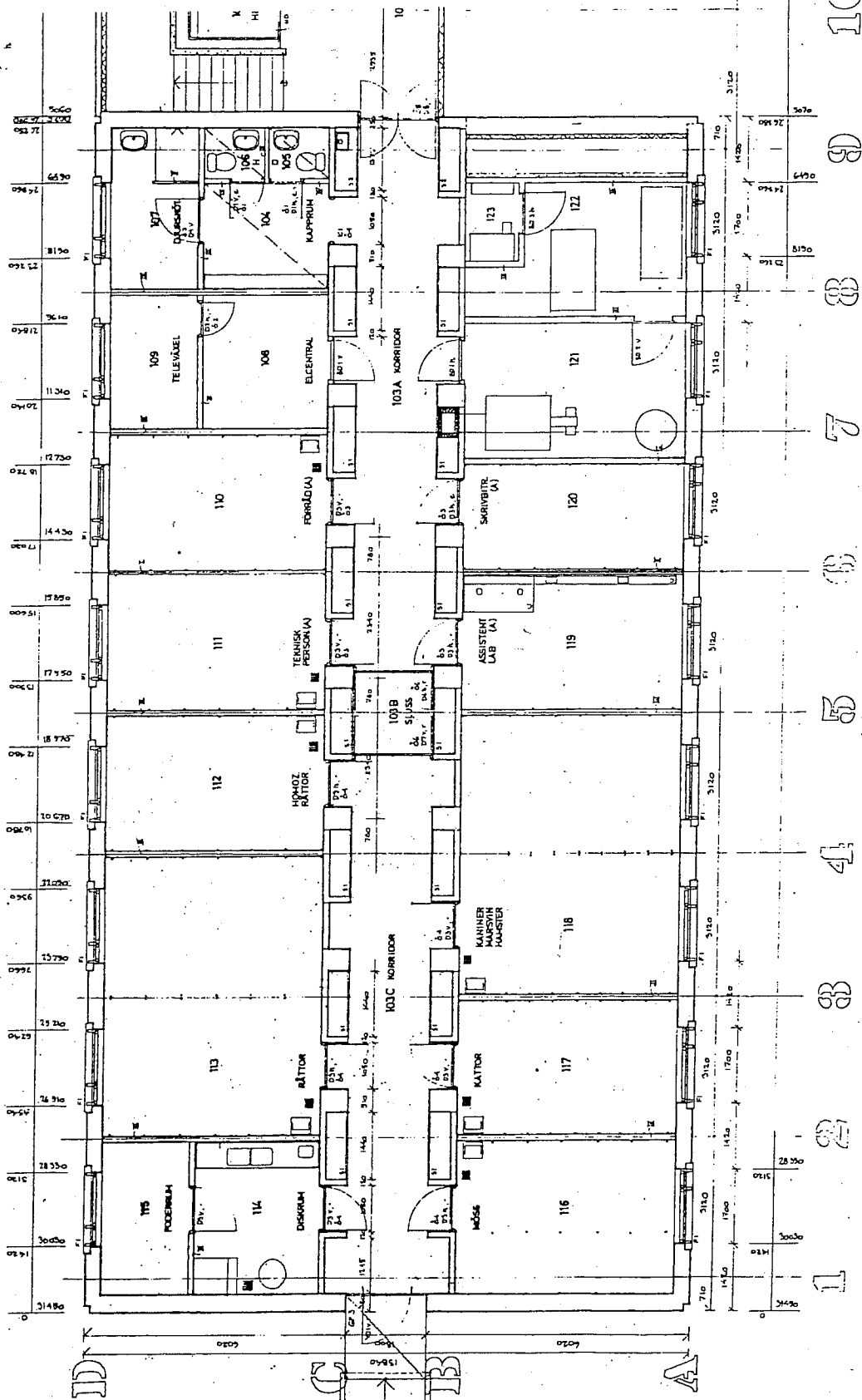
⁷⁴ Lynhagen (28/2 2002).

⁷⁵ Lynhagen (28/2 2002).

⁷⁶ Lynhagen (28/2 2002).

Fig. 6.⁷⁷

- INLEDNING:**
 BEGRÄNSNINGAR: ...
 GÅ ...
 S ...
 I ...
 K ...
 H ...
 ...
 ...
- VIKTYG:**
 I ...
 II ...
 III ...
 IV ...
 V ...
 VI ...
 VII ...
 VIII ...
 IX ...
 X ...
 XI ...
 XII ...
 XIII ...
 XIV ...
 XV ...
 XVI ...
 XVII ...
 XVIII ...
 XIX ...
 XX ...
 XXI ...
 XXII ...
 XXIII ...
 XXIV ...
 XXV ...
 XXVI ...
 XXVII ...
 XXVIII ...
 XXIX ...
 XXX ...
 XXXI ...
 XXXII ...
 XXXIII ...
 XXXIV ...
 XXXV ...
 XXXVI ...
 XXXVII ...
 XXXVIII ...
 XXXIX ...
 XL ...
 XLI ...
 XLII ...
 XLIII ...
 XLIV ...
 XLV ...
 XLVI ...
 XLVII ...
 XLVIII ...
 XLIX ...
 L ...
 LI ...
 LII ...
 LIII ...
 LIV ...
 LV ...
 LVI ...
 LVII ...
 LVIII ...
 LIX ...
 LX ...
 LXI ...
 LXII ...
 LXIII ...
 LXIV ...
 LXV ...
 LXVI ...
 LXVII ...
 LXVIII ...
 LXIX ...
 LXX ...
 LXXI ...
 LXXII ...
 LXXIII ...
 LXXIV ...
 LXXV ...
 LXXVI ...
 LXXVII ...
 LXXVIII ...
 LXXIX ...
 LXXX ...
 LXXXI ...
 LXXXII ...
 LXXXIII ...
 LXXXIV ...
 LXXXV ...
 LXXXVI ...
 LXXXVII ...
 LXXXVIII ...
 LXXXIX ...
 LXXXX ...

ANATOMI OCH HE
 PLAN VÄNING I
 (BOTTENVÄNING)
 Benni Nyberg arkitekt

K. U. N. O. I.
 BYGGNADSPÄ
 SÄKERHETS
 ANVÄNDNING
 13465

BYGGNADSBYLLN
 HÖGSKOLEN I LUND
 HÖSTEN 1972

ALLA HÄTT GÅLLER ÖPPTSÅDE VÄGGAR!
 VIDARE HÄTTGÅLLNING SE SITT N:o 1220

⁷⁷ Modulens mått i millimeter, höjd 3000, bredd 3120, djup 6020. Ritning LU 13465 A 11.
 Ritningen är beskuren, finns i obscuret skick på s 77.

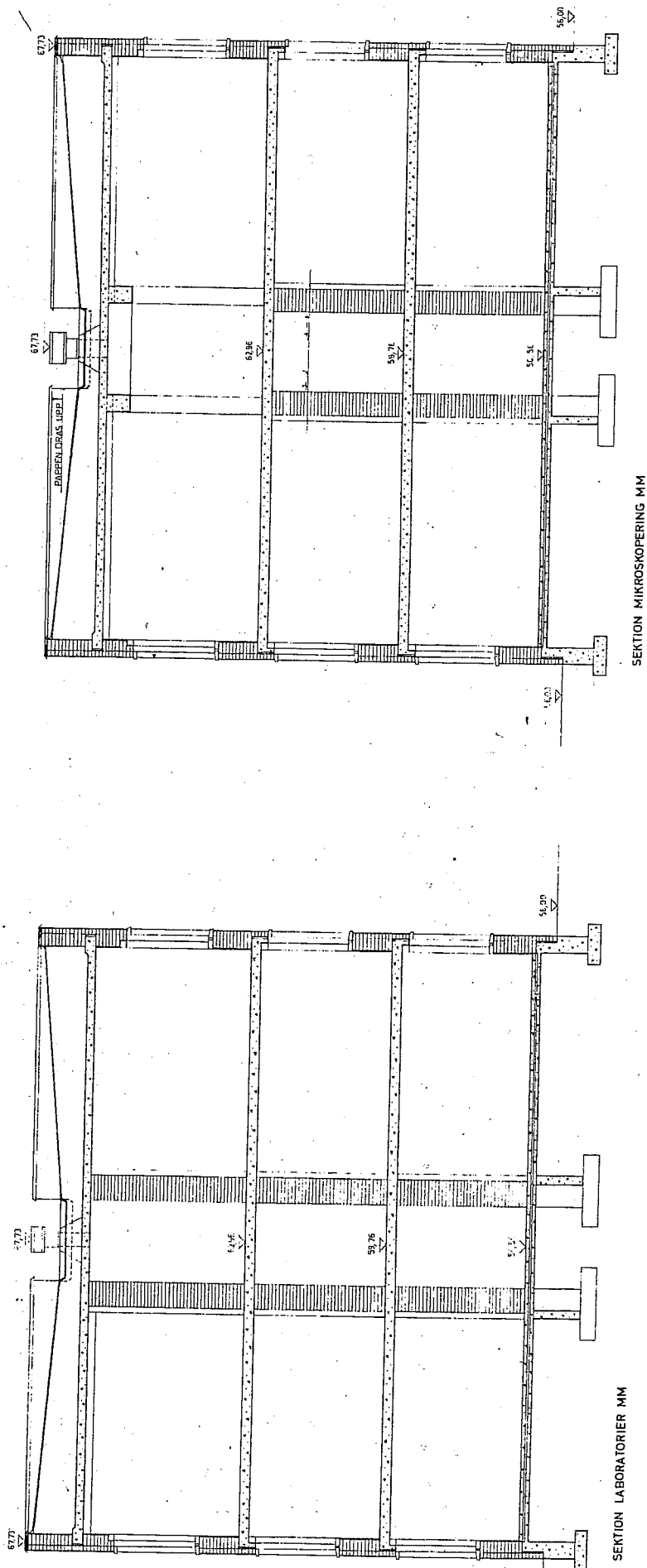
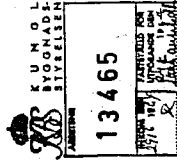

Fig. 7⁷⁸

BYGGRADSTYVEISEN
 BYGGRADSTYVEISEN
 BYGGRADSTYVEISEN
 27 17 400 / 2-7

⁷⁸ Ritning LU 13465 A 16. Ritningen är beskuren, finns i obeskuret skick på s 82.

Arbetet med interiörernas måttsättning påminner om det förmodade sättet att proportionera fasaderna eftersom de olika delarna även här överlappar varandra.

Bernt Nyberg har skapat goda ljusförhållanden i samtliga arbetsrum genom att väggar och tak är vitmålade och att varje modul har ett stort och högt sittande fönster som ger både ett direkt ljus, och ett indirekt ljus från taket. De ljusa och luftiga arbetsrummen med sina släta vaggar och tak står i kontrast till de mörka och i bokstavig bemärkelse materiella korridorerna.

Vid ombyggnaden år 1997 ändrades rumsdisponeringen på tredje våningen. Den tidigare salen för mikroskopering ändrades då om till en hörsal och ”vreds” samtidigt ett kvarts varv. Hörsalen delas inte heller av några hjärtmurar eftersom dessa endast når upp till andra våningen i denna del av huset. De två tidigare seminarierummen gjordes vid samma tillfälle om till föreläsningssalar. För att få en ändamålsenlig utformning och ljussättning i samband med den nya rumsindelningen sattes fyra fönster igen på den sydvästra sidan och tre på den nordöstra. Det gjordes inga yttre ingrepp, utan fönstren täcktes från insidan av svartmålade skivor varefter den inre ytan målades i samma färg som rummen. Eftersom rummens tvärväggar inte är bärande har det också varit lätt att anpassa lokalerna till de nya kraven. Disponeringen av rummen åt nordöst ändrades också, den största förändringen på den sidan var att antalet toaletter utökades.

Arbetsrum på båda sidor om en centralkorridor var en enkel och bra lösning på uppdraget att skapa ändamålsenliga institutionslokaler som kan brukas för skilda ändamål. Genom att de rumsavskiljande tvärväggarna inte är bärande skapade också Bernt Nyberg förutsättningar för enkla omDispositioneringar av lokalerna.

3.4.2 Trapphusets interiör

I trapphuset har Bernt Nyberg skapat ett märkligt sammansatt rum, som sträcker sig från källarplanet upp till hissens maskinrum. Det gemensamma rummet uppstår, som tidigare har beskrivits, genom att det inte finns någon hjärtmur mellan hall- och trappsektionerna utan att det istället är den centralt placerade hisstrumman som har både den bärande och den rumsavskiljande funktionen. Rummet får genom hisstrummans centrala placering en öppen planlösning i modernismens anda. På var och en av våningarna finns det en hall som i höjddled begränsas av bjälklagen och i sidled av de båda sektionernas väggar. De tre hallarna får med den öppna planlösningen oklara avgränsningar till det gemensamma rummet. Volymen i rummet förefaller också att vara större än vad den i själva verket är genom den

mörka färgsättningen och det sparsamma dagsljuset.

I följande stycke beskrivs hur de olika delarna påverkar uppfattningen av hallens volym. Beskrivningen gäller i första hand bottenvåningens hall. Glasväggen kring den svartmålade fönsterlösa ytterdörren släpper inte in så mycket ljus därför att trappavsatsens tak skymmer entrén. Den tidigare beskrivna, slumpartade sammansättningen av fönsterbandets delar jämte de låga, breda och djupa radiatorerna, som är inpassade i bjälklagsöppningarna, bidrar till att göra övergångarna mellan våningsplanen otydliga och därmed förefaller fönsterbandet att ha en större utsträckning än vad som är fallet. Fönsterbandet släpper inte in så mycket ljus eftersom en persienn är upphängd i hela dess längd. Persiennens lameller, som är blå på den ena sidan och röd på den andra, ger ett diffust färgat ljus till hallen.

Ursprungligen var samtliga dörrar i hallen svartmålade, liksom inspektionsluckan ovanför dörren till korridoren. Numera är det endast ytterdörren av trä som är svart.⁷⁹ De övriga dörrarna och luckan, är målade i en mörkblå kulör. Tegelpelarens och trappsektionens mörka, rödbruna tegel som står för den dominerande färgen blir ändå inte så påträngande därför att det sandfärgade murbruket i samverkan med den blå färgen hjälper till att hålla teglets rödbruna färg i balans. Man kan uttrycka det på följande sätt, eftersom de blå och rödbruna färgerna ligger på lika avstånd från sina närmaste grundfärger är de korresponderande.⁸⁰

Undersidan av det gjutna bjälklaget mellan första och andra våningen fungerar som tak, där kombinationen av att hallens höjd är tre meter och att takytan lämnats obehandlad gör att den inte uppmärksammas, vilket medför att rummet verkar högre. Golvbeläggningen i hallen kallas terrazzo, den består av svartfärgad betong och krossad diabas. Golvet är ett exempel på att en, näraliggande, mörk yta tycks befinna sig längre bort än vad en ljus yta gör. Den vitmålade väggen som täcker väggen mellan fönsterbandet och korridoren bidrar inte till att öka känslan av rymd, dels för att detta hörn hamnat i skugga och dels för att en anslagstavla täcker väggen. De vita väggskivor som är uppsatta på trapphusets nordöstra vägg bidrar däremot till att vidga rummet. Denna vägg framhävs dessutom ytterligare som en självständig yta genom att den inte når fram till de anslutande väggarna utan skiljs från dessa genom smala slitsar. Bernt Nyberg har upprepat utsidans slitsar fast i en mindre skala. Väggarna på trappsektionens brädfodrade gavelparti på andra och tredje våningen är också

---

⁷⁹ Lynhagen (28/2 2002).

⁸⁰ Erik Berglund (red), *Färgboken, färglära för praktiskt bruk*, Stockholm 1965, s 42.

vitmålade men liksom för den vita väggen mellan fönsterbandet och korridoren har de en liten inverkan på hallens volym därför att de hamnar i skugga.

Hisstrumman är gjuten i betong och eftersom ytan inte har fått någon efterbehandling framträder avtrycken efter de vertikalt stående formbrädorna. I höjd med varje bjälklag har en formbräda varit vågrätt infogad i gjutformen så att det bildats en grund fördjupning som fått en ytterligare betoning genom att den målats blå.

Den raka trappan som löper kring hisstrumman, är delad i två trapplopp med ett mellanliggande vilplan i betong. Trapporna som består enbart av plansteg är gjutna i terrazzo. Eftersom sättstegen saknas blir trapporna genomsiktliga vilket ökar känslan av rymd i hallen. Trappstegen är monterade på ett ovanligt sätt eftersom vartannat skift i tegelväggarna på ömse sidor om hisstrumman är intryckt med en halv stens bredd. På de uppkomna nischerna vilar planstegens ena ände medan den andra är infogad i avpassade urtag i hisstrummans väggar. Genom att vilplanen mellan våningarna delvis är skymda av hisstrumman förefaller hallen att vara större, därför att rummets fortsättning endast anas. Vilplanen har också en beläggning av terrazzo. Den svartfärgade betongen bidrar till att ge trappstegen och vilplanen en tydlig åtskillnad från de brunröda tegelväggarna. Genom den tydliga horisontella uppbyggnaden gynnas också säkerheten för de människor som rör sig i trappan. På undersidan av planstegen är ljuddämpande skivor fastlimmade. De har samma blåa kulör som banden runt hisstrumman.

Nischerna som börjar nere på källarplanet och sträcker sig upp till vindsbjälklaget bildar ett sammanhängande horisontellt mönster på de motstående tegelväggarna. Det finns fler nischer än vad som är nödvändigt för att bära planstegen. Vidare är nischerna längre än varje enskilt trapplopp, dvs. från det nedersta trappsteget till det översta. Det beror på att ledstångerna, som är längre än trapploppen, har förankrats inne i nischerna. Trappräckena är tillverkade av smala svartmålade stångar som har bockats på ett utstuderat sätt vid ändarna för att passa in i nischerna. I hallen finns det ytterligare ett räcke, nämligen det korta skyddsräcket framför fönsterbandet, som genom sin placering och utformning nästan inte märks.

Uppe vid taket, i början och slutet av varje trapplopp, är armaturer i form av opaka sfäriska sektorer monterade. De har ersatt en tidigare belysning som hade kvadratisk utformning vilket man kan se av kvarvarande märken i betongen. Armaturerna på vilplanens väggar var ursprungligen mindre och satt högre upp än de nuvarande.⁸¹

---

⁸¹ Lynhagen (28/2 2002).

Förutom att hissmaskineriet förflyttar hisskorgen styr det även rörelsen på persiennen som är upphängd i det vertikala fönsterbandet. Persiennen är ett konstverk skapat av konstnären Karl-Erik Olsson-Snogeröd år 1964.⁸² Lamellernas konvexa sida är målade i olika röda kulörer medan de konkava sidan har skiftande blå kulörer. Då hissen är i rörelse rör sig lamellerna mellan sina ytterlägen och visar då upp en ömsom blå och ömsom röd sida.

Vid ombyggnaden år 1997 hade konstverket varit ur funktion under många år. Arkitekten Mats Österberg som var ansvarig för ombyggnaden, lät demontera verket för att försöka restaurera det.⁸³ De handmålade lamellerna var emellertid alltför förstörda för att kunna användas på nytt. Konstnärens hustru hade bevarat de ursprungliga färgproverna och med hjälp av dessa kunde verket återskapas. De nya lamellerna fabriksmålades enligt NCS-systemet i så nära anslutning som möjligt till färgproverna.

Det konstverk som nu hänger i hallen är alltså en kopia. De tre små fönstren med abstrakta motiv, som också ingår i konstverket, är de ursprungliga. Motiven är utförda i ett transparent plastmaterial, förmodligen av akryl, i olika kulörer. Radiatorerna mellan våningsplanen, som också ingår i kompositionen, är målade i olika kulörer, bottenvåningens är vit, andra våningens är svart och tredje våningens är rödgul. Persiennen bildar tillsammans med de tre abstrakta motiven och radiatorerna en egenartad komposition som kan vara svår att uppfatta som ett konstverk.

Karl-Erik Olsson-Snogeröd har med stor sannolikhet också bestämt färgsättningen i trapphuset. De delar av denna färgsättning som med säkerhet finns kvar är de blå banden på hisstrumman, de blåmålade skivorna på trappstegens undersidor, den svarta färgen på ytterdörren, fönsterramarna och karmen till hissdörren. Han har vidare färgsatt trapphusets radiatorer och de väggar som inte är murade.⁸⁴

Det finns ytterligare några detaljer att påpeka om trapphusets utformning och som visar Bernt Nybergs metodiska arbetssätt. Det finns en öppning även i vindsbjälklagets hörn fastän det egentligen inte är nödvändigt. Den kan emellertid motiveras med att det skall finnas en möjlighet till kontroll av vindsutrymmet. Vid ytterdörren lät Bernt Nyberg inte täcka för den glasade öppningen ovanför ytterdörren med en plåt därför att det inte passade samman med hans snäva materialval. Inne i hallen har han däremot av praktiska skäl använt plåt både för att dölja installationerna ovanför korridorörrarna och även täcka luckan i vindsbjälklaget.

---

⁸² Karl-Erik Olsson-Snogeröd (1927-1995).

⁸³ Telefonintervju med Mats Österberg 9/1 2002.

⁸⁴ Lynhagen (28/2 2002).

Trots att trapphuset i sig har en tydlig vertikalitet är det intressant att Bernt Nyberg så tydligt har valt att betona dess horisontalitet genom persiennens lameller, den ljusa murfogningen, murnischerna, trappans utformning av enbart plansteg och vilplanen. Med utgångspunkt från persiennen understryks horisontaliteten allt tydligare för att få sitt starkaste uttryck i vilplanen vid den bakre väggen. Han har tillsammans med Karl-Erik Olsson-Snoogeröd arbetat med att skapa ett ljusdunkel i hallen genom det sparsamma ljuset, det mörka teglet och de mörka golven där trapphusets bakre vita vägg utgör den enda färgkontrasten. Det är en märklig installation som de tillsammans har skapat i trapphuset. Det är förmodligen den främsta anledningen till att persiennen, de tre motiven i akryl och de olikfärgade radiatorerna inte alltid uppfattas som ett självständigt konstverk.

4 ”Josephson” och de modernistiska idealen

4.1 Modernismen i Sverige

Stockholmsutställningen 1930 blev startpunkten för funktionalismen, som modernismen kom att kallas i Sverige. Funktionalismen sågs av allmänheten som en arkitekturstil, medan teoretikerna betraktade modernismen som en arbetsmetod.

Olle Svedberg har påpekat att meningarna om innebörden i begreppet funktionalism har gått starkt isär ända sedan mitten av 1920-talet, då ordet började användas i den svenska arkitekturdebatten. Redan året före Stockholmsutställningen år 1930 begärde [Uno] Åhrén i en artikel riktad till pressen, att ordet inte vidare skulle brukas. Men beteckningen har behållit både sin popularitet och sin vaghet.⁸⁵

Eftersom Bernt Nyberg tillämpade grunddragen i modernismens formspråk då han ritade ”Josephson” år 1964, kan det därför vara intressant att se hur nära han har följt de idéer som började tillämpas i samband med stadsplanering och husbyggande i Sverige efter Stockholmsutställningen. För att enkelt kunna jämföra Bernt Nybergs byggnad med de modernistiska idealen följer här en sammanfattning av modernismens mest centrala regler. De är tagna från Eva Rudbergs bok *Stockholmsutställningen 1930, modernismens genombrott i svensk arkitektur*.⁸⁶ Där skriver hon bl.a. följande i kapitlet om modernismens formspråk:

Modernismen utvecklades i olika, ibland motstridiga riktningar. De gemensamma dragen var sökandet efter frihet från förebilder och färdiga former och viljan att hitta lösningar på byggnadsuppgifterna som motsvarade det moderna livets behov.⁸⁷

---

⁸⁵ Nils Åhrbom, ”Minnen från funktionalismens genombrott”, *Arkitektur* 9/1973, s 16.

⁸⁶ Eva Rudberg (1999), s 27-31.

Grundregeln som gällde vid stadsplanering var att de slutna gårdarna skulle avskaffas och att husen skulle ha fria ytor omkring sig. Idealet var "hus i park". En följd av detta var att man fick en ljus och luftig omgivning och en stark betoning av dagsljuset inne i husen. Putsade fasader med ljusa färger, som föredrogs i Sverige, bidrog också till att sprida dagsljuset mellan husen. Det var även viktigt att uttrycka byggnadens funktion i dess yttre gestaltning. En annan princip var att byggnadens olika delar skulle adderas till varandra på ett logiskt funktionellt sätt och att konstruktionen skulle framgå av formgivningen.

Den tidiga modernismens formspråk byggde på de geometriska grundformerna där volymernas gestaltning var det viktigaste. Ytorna skulle vara hela, släta och skarpskurna, de fick heller inte ha någon löst påsatt dekor. Man skulle visa stor noggrannhet i detaljarbetet och vara återhållsam i materialvalet för att åstadkomma en tilltalande enkelhet som skulle underordna sig helheten. Sockel och takfot framhävdes inte, då de ansågs störa volymernas helhet. De horisontella formerna fick den starkaste betoningen. [Platta tak som också är ett typiskt stildrag nämns inte.] Balkonger skulle ge fasaderna en rytmisk indelning. Stora hela fönster, långa fönsterband och fönster över hörn bidrog till att ge byggnaderna en lätt och luftig karaktär. Men även vertikaler betonades, främst i glasade trapphus. Grundregeln om de öppna rumssambanden innebar att ett stort rum delades upp av skärmväggar. Andra utmärkande drag är lättheten där pelare helt eller delvis lyfter byggnaden. Eleganta konstruktioner i t.ex. fönster och trappräcken bidrog till att ytterligare betona lättheten. Slutligen gav formspråket sken av att man tillämpade ett rationellt byggande medan metoderna fortfarande var de traditionellt hantverksmässiga. Det skulle dröja ända fram till 1950-talet innan det industrialiserade byggandet började slå igenom i Sverige.

4.2 Modernismen och "Josephson", en jämförande analys

För att börja med funktionen skulle "Josephson" enligt direktiven från KBS utformas som lokaler för humanistiska vetenskaper, men först skulle huset tas i anspråk för experimentella medicinska vetenskaper. I ett sådant fall är det inte lätt att ge uttryck för den form som skall spegla funktionen. Byggnaden har fått en närmast neutral karaktär som kan hysa vilken aktivitet som helst. Anonymiteten förstärks också genom att huset inte har någon skylt eller emblem som upplyser om vilken verksamhet som bedrivs.

---

⁸⁷ Eva Rudberg (1999), s 29.

Det är först år 2003 som ”Josephson” har fått en skylt som upplyser om husets namn, men den ger ingen upplysning om vilken verksamhet som bedrivs. En nyligen uppsatt skylt vid infarten från Finngatan upplyser att konst- och musikvetenskapliga institutionerna disponerar ”Josephson”, men den ger inget besked om vilket hus det är.

”Josephsons” exteriör visar vid en första anblick en stor överensstämmelse med modernismens idéer. Den tidiga modernismens formspråk, som byggde på de geometriska grundformerna där volymernas gestaltning var det väsentligaste, är tillgodosedd genom att huset och trapphuset består av två parallelepipeder, lådor, som är fogade till varandra. Husets fasad har däremot fått en alltför symmetrisk uppbyggnad för att helt passa in i modernismens synsätt. Konstruktionen av fasaden avviker också från kraven eftersom den inte är avläsbar i alla delar. Murpelarnas uppbyggnad följer normen, men väggskivorna har exempelvis inte den konstruktion som Bernt Nyberg redovisar utan de är betydligt tjockare. När det gäller trapphuset, är uppbyggnaden tydligt redovisad, men han har också gjort avvikande tillägg, främst genom att uppföra en brädvägg istället för en mur mellan huset och murpelaren. Det hade varit mer logiskt med en mur eftersom väggarna mellan pelarna i korridoren är uppförda i tegel. Trapphuset uppfyller modernismens regler om det betraktas som en ansluten del till huset. Avsteget från normen är att trapphuset endast är förskjutet i en riktning, och inte två, som var det vanliga. Det som talar för att trapphuset istället kan ses som en dekonstruktion av husets ena gavel, är just att trappsektionens och husets nordöstra väggar ligger i linje med varandra samtidigt som måtten för hall- och trappsektionen överensstämmer med korridor- och hussektionens. Det infinner sig en känsla av att Bernt Nyberg överlåter till åskådaren att bestämma hur konstruktionen skall uppfattas. Entrésektionen är, som tidigare har beskrivits, egentligen en lågt placerad balkong. Det förefaller som om Bernt Nyberg har konstruerat denna balkong enbart för att följa modernismens schema. Men med sin placering och konstruktion verkar det snarare att vara en manierering av modernismen.

Ett ideal som modernismen, liksom kubismen inom måleriet, betonade var att motivet skulle kunna upplevas från olika håll, har blivit väl tillgodosedda. ”Josephson” står fritt i ett parkliknande kvarter där de övriga institutionsbyggnaderna, liksom villorna vid Finngatan, också är fristående. Den ljusgrå putsen på huset hjälper till att återkasta dagsljuset till fasaderna och rummen i de kringliggande byggnaderna. Huset som har en undanskymd placering avviker från de omgivande byggnaderna i både form och färg. Hade fasadernas tegelväggar däremot varit synliga, som var avsikten, hade huset fått en bättre överensstämmelse med de övriga byggnaderna, men samtidigt hade det blivit ännu

osynligare. Huset hade på ett mer självklart sätt kunnat inordnas i begreppet ”lyrisk brutalism” om tegelväggarna hade varit synliga. Nu kan huset ändå räknas dit både med tanke på utformningen av interiörernas tegelväggar och med slamningen av ytterväggarna, som förekommit i Norden sedan medeltiden.

I fråga om fönstrens utformning uppfyllde Bernt Nyberg modernismens krav både genom de stora fönstren på huset och de vertikala och horisontella fönsterbanden på trapphuset. I trapphuset kunde han också tillämpa de öppna rumssambanden medan det av lätt insedda skäl inte gick att genomföra i huset med dess skilda aktiviteter. Med sitt formspråk ger huset sken av att vara uppfört på ett industriellt sätt, medan metoderna sannolikt var de traditionellt hantverksmässiga. ”Josephson” hade knappast fått sitt nuvarande utseende med så väl utarbetade detaljer om det inte byggts på ett sedvanligt sätt. Bernt Nybergs sätt att övervaka och ändra på detaljer under uppförandet talar också för att det är en traditionellt uppförd byggnad.

Den uppkomna gårdsbildningen, centralt i kvarteret, är lyckad med utsikt åt många håll, där träden och grönskan förhöjer rumskänslan. Men det kan knappast ha funnits någon medveten avsikt bakom denna gårdsbildning, eftersom planerna var att ”Josephson” och ”Wrangel” skulle förenas av en byggnad. Det var dessutom tänkt att ”Norlind” skulle rivas. Det tillfälliga i uppkomsten av en platsbildning beskrivs av arkitekturteoretikern Christian Norberg-Schultz i essän ”Fenomenet plats” i *Arkitekturteorier* på följande sätt:

[...] En plats är därför ett kvalitativt ”totalt” fenomen som vi inte kan reducera till någon av dess beståndsdelar, till exempel rumsliga relationer utan att förlora dess konkreta natur ur sikte. Eftersom platser är totaliteter av komplex natur kan de inte beskrivas med hjälp av analytiska, ”vetenskapliga” begrepp. [...] ⁸⁸

4.3 Konstverkets födelse

Det förefaller kanske långsökt att göra jämförelser mellan en arkitekts arbete med att rita ett hus som uppfördes under 1960-talet med *Konstverkets födelse* av Ragnar Josephson. Det är en lärobok som beskriver teorierna för att skapa bildkonst och gavs ut första gången år 1940. Men det finns flera anledningar till att göra en sådan jämförelse. I sina postumt utgivna memoarer skriver Ragnar Josephson att det var studiet av Tessins arkitektur som väckte hans intresse för skisser som dokument i den konstnärliga skapelseprocessen.⁸⁹

---

⁸⁸ Christian Norberg Schultz, ”Fenomenet plats”, *Arkitekturteorier*, Stockholm 1999.

⁸⁹ Ragnar Josephson, *Strimmor av liv*, Helsingfors 1967.

Samhörigheten mellan Bernt Nyberg och Ragnar Josephson är att den senare har fått ge namn åt den byggnad som år 1997 övertogs av institutionen för konst- och musikvetenskap. Ragnar Josephsons bok passar av dessa anledningar mycket bra för att söka ursprunget till de former som en arkitekt kan arbeta med.

Ragnar Josephson skriver i förordet till fjärde upplagan av *Konstverkets födelse*, som utgavs i nytryck år 1991, att det inte går att helt tränga in i den skapande processen.

Att tränga in i vad som försiggått, när deras verk blivit till, är och måste förbli omöjligt. Ändå försöka vi det. Vi begränsa oss inte till att blott se och avnjuta färdiga verket. Vi ställa frågor till det, frågor, som röra dess ursprung, dess tillkomst, dess syfte, dess medel. Vi vilja lära känna dess hemligheter. Att se konst med förbehåll är icke att se den helt och hållet. Konstvetenskapen nöjer sig i varje fall inte härmed. Den känner som sin uppgift att – med eller utan konstnärens välsignelse – undersöka konstskapandets lagar. Det är ett sådant försök, som denna bok framvisar.⁹⁰

Ragnar Josephson gör en viktig reservation i förordet, nämligen att han inte behandlar färgernas betydelse i den skapande processen. Anledningen till detta att bokens bilder är reproducerade i svart och vitt.

Dock är en sida – och en väsentlig – i den skapande processen undertryckt. Det är färgreaktionens inflytande på förloppet. ... Jag har därför nödgats att i övervägande grad studera formernas tillkomsthistoria, då endast rörande denna sida av verket av fullständiga dokument äro i min hand.⁹¹

För en arkitekt har färgen kanske inte någon större betydelse så länge det gäller skisser och ritningar, även om han/hon redan då måste ha en föreställning om hur färgen skall användas i den byggnad som är under projektering. Det är först i samband med presentationer som färgen kommer till användning. Det sker då ofta i form av akvarellerade vyer, modeller och med färg- och materialprover.

I det arkiverade ritningsmaterialet efter Bernt Nyberg är visserligen alla skisser utrensade och det finns endast ett mindre antal ritningar att tillgå som behandlar konstruktionen av ”Josephson”.⁹² Motiveringen till att ändå utgå från detta material är att varje ritning oavsett graden av utförlighet kan betraktas som en skiss. Orsaken till detta är att det i de flesta fall inträffar tillägg eller förändringar då byggnaderna uppförs. En ritning kan ju heller aldrig vara byggnaden. Till skillnad från övrigt konstskapande är en byggnad inte färdig när den övertas av beställaren utan det sker ständiga förändringar fram till det att

---

⁹⁰ Ragnar Josephson (1991), s 7.

⁹¹ Ragnar Josephson (1991), s 8-9.

⁹² Vanja Knocke (1996), s 10.

huset rivs. Man kan med visst fog påstå att arkitekten överlämnat ett användbart koncept till kunden som denne får bearbeta vidare.

Bernt Nyberg arbetade ju mer än många andra arkitekter på detta hävdvunna sätt. Det är anledningen till att man kan påstå att ”Josephson” är den slutliga modellen. Men det är samtidigt en användbar byggnad. Arkitekten Mats Österbergs uppmättningsritningar i samband med den senaste ombyggnationen kan av den anledningen betraktas som mer överensstämmande med verkligheten än vad Bernt Nybergs ritningar gör.

Trots att Bernt Nyberg var skolad i modernismens anda visade han redan under studietiden ett stort intresse för tidigare epokers arkitektur, vars principer han tillämpade. Släktskapet kan emellertid vara svårt att upptäcka därför att det döljs av byggnadernas modernistiska språk.

Ragnar Josephson visar genom olika exempel på hur en konstnär arbetar genom att stå på traditionens grund då han/hon omformar sina tidigare bildintryck och samtidigt skapar ett personligt tillägg. I kapitlet ”Från form till form”, beskriver han processen:

Man kan uttrycka saken så, att mellan det kopierade verket och kopian tränger sig fram en ingivelse, en egen upplevelse av verkligheten.⁹³

Utformningen av fönsternischerna är ett exempel på hur Bernt Nyberg kan ha omvandlat ett tidigare, medeltida, motiv. Han valde att inte förse nischerna med kolonnetter, som var det brukliga. Förklaringen till detta var att de inte längre behövdes för att bära upp murarna kring fönsteröppningarna. Med modern murningsteknik, formfast tegel och ett starkare murbruk blir inte längre hålen i murarna de svaga punkterna som måste försees med några extra stöd. De medeltida nischerna känns igen, men Bernt Nyberg har troligen endast använt dem i syftet att skapa en mer uttrycksfull fördelning av ljuset på muren. Som tidigare har nämnts kan nischerna också betraktas som en förstyvande konstruktion av muren.

Enligt Ragnar Josephson utgör kopierandet grunden för allt skapande. Det går inte att skilja på om det är upplevelsen av verkligheten eller upplevelsen av det efterbildade konstverket som är den starkaste drivkraften. Det måste i högsta grad gälla för arkitekter eftersom de både kan hämta sina motiv från ritningar och från bilder. Dessutom kan de också besöka de platser där dessa byggnader finns.

I bokens sista kapitel som har titeln ”Från verk till stil” behandlar Ragnar Josephson även ”Hela förloppet”. De tidigare kapitlen har behandlat renodlade moment i ett konstverks tillkomst. Det är emellertid inte hela sanningen, för under det konstnärliga arbetet får konstnären inte en utan flera ingivelser hur uppgiften skall utföras. Det har skett

---

⁹³ Ragnar Josephson (1991), s 33.

många förvandlingar av förebilder, korsningar, omflyttningar och utfyllningar. ”Från verk till verk”, som är en annan av underrubrikerna till ovanstående kapitel konstaterar Ragnar Josephson:

Vad en konstnärs förberedande skisser betyda för ett enda verk av honom, det betyda hans föregående verk för alla hans nästföljande.⁹⁴

Bernt Nyberg utvecklade exempelvis ett motiv som återkommer vid tre tillfällen. Det består av en enkel rätvinklig huskropp, som delas av en längsgående mittkorridor och med ett trapphus vid ena gaveln. Första gången används det i Sösdala och i Lund använder han det både i samband med ”Josephson” och Landsarkivet.⁹⁵ Hela tiden bearbetar han motivet mot allt större förenkling. Landsarkivets nybyggnad med murar i hårdbränt helsingborgstegel är så sluten att den verkar massiv. De enda ljusinsläppen utgörs av ett par slitsformade horisontella och vertikala fönster. Orsaken till att Bernt Nyberg har kunnat ge byggnaden en så massiv prägel utan att väggarna blivit alltför tjocka beror på att de är gjutna i betong. Eftersom tegelfasaden inte har någon bärande funktion har den kunnat få en enhetligare utformning. Det var när Bernt Nyberg bytte från tegel till betong för stommens utformning som han kunde förenkla sitt ursprungliga motiv.⁹⁶ Landsarkivet har också blivit ett tydligt exempel på begreppet ”form follows function”. Huset ger inte bara sken av att vara en bunker, utan det är en bunker som skall skydda känsliga arkivalier.

4.4 Manierismer

Följande text refererar till en artikel med rubriken ”Manierismer eller vad gör vi med vårt funktionalistiska arv” (1978).⁹⁷ Bakgrunden till uppsatsen var det stagnerande byggandet och till följd av detta en ökande arbetslöshet även bland arkitekterna. ”Miljonprogrammet” för ett ökat bostadsbyggande, som påbörjats vid mitten av 1960-talet, hade resulterat i en överproduktion av lägenheter tio år senare och av den anledningen avvecklades de förmånliga statliga subventionerna.

De byggnader som en arkitekt skapar uttrycker samhällets krav. När kraven efterhand ändras kommer byggnaderna också att ändra karaktär. Frågan är hur arkitekten uttrycker dessa ändringar. Utgångsläget för de flesta arkitekter som utbildades på 1950-talet var arvet efter modernismen på 1930-talet. De flesta lärarna på arkitekturskolorna omfattade modernismens idéer eftersom de fått sin utbildning omkring år 1930. Synsättet inom

---

⁹⁴ Ragnar Josephson (1991), s 165.

⁹⁵ Vanja Knocke (1996), s 6.

⁹⁶ Ragnar Josephson (1991), s 50.

⁹⁷ Stefan Alenius, Jan Angbjär, Magnus Silfverhielm (1978), s 3-11.

modernismen var att en byggnad skulle vara uppförd med en enkel och rationell byggnadsteknik och uppfylla brukarens krav på utrymme och hygien. Den praktiska grunden för detta slags byggnader var mått- och rörelsestudier. Arkitekturen kom därmed att ta steget från konst till vetenskap. Medlen för att åstadkomma denna arkitektur är att sätta samman byggnaderna så att alla andra betydelser än ljusintag, regnskydd, håll i mur och byggelement inte längre har något berättigande. Modernismen har gjort anspråk på att vara en internationell stil, eftersom grunden var att utgå från individen, vars behov av ljus, luft, hygien och rimligt utrymme inte ändras i någon större utsträckning var man än är bosatt.

Omkring år 1965, då det industriella byggandet hade fått stor dominans, sågs byggnaderna som strukturer och brukarna hade blivit grupper av individer. Fastigheterna behöll modernismens form men de är infogade i överordnade strukturerande former exempelvis stom- eller försörjningssystem. Husen har fått en anonym karaktär och kan brukas för vilka ändamål som helst. Sammansättningen och storleken på byggnaderna gör att de har förlorat sin mänskliga skala. Ett näraliggande exempel på denna typ av byggande är ”blocket” på lasarettet i Lund, som uppfördes mellan åren 1956-1968.⁹⁸

Bernt Nyberg insåg tidigt att han inte ville syssla med denna slags arkitektur utan valde istället att arbeta med mindre projekt i vilka hantverket och utformningen av de enskilda delarna hade stor betydelse för byggnadernas funktion. En ledare i tidskriften *Arkitektur* klargör på ett tydligt sätt under vilka förutsättningar denna typ av arkitekter arbetar.

Den här arkitekturen uttrycker beständighet, och med sin mycket påtagliga materialverkan blir ingen oberörd av den. Den brukar karaktäriseras som ”långt driven enkelhet” – men är åstadkommen med mycket stora ansträngningar, och långt ifrån lågbudget. Konflikterna med beställare och brukare var inte sällan dramatiska när arkitekten envist drev sin enkelhetens [sic] linje. Denna brist på överensstämmelse mellan preferenser hos arkitekt, brukare och beställare var naturligtvis besvärande. Och den bristen var en av anledningarna till att såväl Bengt Edmans som Bernt Nybergs verksamheter inte blev mer omfattande än de blev.⁹⁹

Med utgångspunkt från renässansarkitekturen i Italien beskriver författarna sedan hur manierismen har uppkommit. Efter en lång period av framsteg råkade det italienska samhället in i en ekonomisk kris. Reformationen skakade samtidigt påvekyrkan, som kom att samla sig till motreformationen. Det förändrade samhället kom även att leda till en ny arkitekturstil, barocken. Vägen dit gick via manierismen, men den utvecklades aldrig till någon enhetlig arkitekturstil.

---

⁹⁸ Otto Ryding (1991), s 149.

⁹⁹ Ledare [osignerad], *Arkitektur* 4/1996, s 3.

Författarna ser en tydlig strukturell likhet mellan renässansens övergång till manierism och modernismens utveckling till dagens läge. Modernismens ideal måste i sin tids samhälle, i de flesta fall, ha förefallit självklara, då de var en rationell metod för att lösa det hastigt framväxande samhällets behov av bostäder. Det nyväckta antika idealet i slutet av 1400-talet måste på ett liknande sätt ha varit ett tydligt uttryck för den tidiga kapitalismens utveckling mot materiell välfärd. När utvecklingsoptimismen bryts så saknar i de båda fallen konsten och arkitekturen ett enhetligt sätt att uttrycka sig. Arkitekterna söker sig individuellt mot nya uttryckssätt på grunderna av det tidigare regelverket som står bättre i överrensstämmelse med den förändrade samhällssituationen. Disharmoni och anspänning eller övertydlighet och förfining är de uttryckssätt som kan användas i båda fallen.

Sedan visas två exempel på nutida svensk manieristisk arkitektur i vilken Harald Thafvelin företräder ett arbetssätt med ett stort antal till synes oförenliga motiv i sina byggnader. Peter Celsing har ett motsatt sätt att arbeta, han renodlar formerna i sina byggnader och har ett begränsat materialval. Peter Celsings och Bernt Nybergs arbetsmetoder är nära besläktade.¹⁰⁰ Både för Peter Celsing och Bernt Nyberg var utgångspunkten att det för varje plats endast finns en tillfredsställande lösning på ett arkitekturuppdrag. Arkitekten skall alltså både finna det särskilda med platsen och samtidigt lösa själva uppgiften. För de båda arkitekterna är den bästa lösningen dessutom en till synes enkel gestalt som på alla plan visar måttfullhet, överblick och genomtänkt struktur. Peter Celsing och Bernt Nyberg utformar sina hus in i minsta detalj och de tar stor hänsyn till ytornas karaktär. Deras byggnader utgör därför färdiga kompositioner. Om de tre arkitekterna, Thafvelin, Celsing och Nyberg, kan man säga att de var för sig har använt modernismen som bakgrund i sitt arbetssätt på samma sätt som manieristarkitekterna använde sin kunskap om renässansens arkitektur.

Inom konsthistorien finns det många liknande kriser men när det gäller arkitekturens uttryck finner författarna inga som är lika överensstämmande som de under senrenässansen och modernismen under 1960-talet. De frågar sig sedan om modernismens manieristiska uttryck är något som kommer att vara allmänt förekommande längre fram i tiden eller om de exempel som presenterats bara är exempel på en konstnärlig individualism utan någon särskild förankring i samhällets uttryck. Den känsla av utanförskap som ofta uppkommer i en alltför monoton miljö, utan att människorna har några möjligheter att påverka sin situation vare sig fysiskt eller intellektuellt, är inte önskvärd för den enskilde

---

¹⁰⁰ Lars Olof Larsson (red), *Peter Celsing: en bok om en arkitekt och hans verk*, Stockholm 1980, s 131.

eller för samhället. Mycket av utvecklingen inom modernismen fram till de första kristeeknen under 1960-talet har inneburit just detta. Den arkitektur som de nämnda arkitekterna skapade är tvärtom en reaktion mot en sådan utveckling och för en stark betoning av varje byggnads särart och lokala förankring. Ett citat ur *Manierismer* jämför maniereringarna efter renässansen och modernismens genombrott:

Manierismen, då som nu, är inte en stil i den enkla mening man åsyftar då man skiljer gotikens former från renässansens. En byggnad av Palladio, eller en målning av Tintoretto, kan vid ett snabbt påseende sägas höra till renässansen, de enskilda formelementen gör det. Men sammanställningen, helheten, röjer en annan grundstämning. Det är denna förändrade sinnesstämning som är manierismens kärna, då i förhållande till renässansen, nu för arkitekturens del i förhållande till funktionalismen.¹⁰¹

Den arkitektur som började att utvecklats sedan mitten av 1960-talet, visar att författarna till stor del har fått rätt i sina antaganden, bortsett från den korta perioden av postmodernistisk arkitektur under 1980-talet. Arkitekter tar numera de hänsyn som exempelvis Bernt Nyberg gjorde vid utformningen av sina byggnader genom att ta större hänsyn till platsens möjligheter. Byggnadsindustrin har anpassat sin teknik till de nya kraven så att området kring en byggnadsplats kan skyddas bättre än tidigare. Miljötänkandet som numera sätter en större prägel på alla led inom byggnadsverksamheten, alltifrån projektering till rivning står inte heller i någon motsatsställning till modernismen.

4.5 Bernt Nyberg och marginaliseringen

Lars-Henrik Ståhl framför i sin avhandling, *Tre texter om förskjutningens estetik*, att begreppen marginal, utanför och avvikelser till en början tycks ha nästan samma betydelse men att det i ett ontologiskt perspektiv finns avgörande betydelse skillnader mellan dessa.

De båda senare begreppen söker visa på att de är avskilda från en rådande princip, även om ordet *avvikelse* är att betrakta som mer dynamiskt än det definitiva *utanförskapet*. Hos ordet *marginal* finns däremot en dubbelhet. Marginalen återfinns inom en rådande princip samtidigt som den inte står i centrum. Man erhåller här ett gränsvärde som ger upphov till ett inommetafysiskt spel. Konkret svarar mot detta förskjutningar inom olika överordnande principer. Illustrerande exempel finner man i hur begreppen konst, arkitektur och musik fortlevt som förhållandevis intakta metafysiska principer, även om de möblerats om av olika ”skandaler”. Den moderna konsten befästes snarare än hotades då Marcel Duchamp, vid

---

¹⁰¹Stefan Alenius, Jan Angbjär, Magnus Silfverhjelms, *Manierismer*, Stockholm 1980, s 2.

mitten av 1910-talet, signerar en pissoar och en buteljork, och ställer ut dessa objekt, vilka dessförinnan ansågs väsensskilda från konst.¹⁰²

I ett följande kapitel som handlar om ”marginalens mytologi” gör Lars-Henrik Ståhl ett försök att visa hur det modernas estetik närmast upphöjer uppbrotten och avvikelserna till en regel.

Anledningen till att Bernt Nyberg fick så få uppdrag berodde inte på bristande kunskaper eller att han skulle ha slarvat med de byggnadsuppgifter som han åtog sig. Janne Ahlin, som senare blev professor på LTH: s arkitekturskola, samarbetade en tid med Bernt Nyberg, skriver:

Projekteringsuppdragen blev hisnande visuella äventyr, med en aldrig sinande ström av infall, många försök och många förkastanden. Funktion blev en fråga om ordning i det visuella fältet; om siktlinjer, och tydliga rörelsescheman. Formala aspekter gick inte sällan före de funktionella. Snart sagt varje problem överfördes till sin rumsliga aspekt. [...]
Tillvägagångssättet kan förefalla exklusivt, ja rentav otidsenligt i en tid när arkitektur alltmer tycks bli det omöjligas konst. Bernt kom också att tillhöra en krympande skara arkitekter, som tvingas leva i något som liknar en exiltillvaro. Då och då tilldelad speciella och udda uppgifter.¹⁰³

Bernt Nyberg var verksam inte bara med arkitektur, utan sysslade också med film, fotografering och utställningar. Han arbetade tidvis också som lärare i arkitektur på LTH. Uppdragen med att projektera byggnader blev också av den anledningen rätt begränsade. En viktig anledning till detta var, att beställarna och byggmästarna mer än tidigare hade kommit att ta kommandot i beslutsprocessen, och de ville ha arkitekter som ritade enligt deras önskemål. Arkitekterna kom på detta sätt att bli mer beroende av beställarna. Den ständiga ökningen av byggföreskrifter tillsammans med allt kortare projekteringstider inverdade också menligt på det arkitektoniska skapandet. När projekteringen av en byggnad nått fram till uppförandet, ville ofta inte beställare och byggare att arkitekten skulle lägga sig i detta arbete. Det var alltså den industrialiserade byggnadsprocessen med snäva ekonomiska ramar som bidrog till att arkitekterna försvann från byggarbetsplatserna. Denna utveckling kom att inträffa samtidigt med genomförandet av ”miljonprogrammet” för ett ökat bostadsbyggande, som hade antagits av riksdagen år 1965. Arkitekterna blev av dessa anledningar marginaliserade som yrkeskår.

---

¹⁰² Lars-Henrik Ståhl (1996), s 5.

¹⁰³ Janne Ahlin *Arkitektur* 4/1978, s 20.

Bernt Nyberg, som inte deltog i ”miljonprogrammet”, hade istället krav på beställarna för att anta ett uppdrag. Kraven som han ställde var att beställaren skulle vara så intresserad att det blev en givande dialog under projekterings- och byggnadstiden.¹⁰⁴ Sedan huset uppförts skulle kontakten fortsätta så att de i samförstånd kunde finna lösningar på uppkommande problem. Bernt Nyberg ville dessutom på hävdvunnet att övervaka byggarbetsplatsen och ingripa i arbetet. Det var få privata eller institutionella beställare som hade både intresse och råd att bygga hus under dessa förutsättningar. KBS som blev Bernt Nybergs främsta institutionella beställare, kom inte att anlita honom så ofta. Anledningen till att det blev så få uppdrag berodde på att det ofta blev konflikter mellan parterna. Janne Ahlin skriver i *Arkitektur*:

...[arbetade] med den övertygades envishet mot alla regler och andras önskemål.¹⁰⁵

I början av 1970-talet det blev en omfattande arbetslöshet bland arkitekter därför att ”miljonprogrammets” mål hade överträffats så att det istället blivit ett bostadsöverskott. De första tecknen på en allmän konjunkturedgång i den svenska ekonomin kom också vid denna tid. Trots sin erkända skicklighet fick Bernt Nyberg inga nya uppdrag av KBS. Landsstatshuset i Malmö som blev klart år 1974 beställdes redan i början av 1960-talet. Han blev marginaliserad som arkitekt. Det är inte utan att man får en känsla av att KBS försökt att mer eller mindre medvetet gömma undan honom. I Staffan Nilssons historik över KBS verksamhetstid är endast landsstatshuset i Malmö nämnt. I verkförteckningen nämns inte heller de övriga byggnader som Bernt Nyberg ritat för KBS. Han är inte heller nämnd i den bibliografiska översikten.¹⁰⁶

Bernt Nybergs byggnader fick till en början inte någon större uppmärksamhet ens bland arkitekter. Det är den typ av marginalisering som konstnärer råkar ut för som inte gör sig kända i Stockholm och där hade Bernt Nyberg inga uppdrag. Först år 1996 fick Bernt Nyberg ett mer allmänt erkännande genom ett temanummer i tidskriften *Arkitektur*.¹⁰⁷ Dessförinnan hade det skrivits om honom i samma tidskrift efter hans död år 1978. Idag har bl.a Bernt Nybergs byggnader blivit till en inspirationskälla för arkitekter, inte bara i Sverige utan även utomlands, skriver Tomas Tägil i efterordet till *Arkitektur i Skåne: 1900-talet* (2000).¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Vanja Knocke (1996), s 18-19.

¹⁰⁵ Janne Ahlin (1978), s 20.

¹⁰⁶ Staffan Nilsson, *Byggnadsstyrelsen 1918-1992*, Stockholm 1994.

¹⁰⁷ *Arkitektur* 4/1996, s 4-51.

¹⁰⁸ Carin Johanson (red), *Arkitektur i Skåne: 1900-talet*, Stockholm 2000.

Bernt Nybergs arkitektur ger uppslag till att förnya modernismen efter den jämförelsevis korta tid som postmodernismen stod på de svenska arkitekternas dagordning. Till viss del marginaliserades förmodligen Bernt Nyberg också därför att han inte enbart var verksam som arkitekt utan att han också, som tidigare har beskrivits, filmade, fotograferade och gjorde utställningar. Det var verksamheter som i många beställares ögon kunde ses som avvikande arbetsuppgifter för en arkitekt vid den tiden.

Andra orsaker som bidrog till att Bernt Nyberg inte fick så många uppdrag var kanske att hans byggnader ansågs vara alltför enkla. Beställarna ville ha ”fina” hus enligt ett synsätt som var främmande för många arkitekter. Människornas reaktioner på modernismens byggnader berodde ofta på att de inte kände sig hemma i dem. Bernt Nybergs byggnader väcker fortfarande dessa känslor, förvånande nog även bland yngre människor. Arkitekter har därför större krav på att tillfredsställa allmänhetens smak än andra konstnärer.¹⁰⁹ En fråga som då inställer sig är vem arkitekterna ritar för, är det för kollegorna eller för brukarna? Elias Cornell beskriver företeelsen på följande sätt:

Besittningstagandet hör alltså till det som skiljer vårt sätt att uppleva arkitekturen ifrån vårt sätt att uppleva bildkonsten.¹¹⁰

I ett följande kapitel som handlar om ”marginalens mytologi” gör Lars-Henrik Ståhl ett försök att visa hur det modernas estetik närmast upphöjer uppbrotten och avvikelserna till en regel. Han hänvisar till den teoribildning kring upplysningstanken som Max Horkheimer och Theodor W. Adorno gav uttryck i verket *Dialektik der Aufklärung*. Författarna för modernitetens talan i form av ett upplysningsprojekt men de visar också att upplysningstanken ständigt måste förnyas i olika uppbrott.

---

¹⁰⁹ Gunilla Millisdotter (1993), s 142.

¹¹⁰ Elias Cornell, *Om rummet och arkitekturens väsen*, Göteborg 1966. s 12.

5 Sammanfattning

Syftet med uppsatsen har varit att studera en byggnad av arkitekten Bernt Nyberg. Den byggnad som undersökts är ”Josephson” som disponeras av konst- och musikvetenskapsinstitutionen vid universitetet i Lund.

Bernt Nyberg fick år 1963 ett uppdrag av KBS som gällde en projektering av nya institutionslokaler för humanistiska fakulteten i kvarteret Hyphoff. Endast ett av de planerade husen kom att byggas, det stod färdigt år 1965 och kallades ”nya byggnaden”. Institutionen för anatomi och histologi kom att ha sin verksamhet där i mer än trettio år. Det var i samband med att institutionen för konst- och musikvetenskap flyttade in år 1997 som namnet ändrades till ”Josephson”, efter Ragnar Josephson, som varit professor i konsthistoria vid institutionen mellan åren 1929-1957.

”Josephson” har en undanskymd placering i kvarteret bakom det hus som kallas ”Wrangel”. Den välfunna gårdsbildningen mellan ”Josephson”, ”Wrangel” och ”Norlind” har uppkommit genom en tillfällighet eftersom ”Norlind” enligt planerna skulle rivas och att en sammanbindande byggnad skulle uppföras mellan ”Wrangel” och ”Josephson”.

Byggnaden består av en rätvinklig huskropp med horisontell betoning och delas av en långsgående mittkorridor. Vid ena gaveln finns det ett trapphus som helt i modernismens anda har en vertikal accentuering. Husets stomme har en enkel uppbyggnad med grundmurar gjutna i betong på vilka de bärande tegelmurarna är resta. Det finns också två parallella murar centralt i husets längdaxel som bär en dubbel hjärtmur av tegel. Samtliga bjälklag är gjutna i betong. Detta konstruktionssätt ingick i en lokal byggnadstradition som tillämpats i Skåne sedan 1930-talet.

Bernt Nyberg tillämpade inte bara modernismens grundregler då han projekterade ”Josephson” utan hämtade också motiv från tidigare byggnadsepoker. Genom att dessa omformats till modernismens koncept är det svårt att fastställa varifrån motiven kan vara hämtade. Det förefaller också som om Bernt Nyberg har proportionerat fasaderna genom att använda sig av gyllene rektangeln på ett egenhändigt sätt. Han har också placerat fönstren symmetriskt på fasaden och omslutit dem med fönsternischer. Det ser också ut som om fönstrens placering på fasaden har fått bestämma rumsmodulernas utformning. Dessa förfaringssätt strider mot modernismens principer som förespråkade fria måttsättningar, asymmetriska placeringar av fönster och att rummen skulle utformas ”inifrån”. Murarna möts inte på vedertaget sätt i hörnen, utan istället är det de ”inre” hörnen som står i kontakt

med varandra. Väggarnas ”öppna hörn” tillsammans med fönsternischerna betonar lättheten i fasaderna. Utformningen av hörnen kommer dessutom att framhålla väggarna som skivor. Mot modernismens regler har Bernt Nyberg också framhållit det vertikala draget i fasaderna genom att väggen mellan två fönster fönsternischer ger form åt pelarstycken som blicken kopplar samman till murpelare. Fasadens konstruktion avviker också från modernismen genom att inte vara avläsbar i alla delar.

Trapphuset är, som tidigare nämnts, anslutet till husets ena gavel. Det kan emellertid ifrågasättas om det verkligen förhåller sig så. Trapphuset kan också ses som en dekonstruktion av husets gavel. Det finns plats för båda tolkningarna och Bernt Nyberg ger inget entydigt besked om hur det skall uppfattas. Trapphusets sydvästra fasad domineras av en murpelare i helsingborgstegel och ett vertikalt fönsterband. Den mörkbetsade träväggen mellan pelaren och huset är indragen medan fönsterbandet ligger i liv med pelaren. På så sätt framhävs pelaren och fönsterbandet som ett självständigt parti av väggen. Utformningen av anslutningarna vid fönsterbandets övre och nedre ändar är märkliga. De mest iögonenfallande resultaten av denna konstruktion är att Bernt Nyberg har skapat en imaginär sockel nedanför fönsterbandet och att träväggen vid den övre anslutningen ligger i liv med pelaren och fönsterbandet. Utformningen av väggen på trapphusets gavel kan också beskrivas som en dekonstruktion där skikt efter skikt avlägsnats. Väggen är tjockast uppe vid murkrönet för att nere vid entrén endast bestå av glasväggar. Eftersom sockeln inte är synlig i det sydöstra hörnet tycks väggen inte att ha någon förankring.

Entrésektionen visar riktningen mot den undanskymda ytterdörren på trapphusets gavel. Utformningen av entrésektionen som är komplicerad ger ett lätt och luftigt intryck.

Husets korridorer domineras av det mörka helsingborgsteglet. Takhöjden i korridorerna är lägre än i arbetsrummen vilket beror på att Bernt Nyberg dolde de tekniska installationerna ovanför ett undertak. Korridorerna upplevs därför som smala och trånga. Den dubbla hjärtmuren är uppbyggd av murpelare och tunnare mellanväggar som har formen av öppna fack.

Genom att väggar och tak i samtliga rum är vitmålade och att varje modul har ett stort och högt sittande fönster har Bernt Nyberg skapat goda ljusförhållanden i lokalerna. De ljusa och luftiga arbetsrummen med sina släta väggar står i kontrast till de mörka, trånga och korridorerna. Den planlösning som Bernt Nyberg utarbetade med arbetsrum på båda sidor om en centralkorridor är en enkel och bra lösning för att skapa ändamålsenliga institutionslokaler som kan brukas för skilda ändamål.

I trapphuset har Bernt Nyberg skapat ett märkligt rum som sträcker sig från källarplanet upp till hissens maskinrum. Interiören får genom hisstrummans centrala placering en öppen planlösning. På var och en av de tre våningarna finns det en hall som med den öppna planlösningen får oklara avgränsningar till det gemensamma rummet. Trots att trapphuset har en tydlig vertikalitet är det intressant att Bernt Nyberg har valt att betona horisontaliteten så tydligt. Med utgångspunkt från persiennen i fönstret understryks horisontaliteten allt kraftigare för att kulminera vid den bakre väggen. Konstverket i trapphuset är skapat av konstnären Karl-Erik Olsson-Snoogeröd. Det består av tre delar: persiennen, tre små fönster av olikfärgat akrylglas och de tre radiatorerna i olika kulörer. Konstverket bidrar till att skapa ett ljusdunkel i trapphuset som förstärks av det mörka teglet och de svarta golven.

Byggnaden analyseras därefter med utgångspunkt från modernismens idéer som de formulerades i Sverige år 1930. Några av de teorier som Ragnar Josephson framlägger i boken *Konstverkets födelse* jämförs med Bernt Nybergs val och utveckling av motiv.

Författarna till texten om manierismer jämför arkitekturens utveckling från renässansen över manierismen fram till barocken och finner ett överensstämmande samband med den tidiga modernismens utveckling fram till slutet av 1970-talet. De konstaterar att de byggnader som en arkitekt skapar uttrycker samhällets krav. På 1960-talet, då systembyggandet hade inrättats, gällde det att bygga så mycket som möjligt på kortast möjliga tid med minsta möjliga arbetsinsats. Ett mindre antal arkitekter, bland dem Bernt Nyberg, ville inte arbeta från dessa förutsättningar. Istället arbetade de med att utveckla modernismen bl.a. för att genom låna från tidigare epoker. Dessa byggnader från mitten av 1960-talet uppmärksammas för närvarande av yngre arkitekter sedan den postmodernistiska stilen inte längre är gångbar.

Med utgångspunkt från begreppet ”marginal” i en avhandling med titeln *Tre texter om förskjutningens estetik* av Lars-Henrik Ståhl görs en bedömning hur arkitekturket har förändrats sedan 1950-talet. Kåren har marginaliserats därför att byggmästarna och beställarna har tagit kommandot i beslutsprocessen. En av anledningarna till att Bernt Nyberg kom att marginaliseras var att han ställde krav på att få rita och uppföra byggnaderna på ett vedertaget sätt, och där han själv kunde övervaka och ändra arbetet. När det i början av 1970-talet blev en omfattande arbetslöshet bland arkitekterna fick Bernt Nyberg inga nya uppdrag trots sin erkända skicklighet. En ytterligare anledning till marginaliseringen kan eventuellt också bero på att han var sysselsatt med andra uppdrag än att bygga hus.

6 Källor och litteratur

6.1 Tryckta källor och litteratur

Adorno, Theodor &

Horkheimer, Max

Dialektik der Aufklärung, Frankfurt a. Main, 1969

Sv. övers. L. Bjurman: *Upplysningens dialektik*, Göteborg, 1981

Ahlin, Janne

”Arkitektur som bild”, *Arkitektur* 4:1995

Ahrbom, Nils

”Minnen från funktionalismens genombrott”, *Arkitektur* 9:1973

Alenius, Stefan

Angbjär, Jan

Silfverhielm, Magnus

”Manierismer eller vad gör vi med vårt funktionalistiska arv”,
Arkitektur 4:1978

Alenius, Stefan

Angbjär, Jan

Silfverhielm, Magnus

Manierismer, Stockholm 1980

Almqvist, Osvald

Den arkitektoniska utformningen av några nyare

kraftverksanläggningar, Stockholm 1929

Berglund, Erik (red)

Färgboken, färglära för praktiskt bruk, Stockholm 1965

Bevarandekommittén

*Lunds stadskärna: bevaringsprogram: stadsbildens framväxt
råd vid ombyggnad*, Lund 1986

Bringeus, Nils-Arvid (red) *Folklivsarkivet i Lund 1913-1988*, Lund 1988

Cornell, Elias

Om rummet och arkitekturens väsen, Göteborg 1966

Dymling, Claes (red)

Architect Sigurd Lewerentz, Stockholm 1997

Ekström, Örjan

Modern arkitektur i Lund: från 1930-talet till 1990-talet, Lund
1998

- Hall, Thomas
- Hammarström, Ingrid *Perspektiv på svensk stad : staden som forskningsobjekt 1950-1980*, Stockholm 1981
- Hatz, Elisabeth ”Materia som modell”, *Arkitektur* 8:1995
- Johanson, Carin (red) *Arkitekturguide i Skåne: 1900-talet*, Stockholm 2000
- Jencks, Charles *Meaning in Architecture*, London 1969
- Josephson, Ragnar *Konstverkets födelse*, Lund 1994
- Strimmor av liv*, Helsingfors 1967
- Knocke, Vanja ”Bernt Nyberg”, *Arkitektur* 4:1996
- Kristenson, Hjärdis *Vetenskapens byggnader under 1800-talet*, Stockholm 1990
- Kungliga Byggnadsstyrelsen *Lunds universitet och högskolor. Förslag till utbyggnadsplan*, Helsingborg 1964
- Kärrholm, Mattias *Landsarkivet Lund: två arkivmodeller*, Lund 1997
- Landsarkivet i Lund: en byggnadshistorik*, Lund 2000
- Larsson, Lars Olof (red) *Peter Celsing, en bok om en arkitekt och hans verk*, Stockholm, 1980
- Ledare, osignerad *Arkitektur* 4:1996
- Lewerentz, Sigurd ”Betonghus på Östra kyrkogården i Malmö”. *Arkitektur* 2:1973
- Linn, Björn *Osvald Almqvist, en arkitekt och hans arbete*, Stockholm 1967
- Marcus, Lars ”Från sanning till stil”, *Arkitektur* 1:1995
- Millisdotter, Gunilla *Bengt Edmans arkitektur och pedagogik, en analys av några skånska tegelbyggnader*, Lund 1993
- Nilsson, Staffan *Byggnadsstyrelsen 1918-1993*, Stockholm 1994

- Nyberg, Bernt "Landsstatshuset i Malmö,
ett generellt kontorshus för såväl små som stora rum" *Arkitektur* 3:1975
- Olsson, Per-Olof "Arkitekt i vår tid, S. Lewerentz" *Arkitektur* 2:1973
- Paulsson, Gregor *Arkitekturen*, Lund 1981
- Upplevt*, Stockholm 1974
- Prak, Niels L. *Architects: the noted and the ignored*, Chichester 1984
- Romare, Stefan "Formsträng modernist med känsla för klassicism" *Gamla Lund-
nytt* 1:1999
- Rudberg, Eva *Stockholmsutställningen 1930: Modernismens genombrott i
svensk arkitektur*. Stockholm 1999
- Ryding, Otto *Lund utanför vallarna: bevaringsprogram del 1*, Lund 1991
Lund utanför vallarna: bevaringsprogram del 2, Lund 1996
Lund utanför vallarna: bevaringsprogram, Lund 1991-1996
- Ståhl, Lars-Henrik *Tre texter om förskjutningens estetik, delen Den utpekande
gesten*, Lund 1996
- Svedberg, Olle *Planerarnas århundrade*, Stockholm 1988
- "Landsstatshuset i Malmö, kommentar", *Arkitektur* 3:1975 -
- "Brutalismen Lund", *Arkitektur* 9:1971
- Tägil, Tomas *Arkitekten Hans Westman: funktionalismen och den regionala
särarten*, Stockholm 1996
- Wang, Wilfried *The architecture of Peter Celsing*, Stockholm 1996
- Herzog & de Meuron*, Zürich 1992
- Winter, Richard J *Architecture and environmental aspects of designing for
emotionally disturbed and mentally subnormal children*, 1968

6.2 Otryckta källor

Nedanstående ritningar finns på Akademiska Hus i Lund.

Ritningarna är dessutom återgivna på efterföljande sidor.

Huvudhandlingar 1963, 6 stycken, skala 1:100 samtliga märkta 13465.

Egen numrering ”1”-”6”.

”1” 67

”2” 68

”3” 69

”4” 70

”5” 71

”6” 72

Nybyggnadsritningar 1964

Ritning skala 1:400 LU 134612:2A8 73

Ritning skala 1:100 LU 134612:2A9 74

Ritning skala 1:100 LU 13465 A9 75

Ritning skala 1:50 LU 13465 A10 76

Ritning skala 1:50 LU 13465 A11 77

Ritning skala 1:50 LU 13465 A12 78

Ritning skala 1:50 LU 13465 A 13 79

Ritning skala 1:50 LU 13465 A 14 80

Ritning skala 1:50 LU 13465 A 15 81

Ritning skala 1:50 LU 13465 A 16 82

Ombyggnadsritningar 1997

Ritning skala 1:100 219616 83

219617 84

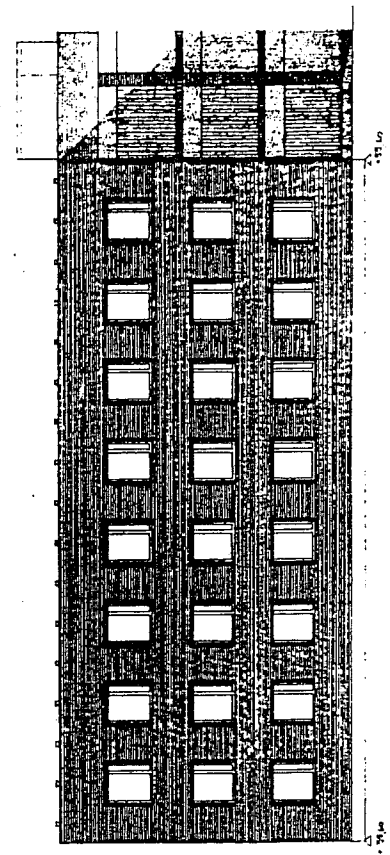
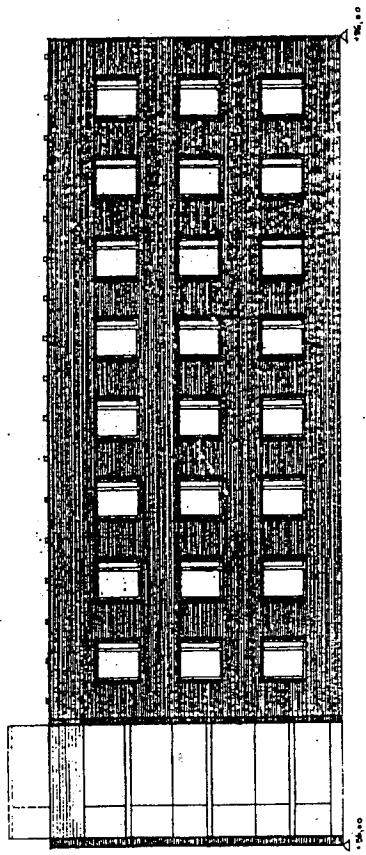
219618 85

219619 86

219620 87

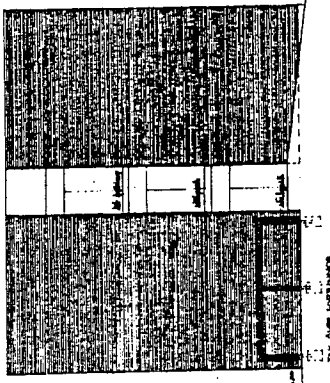
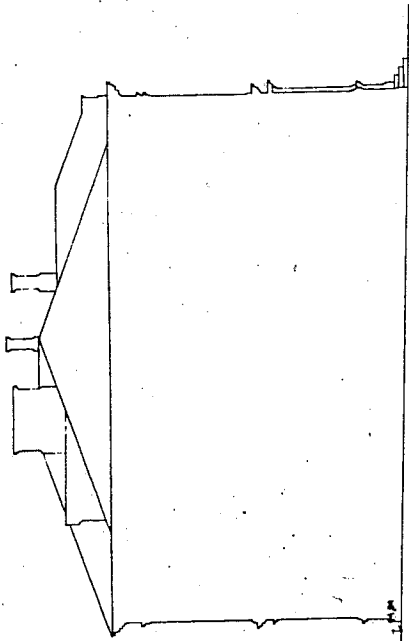
219623 88

219624 89

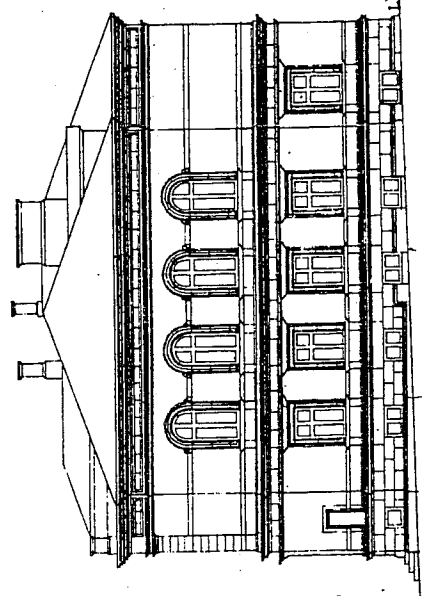

11

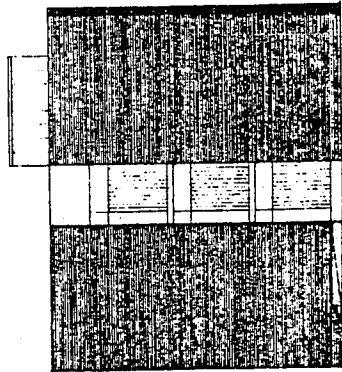
1345 F LUMDS UNIVERSITET · ANATOMI OCK HISTOLOGI · 30.12.63 · HUVUDHANDLINGAR · PASADER · SKALA 1:100 · SKRIT HYBORG · ARKITEKT SAE · BANTORSET · *Per Almqvist*

1:200
TAK OCH FÄRSTÄNOR

1:200

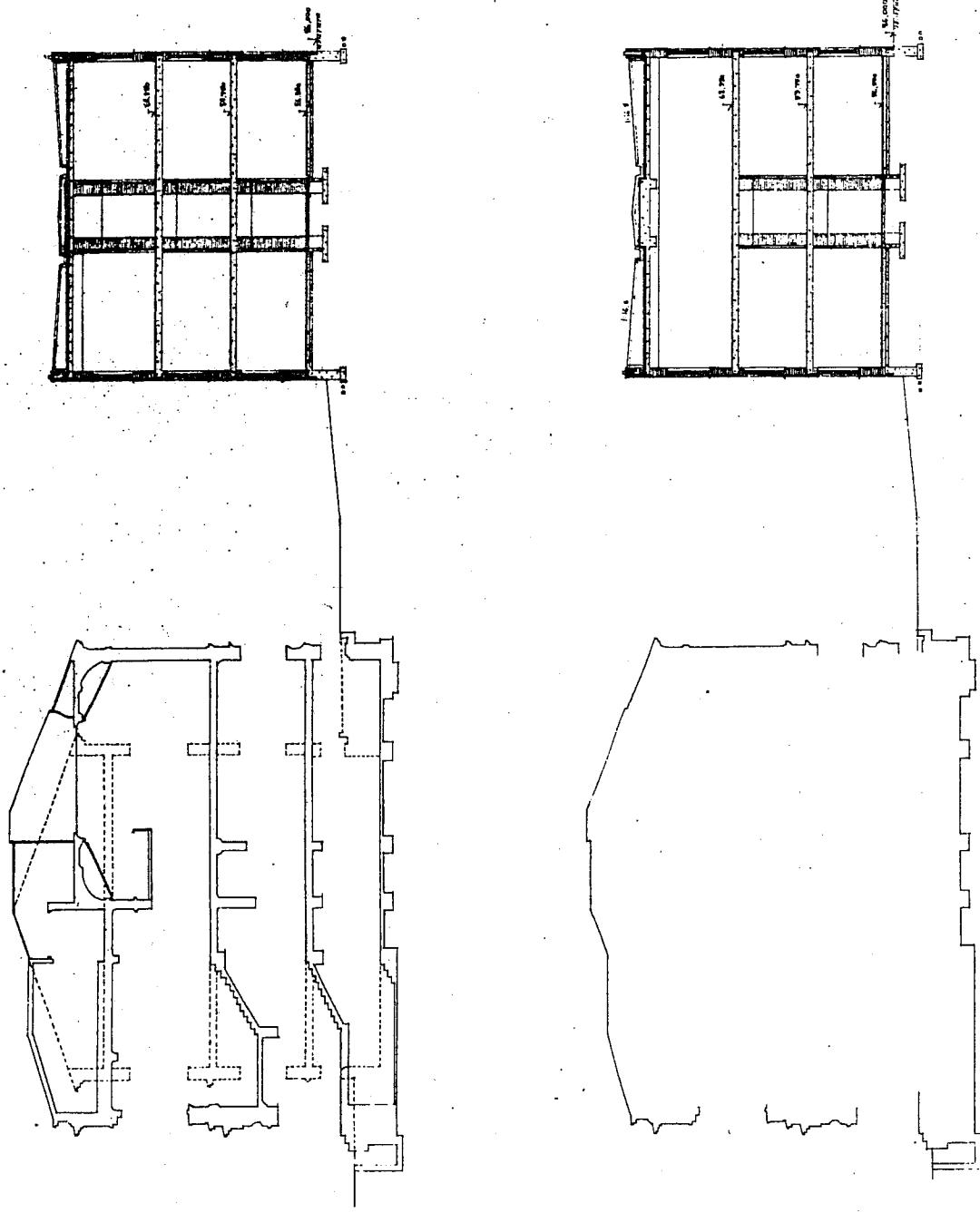

1:200

2

13465 · LUNDS UNIVERSITET · ANATOMI OCH HISTOLOGI · HONDBÄRNINGAR · FASADER · SKALA 1:100 · BEHT NYRÖD · ARCHITECT OAS · BARTOZZI · LUND · SWEDEN

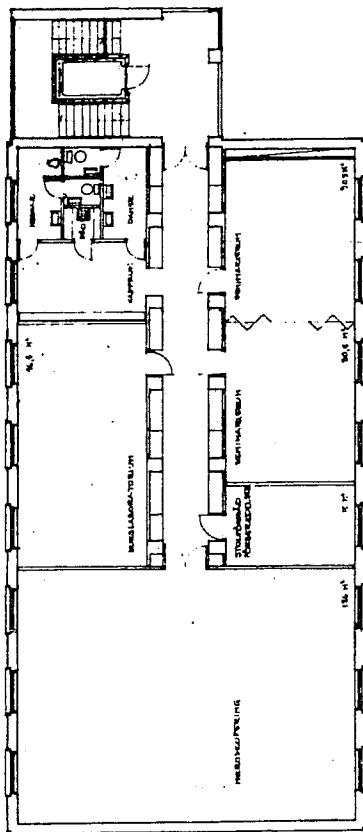
31

IS485 · LUNDS UNIVERSITET · ANKTOH OCH HISTORISKA · ROVDRAGNINGAR · SEKTORER · BEALA 1:100 · BEENT NYBERG · ARKITEKT OCH · MÅTTORNET · LUND · 1922/23

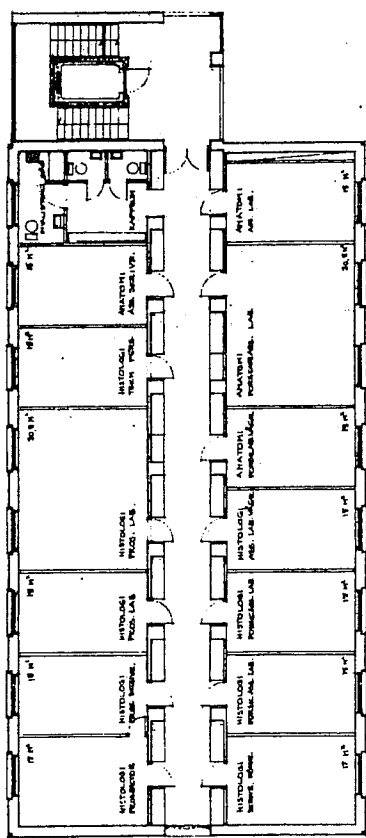

411

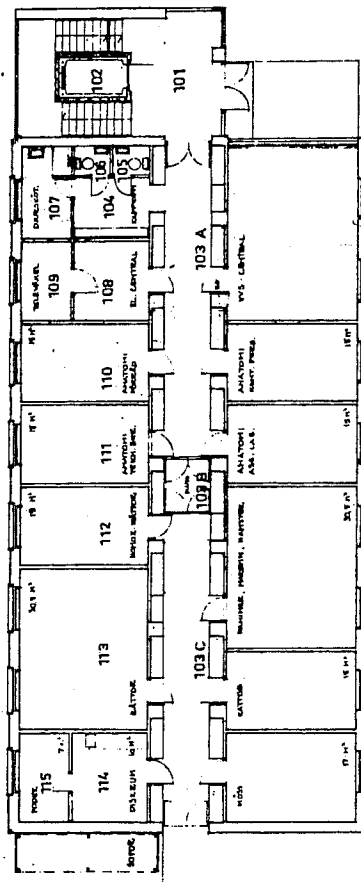

19465 · LUNDS UNIVERSITET · ANATOMI OCH HISTOLOGI · 20.12.45 · HUVUDHANDLINGAR · VÅRNS 2 TR. · SKALA 1:100 · BOKST HYDRA · AKTUELT 506 · BANTORRETT · LUND 1.275.25

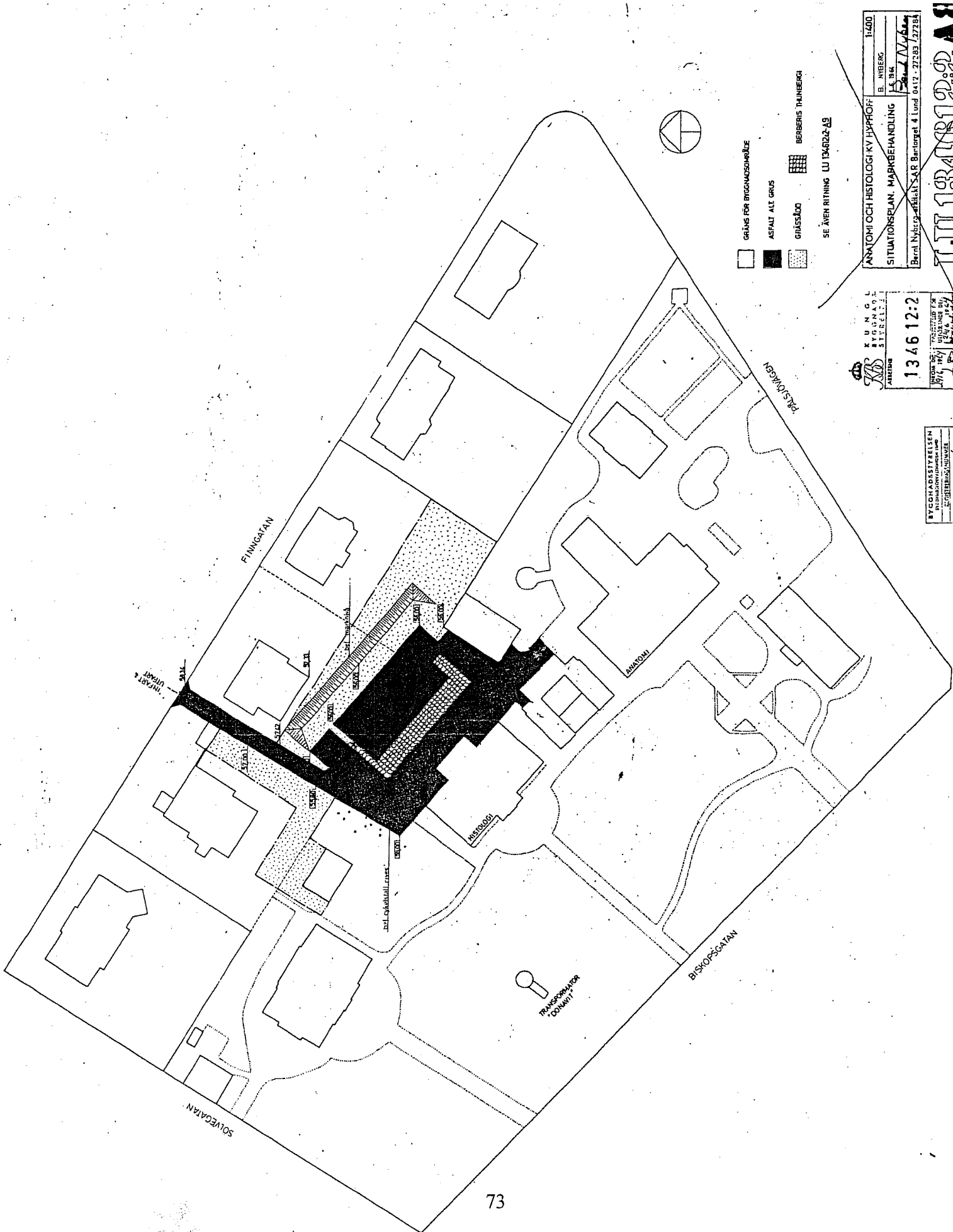
1511

13465 · LUNDS UNIVERSITET · ANATOMI OCH HISTOLOGI · 10.12.45 · HUVUDHANDLINGAR · VÄNING I TE · SKALA 1:100 · BEGT HVBKRG · ARKITEKT SAE · BANTORGET · LUND · 1972
 P. Lund

TSÄGS · LUNDS UNIVERSITET · ANATOMI OCH HISTOLOGI · ED 15 65 · MÅTTSTÄMNINGAR · NOTERHÄFT · SKALA 1:100 · BAKHT NYSSER · AKTIVITET SÄ · BANTORGET · LUND · 1978

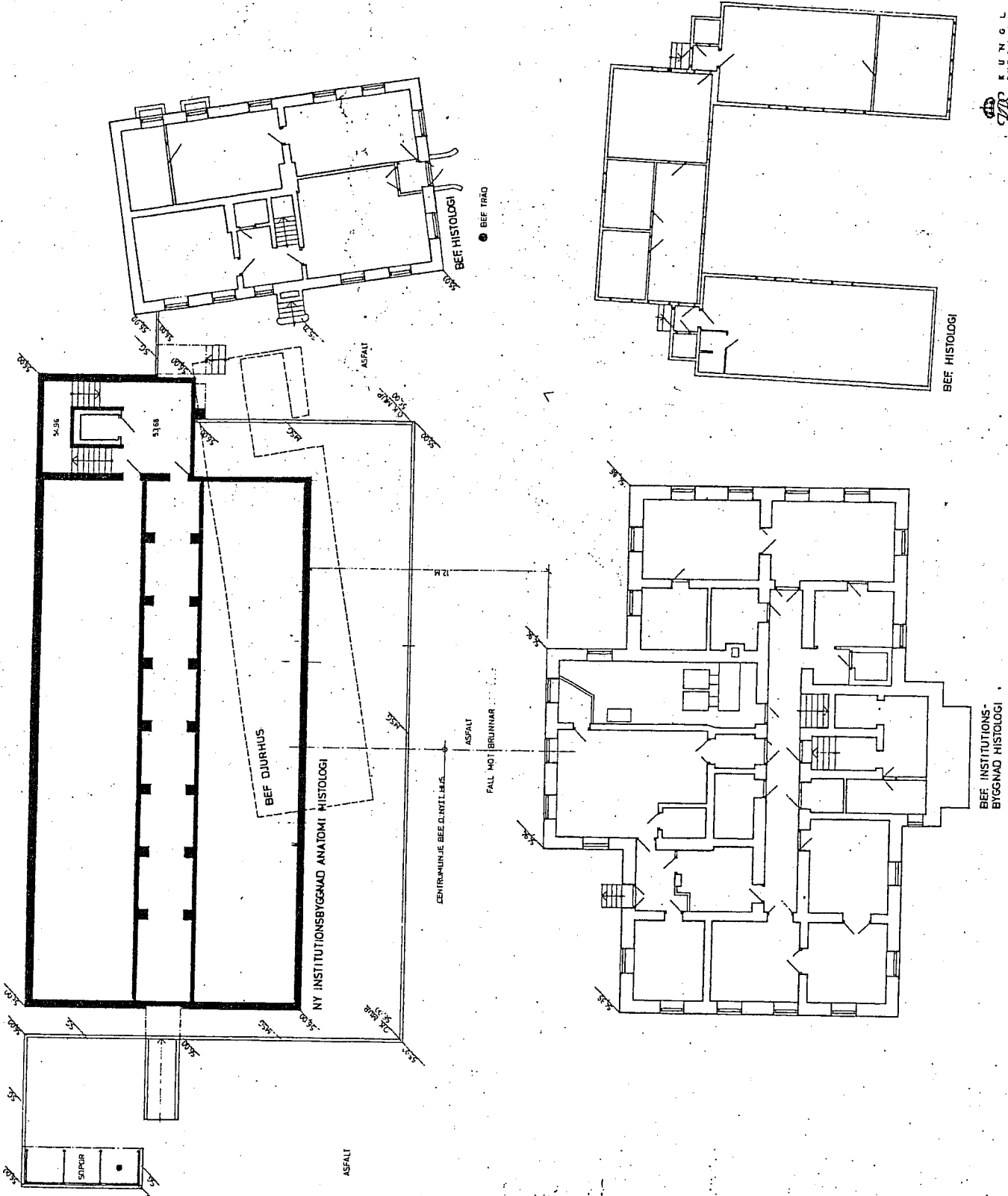
- GRÄS FÖR BEGRÄNSNINGAR
- ASFALT ALLT GRÄS
- GRÄSOD
- BERBERIS TRÄNBERG

SE ÄVEN RITNING LU 134612-49

ANATOMI OCH HISTOLOGI KY HYPROFF
 B. NBERG
 SITUATIONSPLAN. MARKBEHANDLING
 Bernd Naber, Arkitekt SAR Bantorget 4 Lund 0412-27283-27284

KUNGLIGA
 BYGGNADSTYRELSEN
 134612-2
 1974

BYGGNADSTYRELSEN
 1974

SG STORGAETEN, ANVÄND JULLITEN
 HSG STÖDHUR AV STORGAETEN, ANVÄND
 SÄMRENING LU 134612:2-AB

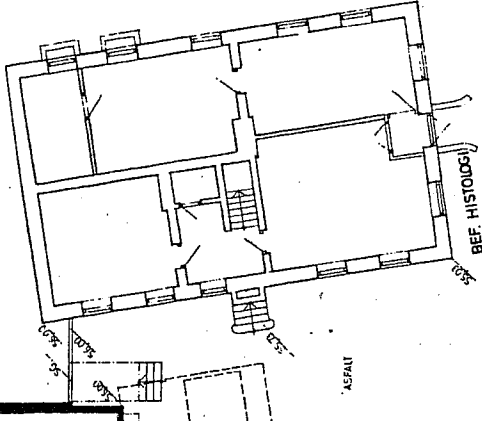
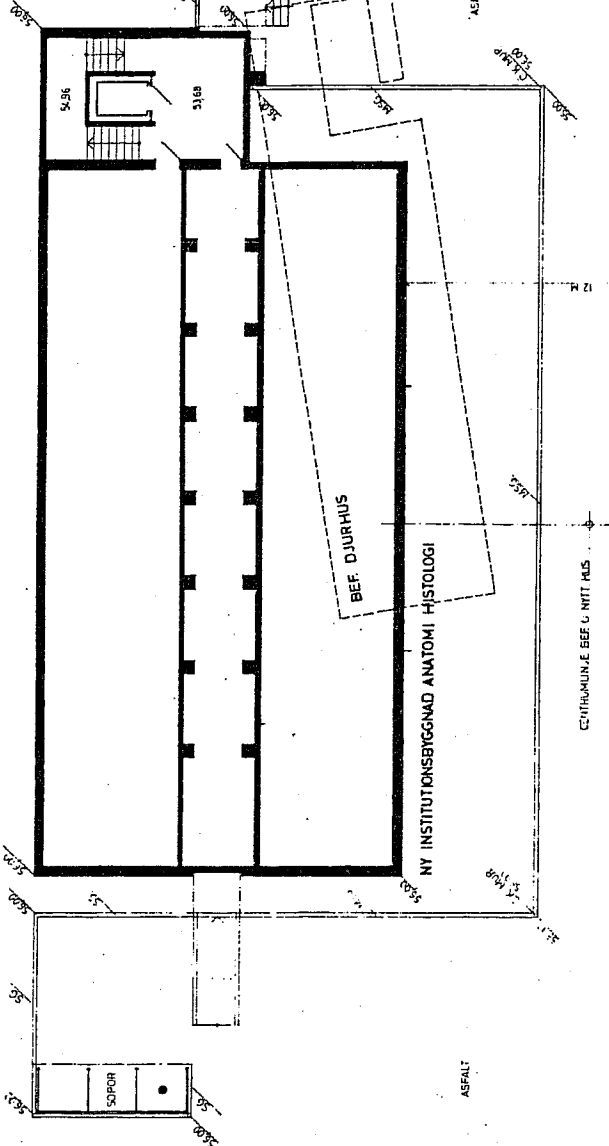
ANATOMI OCH HISTOLOGISKT INSTITUT
 SITUATIONSPLAN MÄRKBEHANDLING
 B. NYBERG
 1:400
 1984
 Berent Nyberg Arkitekt SAR Bannergård & Lund OMT 27183 - 27184

KUNGLIGA TEKNISKA HOGSKOLEN KTH
 BYGGNADSBYGGGIVNING
 SVEVINGEN 10
 S-114 21
 134612:2
 TÄCKNINGEN FÖR
 ANVÄNDNINGEN
 1984

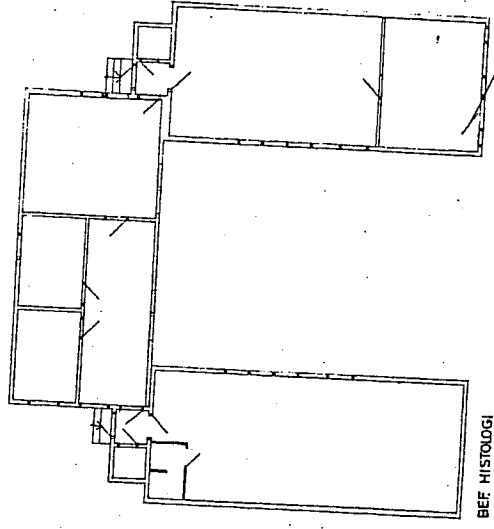
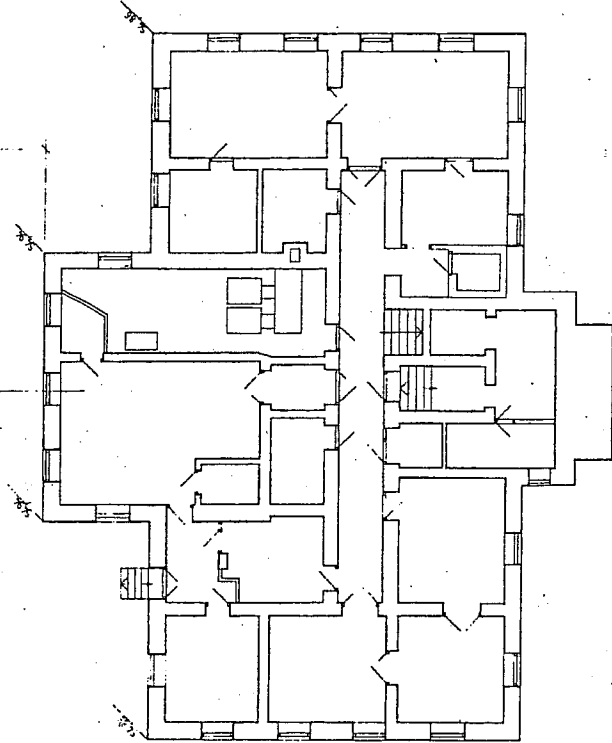
BYGGNADSBYGGGIVNING
 SVEVINGEN 10
 S-114 21
 134612:2
 1984

GRAS

GRÄS

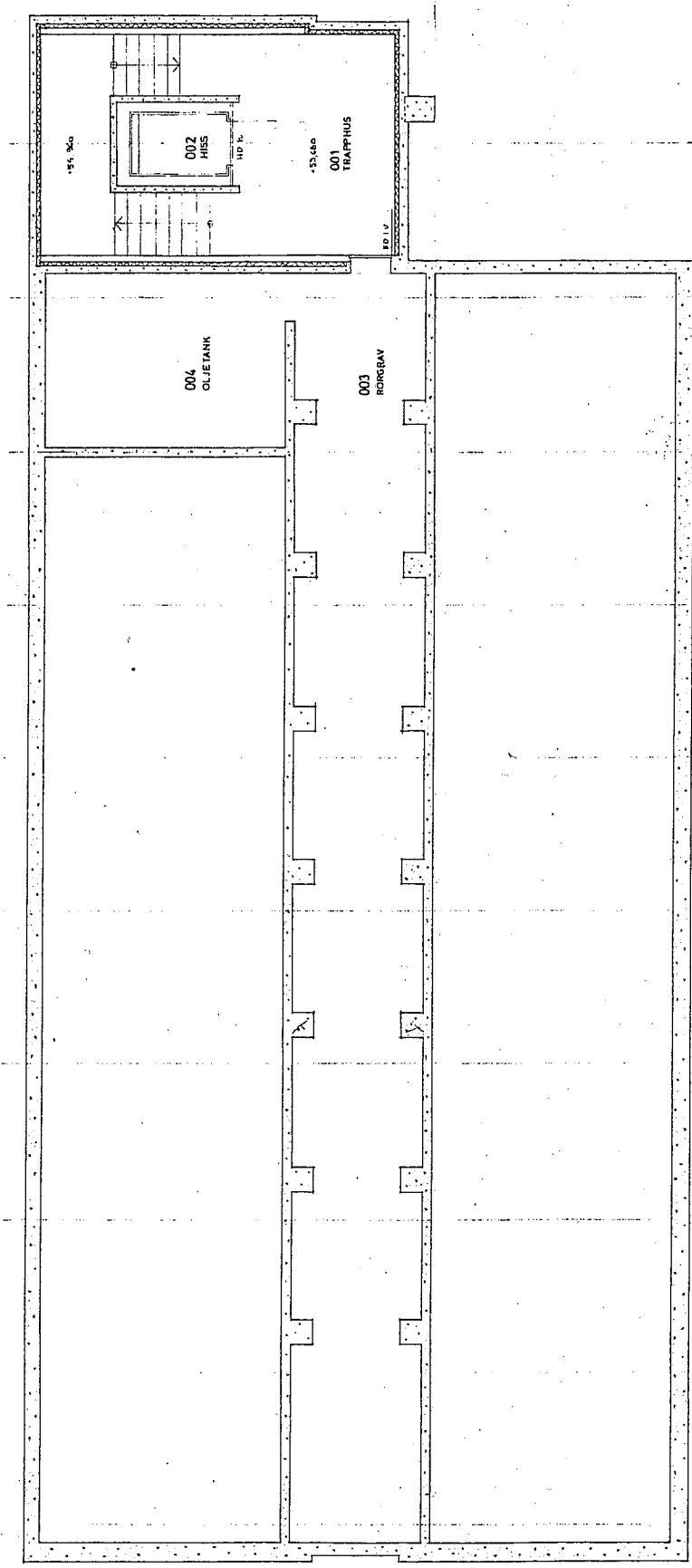
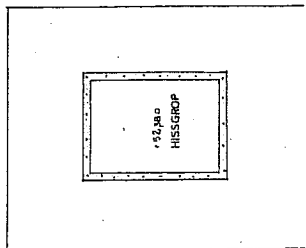
● BEF. TRÅD

ANATOMI OCH HISTOLOGI BY HYPROFF
 E. NYBERG
 SITUATIONSPLAN
 Beskr. Nyberg Arkitekt S:AR, Montogatan 4 Lund 2112 - 37283 127284
 1:100

KUNGLIGA
 HOGSKOLEN
 SÖDERÅS
 13465
 BYGGNADSBYGGGÅNGEN
 1977

BYGGNADSBYGGGÅNGEN
BYGGNADSBYGGGÅNGEN LUND

KUNGLIGA
BYGGMÄSTARE
SÄMMELETT
13465

BYGGMÄSTARE
BYGGMÄSTARE
BYGGMÄSTARE

1974 1974 1974

ANATOMI OCH HISTOLOGI KV HYPHOFF
HJ. GUNNARSSON
LE 1966

PLAN VÄNING 00
(KALLARVÄNING)

Bernt Nyberg arkitekt SAR Bantorget 4 Lund 0412 - 27283 - 47287

1:50

TITTELBYGGMÄSTARE

VÄGVALT PÅ:

- I VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- II VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- III VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- IV VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- V VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- VI VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- VII VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- VIII VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- IX VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- X VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XI VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XII VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XIII VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XIV VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XV VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XVI VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XVII VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XVIII VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XIX VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR
- XX VÄGGAR OCH ÖPPNINGAR

KLIMATBÄTTARE:

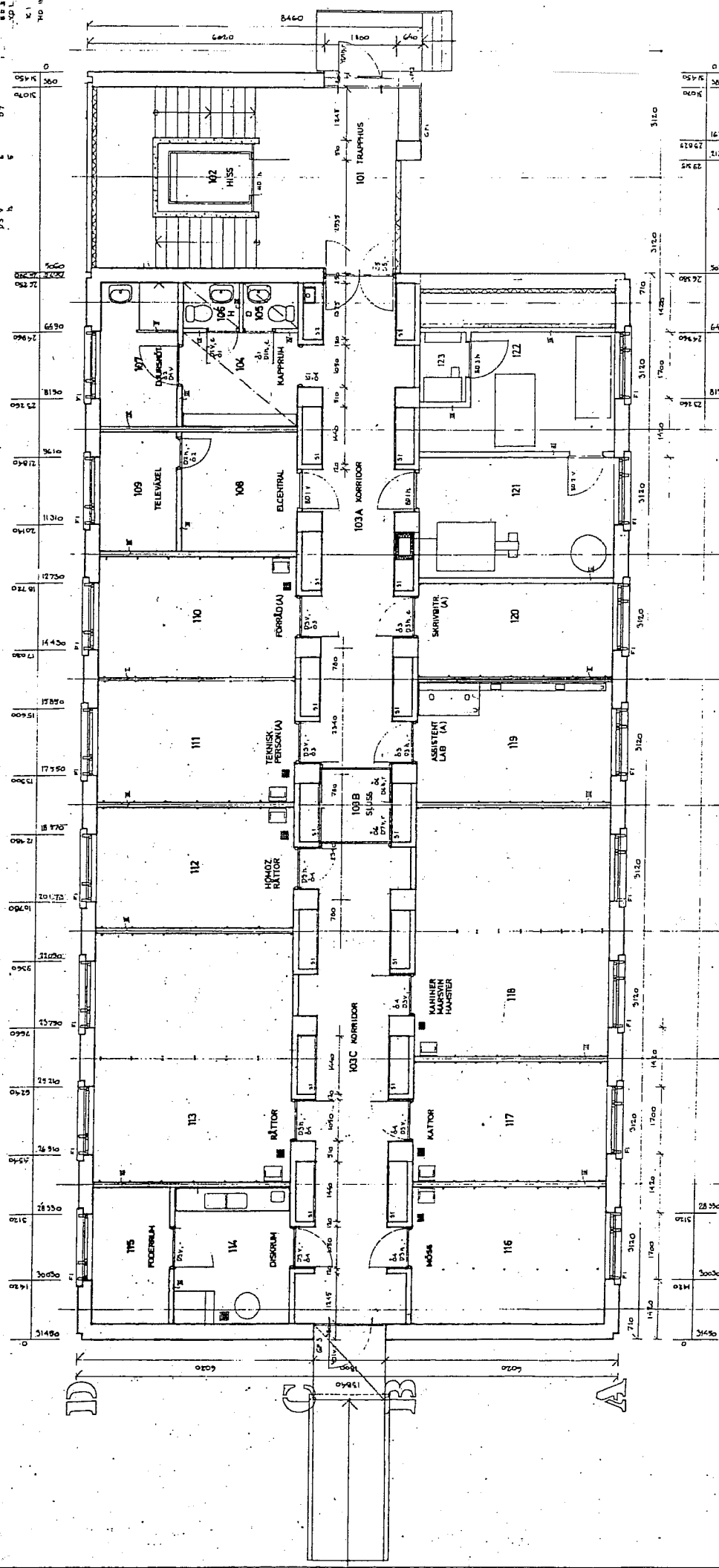
- I KLIMATBÄTTARE
- II KLIMATBÄTTARE
- III KLIMATBÄTTARE
- IV KLIMATBÄTTARE
- V KLIMATBÄTTARE
- VI KLIMATBÄTTARE
- VII KLIMATBÄTTARE
- VIII KLIMATBÄTTARE
- IX KLIMATBÄTTARE
- X KLIMATBÄTTARE
- XI KLIMATBÄTTARE
- XII KLIMATBÄTTARE
- XIII KLIMATBÄTTARE
- XIV KLIMATBÄTTARE
- XV KLIMATBÄTTARE
- XVI KLIMATBÄTTARE
- XVII KLIMATBÄTTARE
- XVIII KLIMATBÄTTARE
- XIX KLIMATBÄTTARE
- XX KLIMATBÄTTARE

ANVÄNDNING:

- I ANVÄNDNING
- II ANVÄNDNING
- III ANVÄNDNING
- IV ANVÄNDNING
- V ANVÄNDNING
- VI ANVÄNDNING
- VII ANVÄNDNING
- VIII ANVÄNDNING
- IX ANVÄNDNING
- X ANVÄNDNING
- XI ANVÄNDNING
- XII ANVÄNDNING
- XIII ANVÄNDNING
- XIV ANVÄNDNING
- XV ANVÄNDNING
- XVI ANVÄNDNING
- XVII ANVÄNDNING
- XVIII ANVÄNDNING
- XIX ANVÄNDNING
- XX ANVÄNDNING

BESKRIVNING:

- I BESKRIVNING
- II BESKRIVNING
- III BESKRIVNING
- IV BESKRIVNING
- V BESKRIVNING
- VI BESKRIVNING
- VII BESKRIVNING
- VIII BESKRIVNING
- IX BESKRIVNING
- X BESKRIVNING
- XI BESKRIVNING
- XII BESKRIVNING
- XIII BESKRIVNING
- XIV BESKRIVNING
- XV BESKRIVNING
- XVI BESKRIVNING
- XVII BESKRIVNING
- XVIII BESKRIVNING
- XIX BESKRIVNING
- XX BESKRIVNING

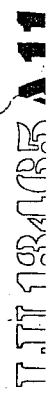

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

ALLA MÅTT GÄLLER UTOM DE SOM ANGÅR
VÄGGENS TUNNLEK OCH DE ANDRA

ANATOMI OCH HISTOLOGI KV HYPOFF
PLAN VÄNING 100
(BOTTENVÄNING)
Bent Nylberg arkitekt S.A.R. Bantorget 4 Lund 0412 - 27283 / 272

BYGGMATERIALBYGGEN
13465
BYGGMATERIALBYGGEN
BYGGMATERIALBYGGEN

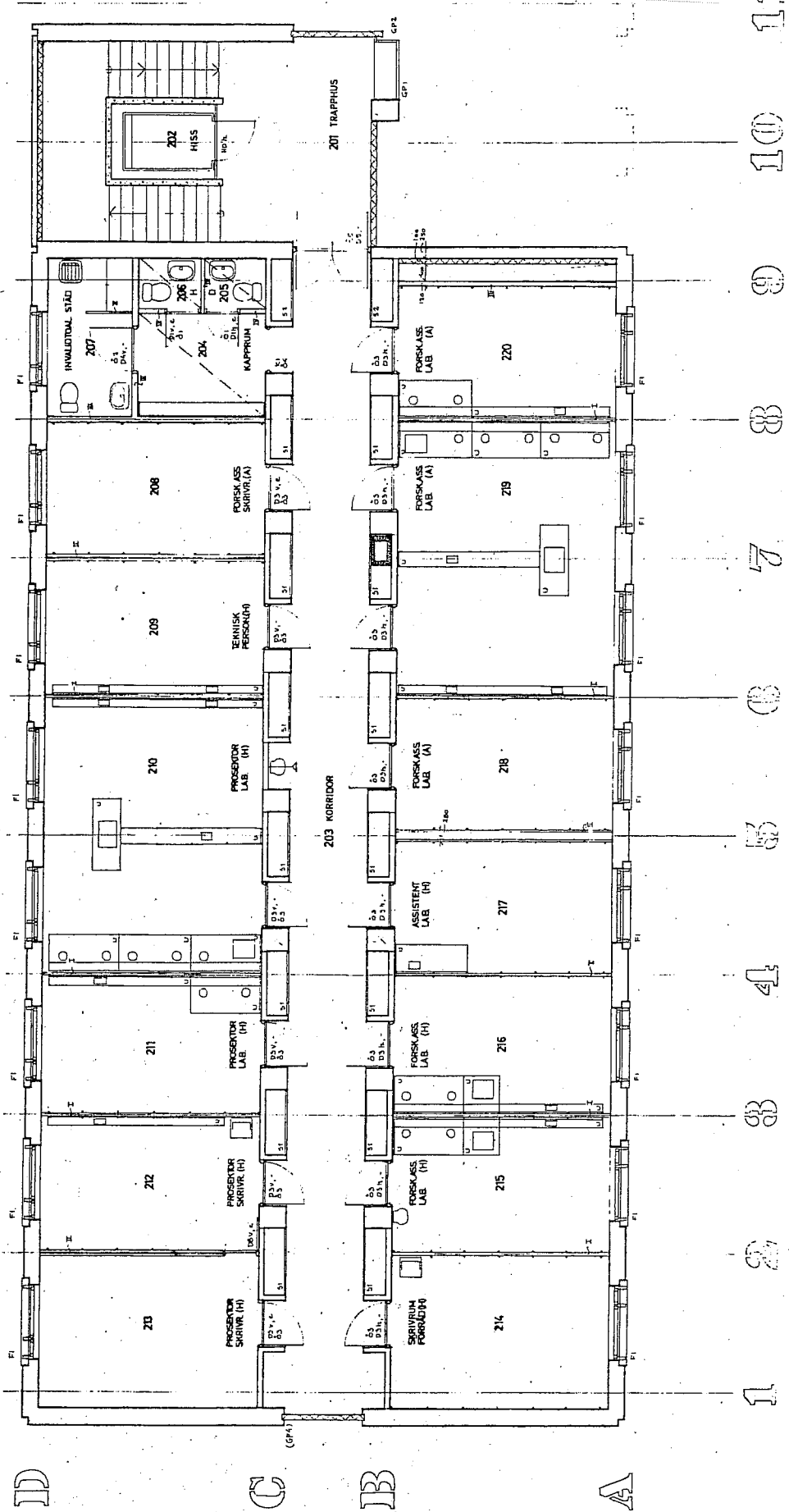

RESERVATION:
 BEHÖRIGT FÖRBEREDELSE- OCH
 OMFÖRBEREDELSE-UTRUSTNINGAR
 FÖR: OPERATIONS- OCH
 ANESTESI-UTRUSTNINGAR
 FÖR: OPERATIONS- OCH
 ANESTESI-UTRUSTNINGAR

VÄGTYPER:
 I VÄGGVÄRME ISOLERA
 II VÄGGVÄRME ISOLERA
 III VÄGGVÄRME ISOLERA
 IV VÄGGVÄRME ISOLERA
 V VÄGGVÄRME ISOLERA
 VI VÄGGVÄRME ISOLERA
 VII VÄGGVÄRME ISOLERA
 VIII VÄGGVÄRME ISOLERA
 IX VÄGGVÄRME ISOLERA
 X VÄGGVÄRME ISOLERA

INSTRUMENT:
 1 200 1 200 1 200 1 200
 2 200 1 200 1 200 1 200
 3 200 1 200 1 200 1 200
 4 200 1 200 1 200 1 200

SLUTBESKRIVNING:
 51 ANTAL 1437 52 ANTAL 2187
 53 ANTAL 1437 54 ANTAL 2187
 55 ANTAL 1437 56 ANTAL 2187
 57 ANTAL 1437 58 ANTAL 2187
 59 ANTAL 1437 60 ANTAL 2187

ANATOMI OCH HISTOLOGI KV HYPROFF
 PLAN VÄNING 200
 (VÄNING 1 TR)
 Bernt Nyberg arkitekt S AR Bantorget 4 Lund 0412 - 27283 / 027284

K. U. N. O. L.
 BYGGMÄSTARE
 SVENSKA
 13 465
 FÖRBYGGNINGS- OCH
 BYGGMÄSTARE- OCH
 BYGGMÄSTARE- OCH
 BYGGMÄSTARE- OCH

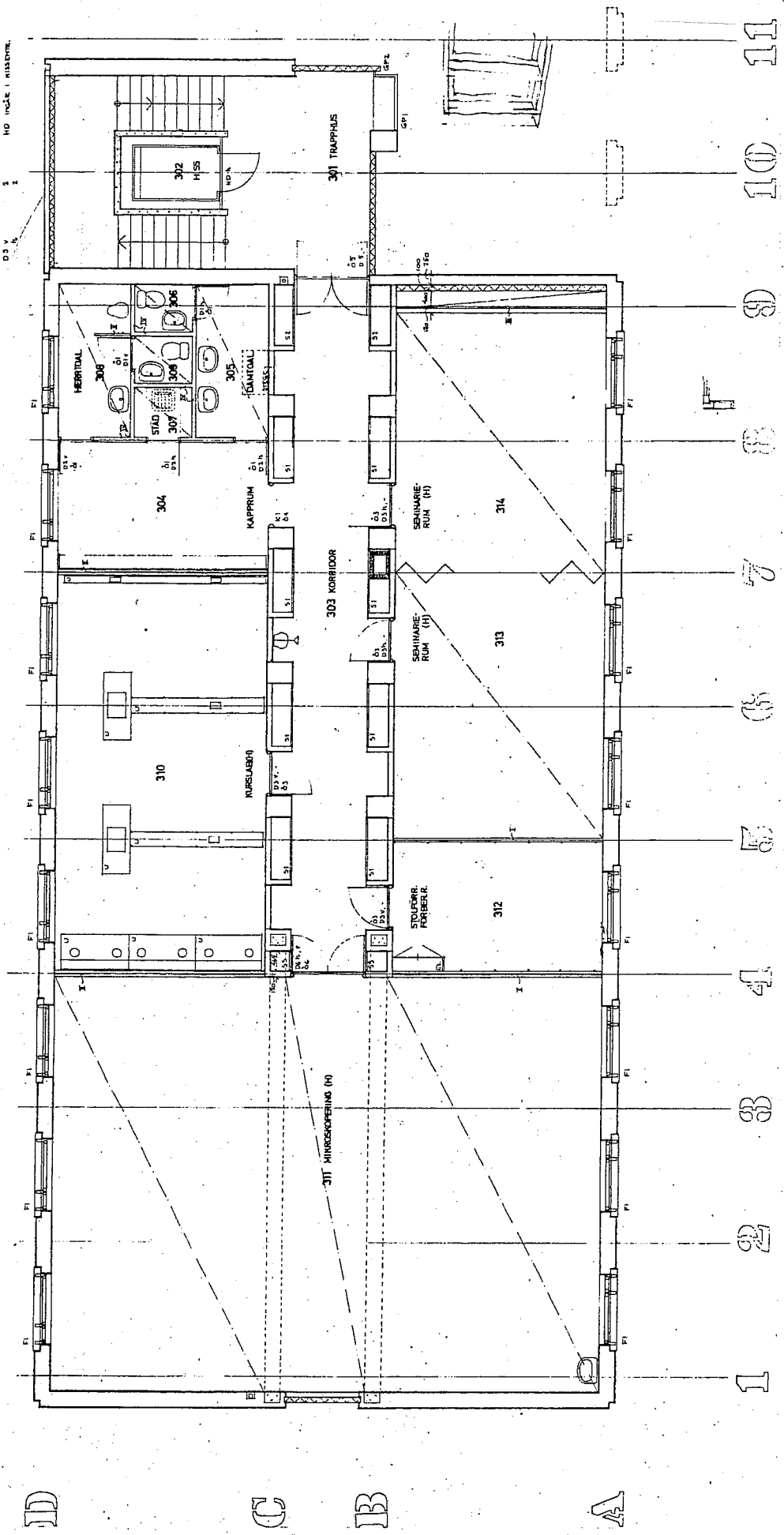
BYGGMÄSTARE
 SVENSKA
 13 465

BEGRÄNSNINGAR:
 UPPFARTS- OCH AVFARTS-
 UPPGÅNGAR...
 ...

VALGTYPER:
 I VÄRMDIG...
 ...

BYGGNADENS:
 ...

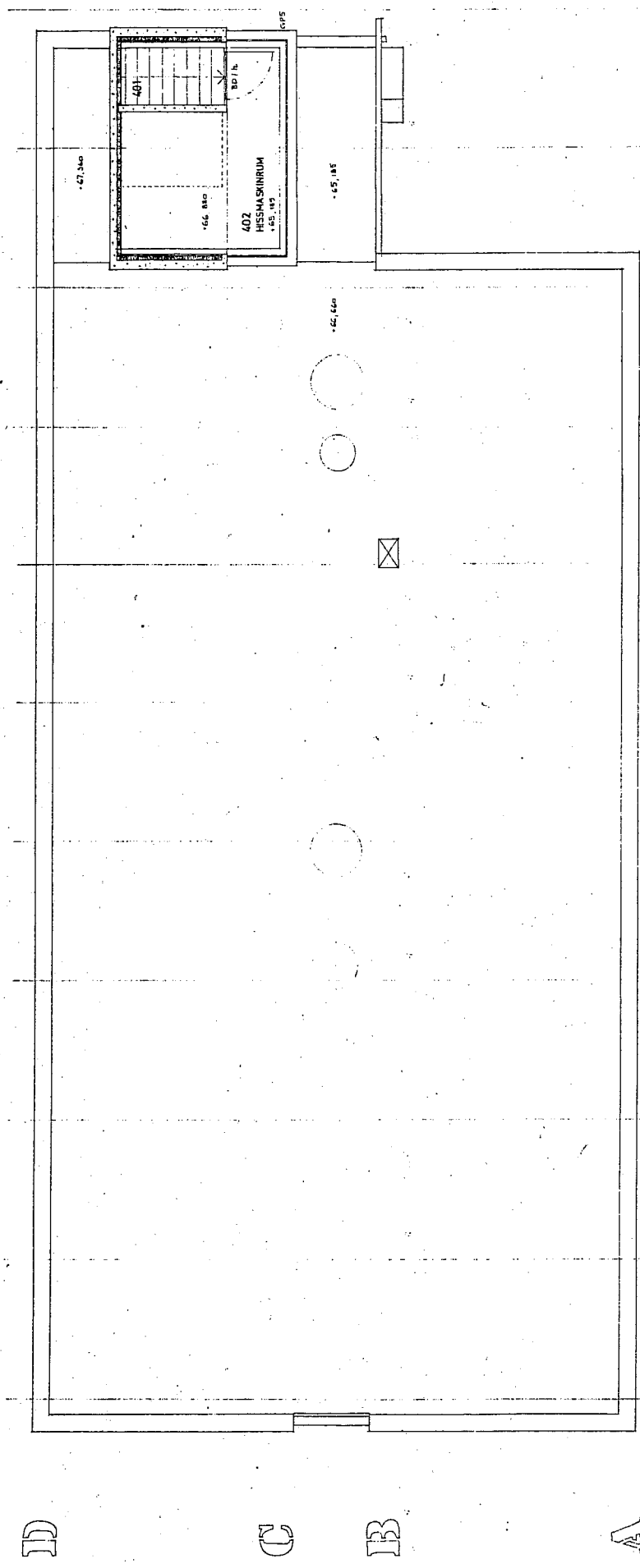
SYMBOLER:
 ...

ANATOMI OCH HISTOLOGI KV HYPHOFF
 HJ GUNNARSSON
 PLAN VÅNING 300
 (VÅNING 2 TR)
 Bertil Nyberg arkitekt SAR Bandoget 4 Lund 0413 - 27483 27484

BYGGNADSTYRELSEN
 13465
 ...

BYGGNADSTYRELSEN
 ...

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

D C B A

ANATOMI OCH HISTOLOGISKT HYRHOUS
 PLAN VÄNING 400
 (VÄNING 3 TR)
 Bernt Nyberg arkitekt S.A.R. Bunkersgatan 4 Lund 0412 • 277 03 / 277 187

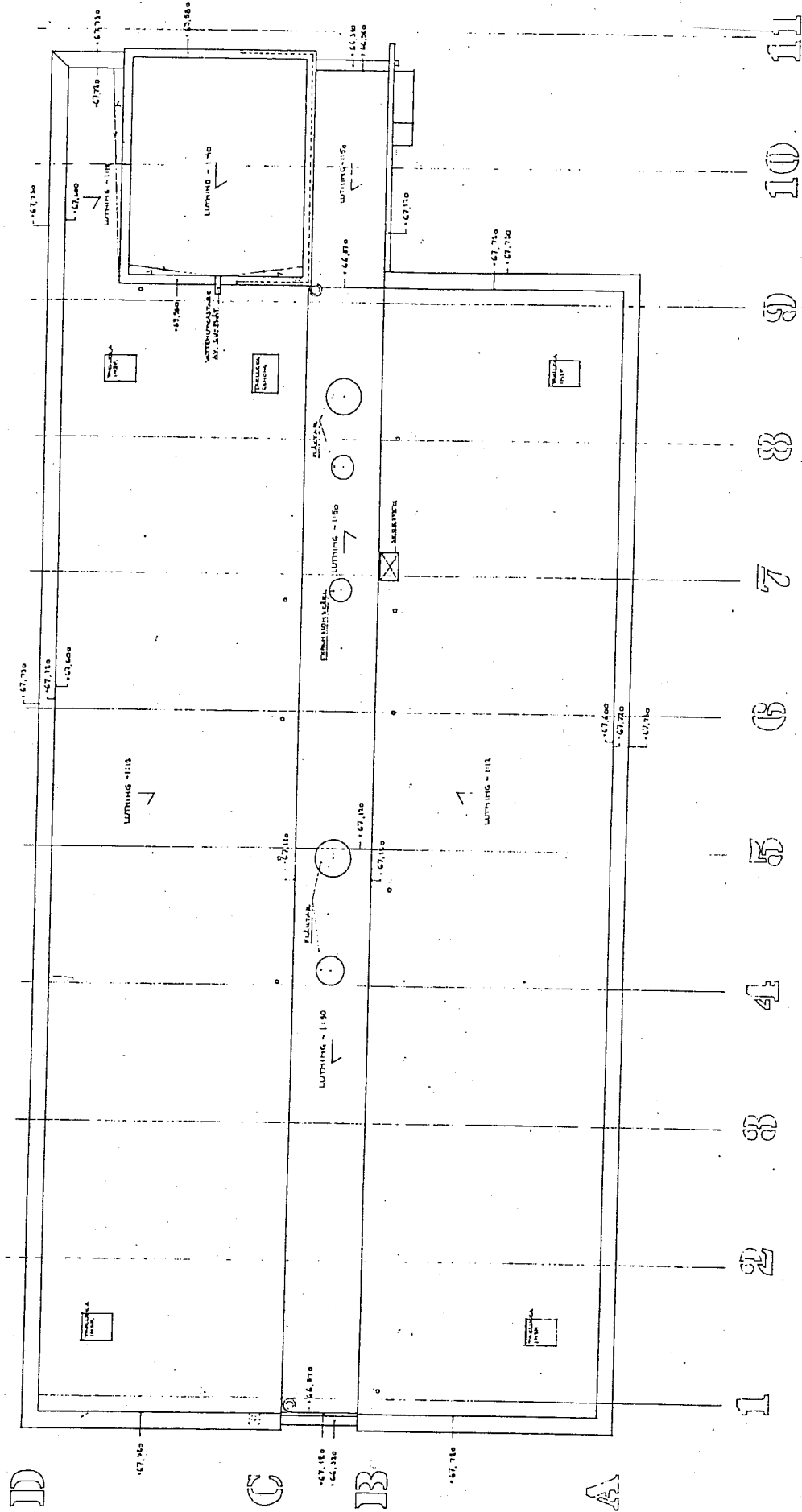
BYGGMÄSTARE
 13 4 6 5
 S U N O L
 BYGGNAD OCH
 STYRELSEN
 ARKITEKTEN

BYGGMÄSTARELEEN
 REGISTRERINGSNUMMER
 M 17 606 / P-5

PROJEKT FÄRSTADEN
 UPPGÅV 1
 1985

1:50
 H. LUNNARSSON

LU 184165 A14

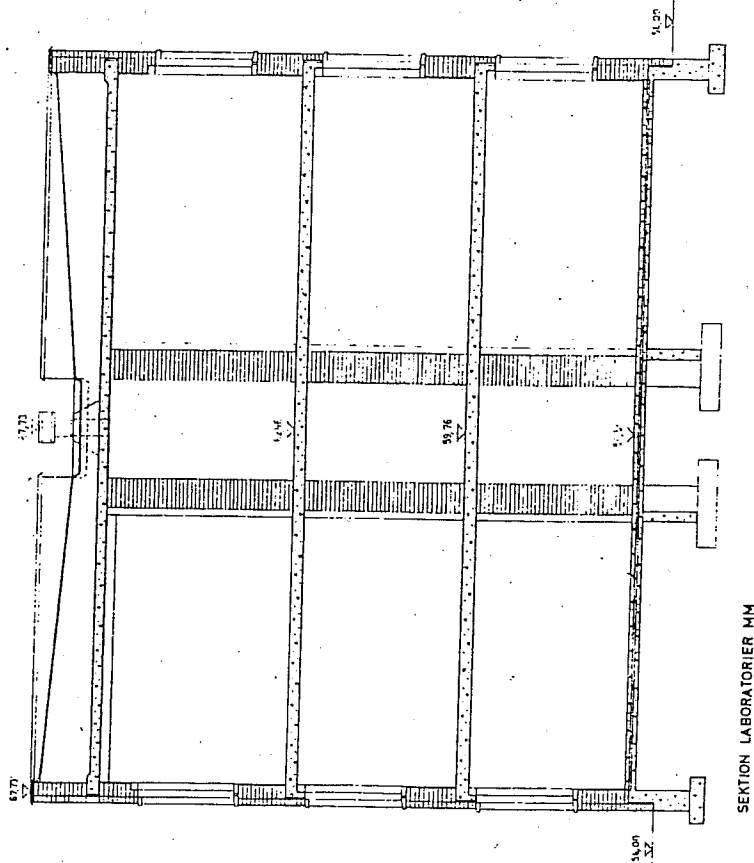

ANATOMI OCH HISTOLOGI KV HYPROFF
 TAKPLAN
 Bertil Nyberg arkitekt SAR Bumborgs 4 Lund 0412 27203 27204

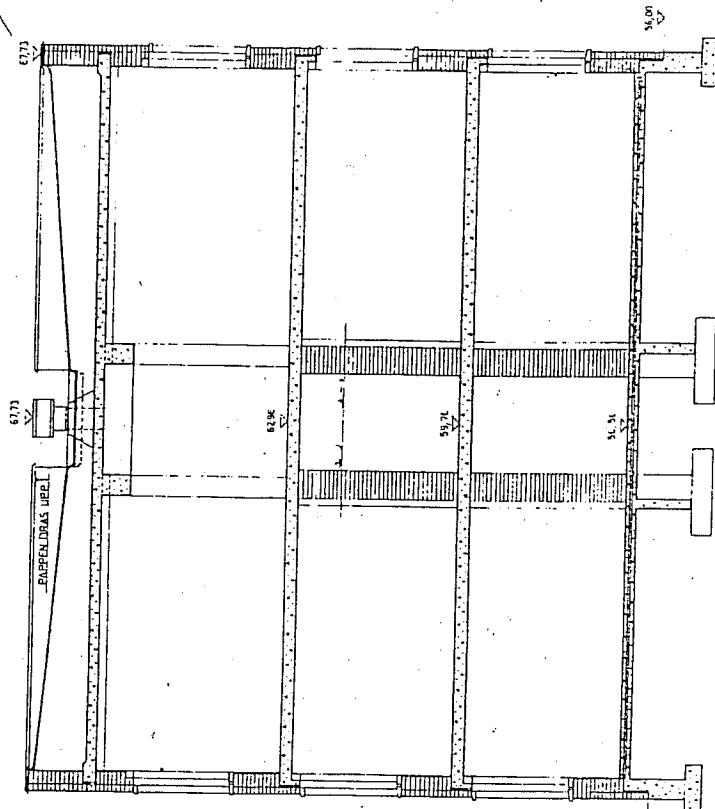
K U N N O
 S Y O M A D E
 S Y S T E M
 13465

BYGGMATERIALBYRÅ
 1977 17 1/100 / 2

LU 18465 A 15

SEKTION LABORATORIER MM

SEKTION MIKROSKOPERING MM

S. U. N. O. L. S. YOGNA O. S. T. I. V. E. L. S. I. N.

 13465

 FÖRSTAVÄRDET

 1977-12-17

 17 400 / 7.1.7

ANATOMI OCH HISTOLOGISKY HYPROFF

 S. U. N. O. L. S. YOGNA O. S. T. I. V. E. L. S. I. N.

 S. E. K. T. I. O. N. E. R

 Bertil Nyberg arkitekt SAR Benaberg 4 Lund 0412 - 27263 - 27284

150

 N. J. GUNNARSSON

 14 184

 1146

 0412 - 27263 - 27284

S. U. N. O. L. S. YOGNA O. S. T. I. V. E. L. S. I. N.

 17 400 / 7.1.7

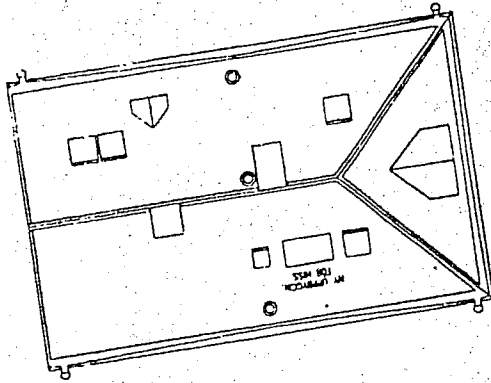
FÖRKLARINGAR

- M17.408
- M17.405
- M17.402
- M17.403 LÅG LÖS UTVE
- M17.404 LÖS UTVE
- M17.405
- M17.406
- M17.407
- M17.408
- M17.409
- M17.410
- M17.411
- M17.412
- M17.413
- M17.414
- M17.415
- M17.416
- M17.417
- M17.418
- M17.419
- M17.420
- M17.421
- M17.422
- M17.423
- M17.424
- M17.425
- M17.426
- M17.427
- M17.428
- M17.429
- M17.430
- M17.431
- M17.432
- M17.433
- M17.434
- M17.435
- M17.436
- M17.437
- M17.438
- M17.439
- M17.440
- M17.441
- M17.442
- M17.443
- M17.444
- M17.445
- M17.446
- M17.447
- M17.448
- M17.449
- M17.450

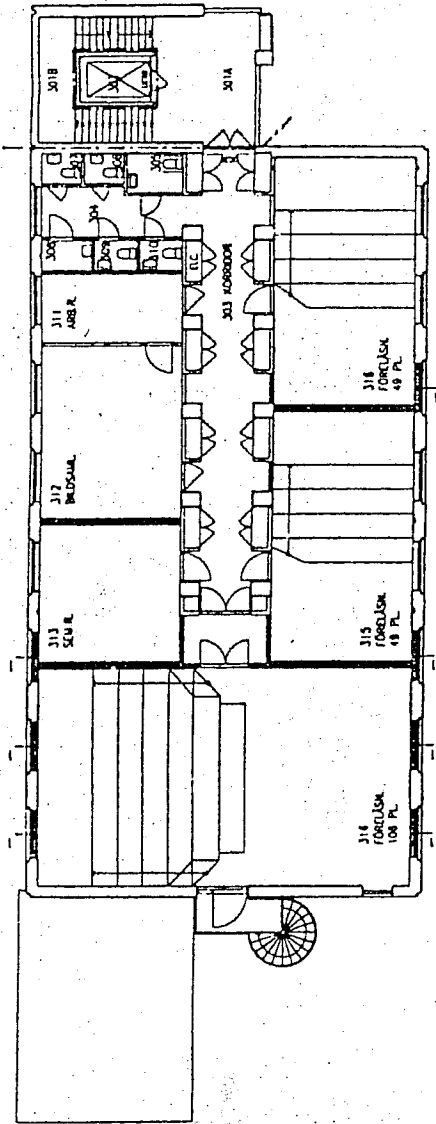
1997-01-21

För byggnadsnämnden i Lund lämnat
lov enligt denna föreslagna handling
på sätt som bestämt utvisar.

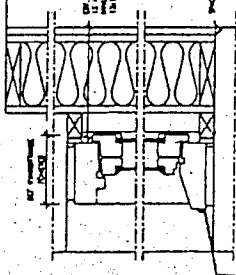
BYGGNADSTEKNIKERN LUND
BYGGNADSTEKNIKERN LUND
993/96 97 01 16

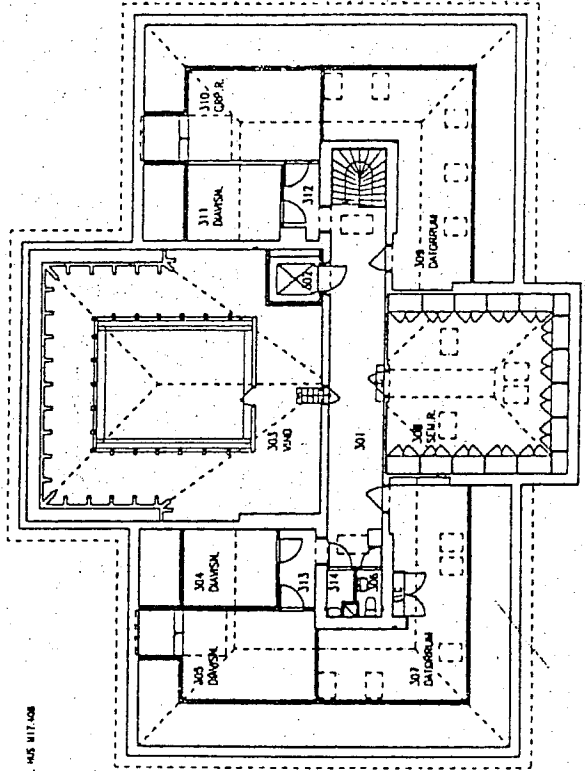
M17.405

M17.408

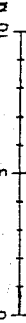

DETALJ 4
BESLUTSÄNDIG FÖRSTÄLLNING
SÅG 1/3

M17.405

219619

BYGGLOVSHANDLING

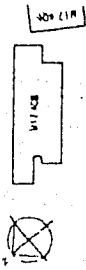
LU OMBYGGNAD FÖR KONST- OCH MUSIKVETENSKA
AKADEMISKA HUS

1	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12
2	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12
3	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12
4	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12
5	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12
6	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12
7	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12
8	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12
9	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12
10	MÅTT ÖSTERSKÄR BYGGNADSMÄNNEN LUND	04-12-12

BYGGLOVSHANDLINGEN
PLÅN 4, VÅNING 3 1R

LUKID SV ARPHOT 3

173080, 173150, 173160

FÖRKLARINGAR

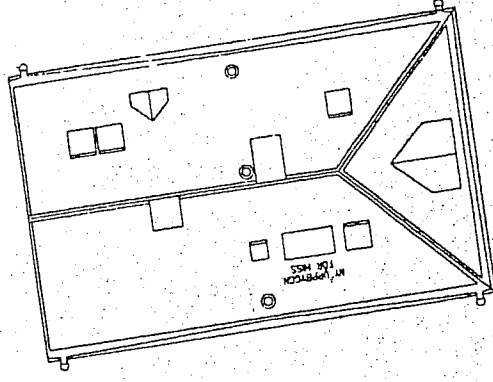
- M17402
- M17403 UTÅR
INÅR/ÅRNING
- M17404
- M17405
- M17406 /
M17407
- M17408
- M17409
- M17410
- M17411
- M17412
- M17413
- M17414
- M17415
- M17416
- M17417
- M17418
- M17419
- M17420
- M17421
- M17422
- M17423
- M17424
- M17425
- M17426
- M17427
- M17428
- M17429
- M17430
- M17431
- M17432
- M17433
- M17434
- M17435
- M17436
- M17437
- M17438
- M17439
- M17440
- M17441
- M17442
- M17443
- M17444
- M17445
- M17446
- M17447
- M17448
- M17449
- M17450
- M17451
- M17452
- M17453
- M17454
- M17455
- M17456
- M17457
- M17458
- M17459
- M17460
- M17461
- M17462
- M17463
- M17464
- M17465
- M17466
- M17467
- M17468
- M17469
- M17470
- M17471
- M17472
- M17473
- M17474
- M17475
- M17476
- M17477
- M17478
- M17479
- M17480
- M17481
- M17482
- M17483
- M17484
- M17485
- M17486
- M17487
- M17488
- M17489
- M17490
- M17491
- M17492
- M17493
- M17494
- M17495
- M17496
- M17497
- M17498
- M17499
- M17500

1997-01-21
 för byggskedan i Lund för
 byggnad av denna förutbildningsanstalt
 på sätt som bestämt utvisar.

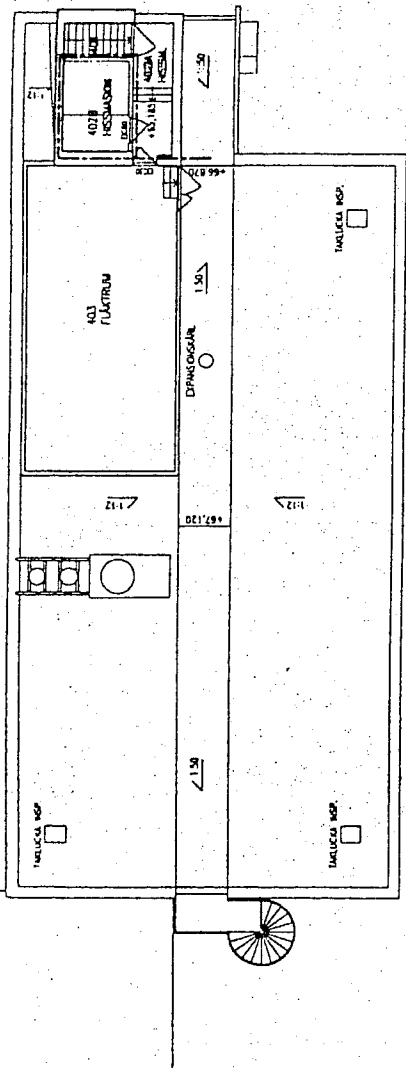
998/96 961126

ARKIV

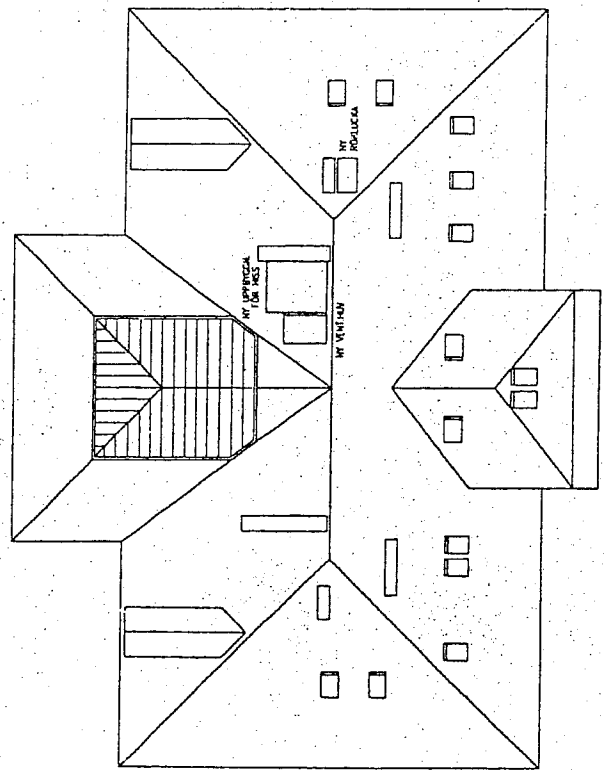
BYGGLOVSHANDLING	
L. UMBYGGNAD FÖR KONST- OCH MUSIKVETENSK	
AKADEMISKA HUS	
LUND BY ARKIF 5	
173080, 173150, 173160	
PLAN 5, UMFYLLN	

M17:405

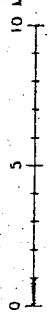

M17:408

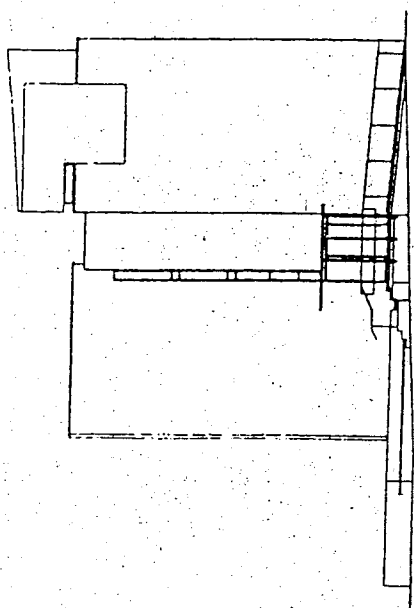

M17:405

210620

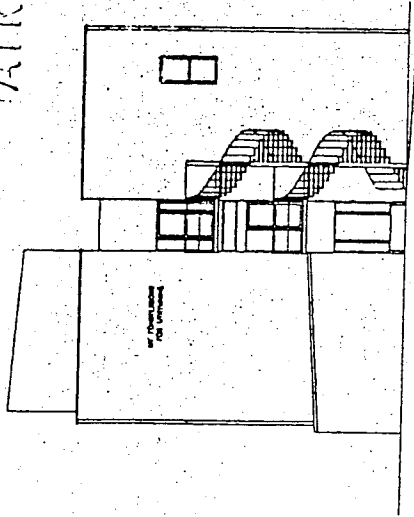

ANSLAG
 993/96 97 0116
 BYGGNADSKOMMUNEN LUND

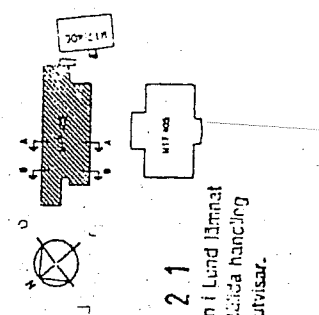

FASAD MOT SYDÖST

Arkiv

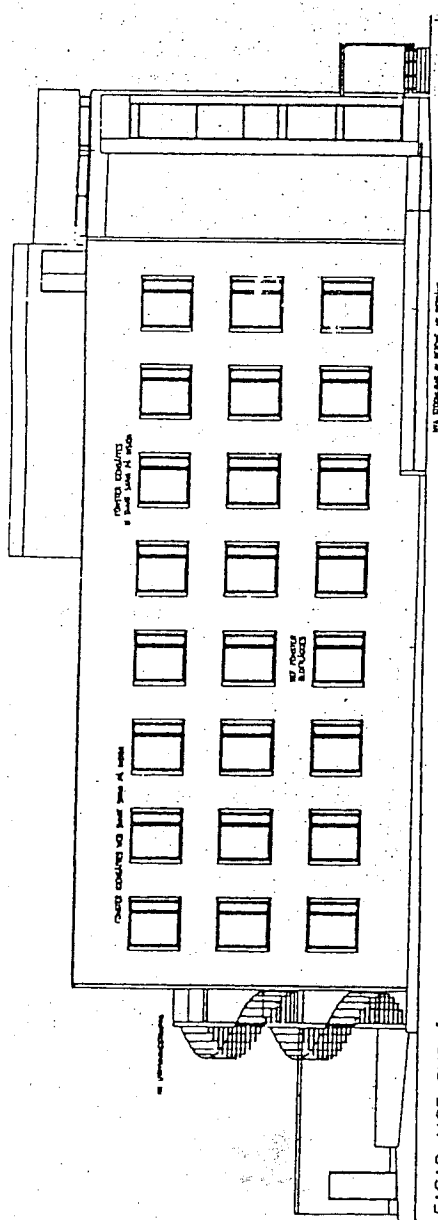

FASAD MOT NORDVÄST

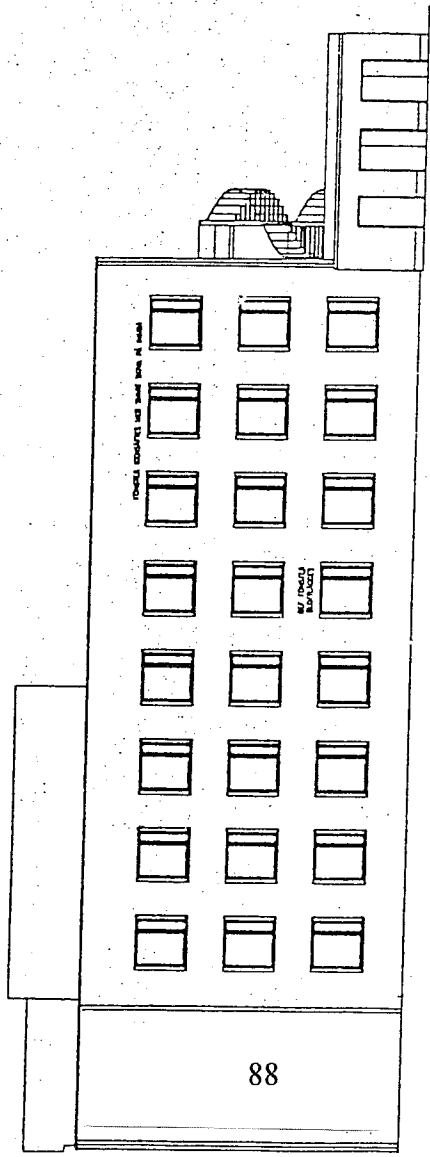

1997-01-21

har byggnadsnämnden i Lund tillåtit
 lov enligt denna fastställda handling
 på sätt som bestämt utvisar.

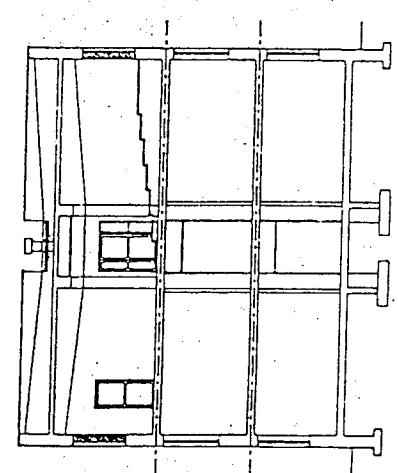

FASAD MOT SYDVÄST

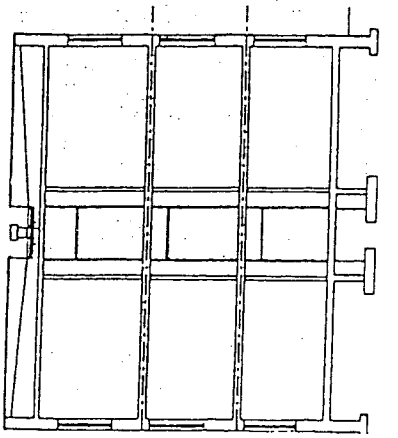

FASAD MOT NORDÖST

88

SEKTION R-R

SEKTION A-A

BYGGLOVSHANDLING	
1. BYGGLOV	1997-01-21
2. BYGGLOV	1997-01-21
3. BYGGLOV	1997-01-21
4. BYGGLOV	1997-01-21
5. BYGGLOV	1997-01-21
6. BYGGLOV	1997-01-21
7. BYGGLOV	1997-01-21
8. BYGGLOV	1997-01-21
9. BYGGLOV	1997-01-21
10. BYGGLOV	1997-01-21
11. BYGGLOV	1997-01-21
12. BYGGLOV	1997-01-21
13. BYGGLOV	1997-01-21
14. BYGGLOV	1997-01-21
15. BYGGLOV	1997-01-21
16. BYGGLOV	1997-01-21
17. BYGGLOV	1997-01-21
18. BYGGLOV	1997-01-21
19. BYGGLOV	1997-01-21
20. BYGGLOV	1997-01-21
21. BYGGLOV	1997-01-21
22. BYGGLOV	1997-01-21
23. BYGGLOV	1997-01-21
24. BYGGLOV	1997-01-21
25. BYGGLOV	1997-01-21
26. BYGGLOV	1997-01-21
27. BYGGLOV	1997-01-21
28. BYGGLOV	1997-01-21
29. BYGGLOV	1997-01-21
30. BYGGLOV	1997-01-21
31. BYGGLOV	1997-01-21
32. BYGGLOV	1997-01-21
33. BYGGLOV	1997-01-21
34. BYGGLOV	1997-01-21
35. BYGGLOV	1997-01-21
36. BYGGLOV	1997-01-21
37. BYGGLOV	1997-01-21
38. BYGGLOV	1997-01-21
39. BYGGLOV	1997-01-21
40. BYGGLOV	1997-01-21
41. BYGGLOV	1997-01-21
42. BYGGLOV	1997-01-21
43. BYGGLOV	1997-01-21
44. BYGGLOV	1997-01-21
45. BYGGLOV	1997-01-21
46. BYGGLOV	1997-01-21
47. BYGGLOV	1997-01-21
48. BYGGLOV	1997-01-21
49. BYGGLOV	1997-01-21
50. BYGGLOV	1997-01-21
51. BYGGLOV	1997-01-21
52. BYGGLOV	1997-01-21
53. BYGGLOV	1997-01-21
54. BYGGLOV	1997-01-21
55. BYGGLOV	1997-01-21
56. BYGGLOV	1997-01-21
57. BYGGLOV	1997-01-21
58. BYGGLOV	1997-01-21
59. BYGGLOV	1997-01-21
60. BYGGLOV	1997-01-21
61. BYGGLOV	1997-01-21
62. BYGGLOV	1997-01-21
63. BYGGLOV	1997-01-21
64. BYGGLOV	1997-01-21
65. BYGGLOV	1997-01-21
66. BYGGLOV	1997-01-21
67. BYGGLOV	1997-01-21
68. BYGGLOV	1997-01-21
69. BYGGLOV	1997-01-21
70. BYGGLOV	1997-01-21
71. BYGGLOV	1997-01-21
72. BYGGLOV	1997-01-21
73. BYGGLOV	1997-01-21
74. BYGGLOV	1997-01-21
75. BYGGLOV	1997-01-21
76. BYGGLOV	1997-01-21
77. BYGGLOV	1997-01-21
78. BYGGLOV	1997-01-21
79. BYGGLOV	1997-01-21
80. BYGGLOV	1997-01-21
81. BYGGLOV	1997-01-21
82. BYGGLOV	1997-01-21
83. BYGGLOV	1997-01-21
84. BYGGLOV	1997-01-21
85. BYGGLOV	1997-01-21
86. BYGGLOV	1997-01-21
87. BYGGLOV	1997-01-21
88. BYGGLOV	1997-01-21
89. BYGGLOV	1997-01-21
90. BYGGLOV	1997-01-21
91. BYGGLOV	1997-01-21
92. BYGGLOV	1997-01-21
93. BYGGLOV	1997-01-21
94. BYGGLOV	1997-01-21
95. BYGGLOV	1997-01-21
96. BYGGLOV	1997-01-21
97. BYGGLOV	1997-01-21
98. BYGGLOV	1997-01-21
99. BYGGLOV	1997-01-21
100. BYGGLOV	1997-01-21

210623

LU OMBYGGNAD FÖR KONST- OCH MUSIKVETENSKAP
 AKADEMISKA HUS
 LUND BY IMPROV 5
 175090 171150 171160

6.3 Intervjuer och telefonintervjuer

Intervjuer:	Jonas af Klercker 18/3 2002
	Jan-Erik Sjögren 7/3 2002
Telefonintervjuer:	Stefan Romare 17/5 2002
	Bertil Olsson 17/5 2002
	Staffan Schultze 3/4 2002
	Hjördis Gunnarsson 6/2 2002
	Mats Österberg 9/1 2002, 7/6 2002
	Mariana Manner 7/1 2002
	Nils Lynhagen 28/2 2002

7 Verkförteckning

Detta är en sammanställning från två verkförteckningar över Bernt Nybergs produktion, båda har varit publicerade i Arkitektur, den första i 4:1978 och den andra i 4:1996. Årtalen som anges kan antingen gälla byggstarten eller färdigställandet, det har inte varit möjligt att finna något konsekvent hållningssätt.

Mellan åren 1957-1964 samarbetade Bernt Nyberg med Karl Koistinen men därefter hade han egen verksamhet.

1958 AB Vägförbättringar, Eslöv: lager, verkstäder och personallokaler .

Villa Sten Nilsson, Lund.

Utställningsrum på Malmö Museum, inredning.

1959 Ulvåsagården, vårdhem för ”lättskötta sinnessjuka”, Eslöv.

Bank, polis, butiker och bostäder i kvarteret Köpmannen , Sösdala.

1960 Karl-Einar Anderssons hus i Sösdala, ombyggnad.

Drive-in bank i Höllviken (riven).

Krognoshusets övre utställningsrum, Lund, inredning.

1961 Sten Jakobsson, sommarhus, Haverdal.

Radhus i kvarteret Canutus Hahn, Lund.

Villa Palm, Lund

Konstisbana och idrottsplats, Klostersgården, Lund. (Isbanan är numera överbyggd och jordvallarna är delvis bortschaktade i den södra delen pga. ny bostadsbebyggelse).

- 1962 Förråd och verkstäder för Lunds stads byggnadskontor i kvarteret stenkrossen, Lund. (Delvis ombyggt).
- Villa Leander, Pedellgatan 17, Lund, om och tillbyggnad. (Invändigt ombyggd). Den första ombyggnaden skedde år 1962 och den sista år 1976.
- 1963 Lunds tekniska högskola, ekonomisk fakultet, Lund. (Ombyggnad).
- Kv. Brädgården 5 och 6, Lund. Ombyggnad av lägenheter och gårdshus.
- Arbetena utfördes mellan åren 1963-1969.
- 1964 Villa Åstrand, Bjärred. (Ombyggnad).
- 1964 Ekonomigård på nya begravningsplatsen, Gävle. (Riven)?
- Ombyggnad av den tidigare centraltvätten på Lunds lasarett till kursbibliotek. (Riven)
- 1965 Villa Zettergren, Bjärred.
- Institutionen för anatomi och histologi, kv. Hyphoff. Lunds universitet.
- Ombyggnad av tidigare köksbyggnad på Lunds lasarett till ekonomisk fakultet.
- 1966 Georgshill, vårdhem för utvecklingsstörda, Hörby.
- Villa Santesson, Trelleborg.
- Provisorisk byggnad, institutionen för lantbrukets byggnadsteknik, Lund. (Ombyggt).
- 1967 Västervången, lekskola för utvecklingsstörda barn, Eslöv. (Riven).
- Villa Vang, Bjärred.
- 1970 Om- och tillbyggnad av landsarkivet i Lund.

- 1972 Klockarebackens kapell i Höör.
Prefabhus för Japan.
- 1973 Lantbrukshögskolan i Alnarp, ombyggnad av centraltrappa, hiss och takvåning i slottet.
- 1974 Landsstatshus i Malmö.